

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar
Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalı

TÜRKİYE’DE SANAT EĞİTİMİ VE HASAN PEKMEZCİ ÖRNEĞİ

Elçin Özer

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Meryem Acara Eser

Sivas
MART 2009

TÜRKİYE’DE SANAT EĞİTİMİ VE HASAN PEKMEZCİ ÖRNEĞİ

Elçin Özer

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Güzel Sanatlar Eğitimi
Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi
Bilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Sivas
MART 2009

ÖZET

ÖZER Elçin, “ Türkiye’de Sanat Eğitimi ve Hasan Pekmezci Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2008.

“Türkiye’de Sanat Eğitimi ve Hasan Pekmezci Örneği” konulu tezin amacı sanat eğitimimizin dünü ve bugününü yansıtmaktır. Tez, Sanat ve Sanat Eğitimi, Gazi Eğitim Enstitüsü, Hasan Pekmezci, Değerlendirme ve Sonuç olmak üzere dört bölümden oluşur. Geçmişten bugüne sanatın tanımları ile giriş yaptığımız birinci bölümde sanat eğitiminin, dünyadaki ve ülkemizdeki gelişimi genel olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde ülkemizde sanat eğitiminin başlangıcı olan, Gazi Eğitim Enstitüsü’nde Resim İş Bölümü’nün kuruluşu, eğitim öğretim (özellikle Hasan Pekmezci’nin eğitim-öğretim hayatını kapsayan 1953-1968 yılları arası) ve günümüzde sanat eğitimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Hasan Pekmezci’nin biyografisi, resim eğitimi, anıları ve eserlerine yer verilmiştir. Tezimiz değerlendirme ve sonuç bölümü ile tamamlanmıştır. Tezin sonunda ise, Hasan Pekmezci ile yapılan söyleşi ve fotoğraflar ile Kaynakça yer almaktadır.

Son yıllarda hızla çoğalan resim iş eğitimi bölümleri ile birlikte sanat eğitimi kalitesinin düştüğü gözlenmektedir. İlk bakışta sanat eğitimi adına olumlu gibi görünen bu artış aslında eğitim kalitesine negatif ivme kazandırmıştır. Tezde bu değişimin nedenleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü’nün (özellikle 1965 dönemi) programları sanat eğitiminde başarılı olduğumuz dönemi ve bugün içinde bulunduğumuz sanat eğitimi irdeleme olanağı vermiştir.

Sanat eğitiminde, daha genel anlamda eğitimde, sürekli değişim yaşanması gereğinden doğan sorunlar olacaktır. Sanat eğitime verdiğimiz önemle birlikte eğitim standartlarımızda da olumlu gelişmelerin yaşanacağı dikkatlerden kaçmamalıdır.

Anahtar Sözcükler

Hasan Pekmezci, Sanat Eğitimi, Gazi Eğitim Enstitüsü, Sanat

ABSTRACT

Ozer Elcin, “The Art Education in Turkey and Sample- Hasan Pekmezci” The Postgraduate Licence Thesis, Sivas, 2008.

The aim of the thesis “The Art Education in Turkey and Sample- Hasan Pekmezci” is to reflect the past and today of our art education (training) The thesis consists of four parts as Art and Art Education (Training), Gazi Teacher Training Institute Hasan PEKMEZCI, Evaluation and Conclusion.

In the first section which we introduced the definitions of art from the past till today, we generally took the development of the art education into consideration both in our country and in the world. In the second section, we studied the foundation of Gazi Teacher Training Institute Art Department which was the beginning of art education our country and the art education today (especially 1953- 1968). In the third section, the biography, art training (education), reminescences and the Works of Hasan PEKMEZCI took place. Our thesis was completed with the evaluation and conclusion sections. With regards to the end of the thesis, the talks and photographs belonging to Hasan Pekmezci take place.

The quality of art education (training) has been reducing as the numbers of the departments of Art Education (Training) have increased rapidly in the recent years. Although, at first sight, this increase in the art education seems positive in the name of art, it has given negative acceleration to the quality of education indeed. The programmes of Gazi Teacher Training Institute Art Department (especially 1965 period) gave the possibility of discussing the period when we were successful in the art education which we experience today.

In the art education, in the more general sense in education, there will be problems as the continuous changes are to be experienced. Through the importance we give to the art of education (training), it must be noted that positive developments in our standards of education will be experienced.

Key Words

Hasan PEKMEZCI, Art Education (Training), Gazi Education Institute, Art

ÖNSÖZ

Bu yolculuğun başında, rehber olmayı kabul eden danışmanım Yrd. Doç. Dr. Meryem Acara Eser'e teşekkür ederek başlamak istiyorum. Disiplinli, sabırlı ve özverili tutumları ile hem örnek hem de destek oldu.

Sanat hayatımın başından itibaren elimden tutan, her türlü desteği ile yanımda olan hocam, dostum Yrd. Doç. Dr. Ahmet Çolakoğlu'na, ayrıca destek ve yardımlarını göz ardı edemeyeceğim hocam, Prof. Dr. Hasan Pekmezci'ye sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Manevi desteği ile her zaman yanımda olan Ali'ye sevgi ve teşekkürlerimi sunarken ayrıca, Hulki Şahin'e, Kübra Törnük'e, Kaan ve Ali Kütüklü'ye, tezimi yazarken beni yüreklendiren ve bir editör titizliği ile tezimle ilgilenen Tekin Şener'e, bilimsel katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Turgay Yazar'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Son olarak aileme her zaman yanımda oldukları ve beni destekledikleri için teşekkür eder, sevgi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: SANAT VE SANAT EĞİTİMİ	3
1.1. Sanatın Tanımı.....	3
1.2. Sanat Eğitimi	7
1.2.1. Avrupa’da Sanat Eğitimi.....	10
1.2.2. Türkiye’de Sanat Eğitimi.....	13
1.2.2.1. Cumhuriyetin İlanından Önceki Dönem.....	14
1.2.2.2. Cumhuriyetin İlanından Sonraki Dönem.....	16
2. BÖLÜM: GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ.....	19
2.1.Gazi Eğitim Enstitüsünde Resim İş Bölümünün Kurulma Çalışmaları.....	19
2.1.1.Resim İş Bölümünün Kurulması.....	22
2.1.2.Bölümde Eğitim Öğretim.....	40
2.1.3.Eğitim Öğretim İle İlgili İzlenimler.....	41
2.2.Günümüzde Resim Eğitiminin Genel Durumu	46

3. BÖLÜM: HASAN PEKMEZCİ	52
3.1. Hasan Pekmezci'nin Biyografisi.....	52
3.2. Hasan Pekmezci'nin Resim Eğitimi.....	58
3.3. Hasan Pekmezci'nin Anıları.....	62
3.4. Hasan Pekmezci'nin Eserleri	65
3.4.1. Katalog Tanıtımı.....	66
 4. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	112
EKLER	123
Ek-1: Hasan Pekmezci İle Söyleşi	123
Ek-2: Fotoğraflar	135
 KAYNAKÇA	138

GİRİŞ

Sanat varoluşla başlar. İnsanın yaratıldığında ruhunda var olanı ifade yeteneği, kendini dışa vurmasıdır. Sanat insanla başlayan bir faaliyet alanı olduğundan sanatın tarihini de insanlık tarihi ile başlatmak mümkündür. İlk dönemlerde önceki kuşakların yaptıklarına bakılarak yeni eserler ortaya konulur, eski eserler taklit edilirken yeni unsurlar eklenirdi. Zamanla usta çırak ilişkisi içerisinde sanatçılar kendi tarzlarını genç sanatçı adaylarına aktarmışlardır. Burada tamamen yüz yüze bir ilişki söz konusudur, eğitimin kurumsallaşması ise endüstrileşme ile birlikte gerçekleşmiştir.

Ülkemizde yüzyıllar boyunca saray çevresinde ve dinsel yapılar içerisinde var olan sanat faaliyeti ve eğitimi modern anlamda (o döneme göre) Sanayi-i Nefise ile başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Resim İş Bölümü'nün açılması ile sanat eğitimcilerinin yetişmesine önayak olunmuş ve önemli gelişmelere zemin hazırlanmıştır. Enstitü'den pek çok sanatçı ve sanat eğitimcisi yetişmiştir. Son yıllarda açılan resim iş eğitimi bölümlerinin kurucuları genelde Gazi Eğitim Enstitüsü mezunlarındandır. Hasan Pekmezci de bu mezunlar arasında yer almaktadır.

Hasan Pekmezci Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan eğitim kurumlarının orta kısmında çalıştıktan sonra, mezun olduğu bölümde bir süre hizmet vermiştir. Halen Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Diğer enstitü mezunları gibi Pekmezci de örnek sanatçı eğitimcidir.

Hasan Pekmezci'nin biyografisinden yola çıkılarak hazırlanan tezimizin konusunu; Türkiye'de Sanat Eğitimi ve Hasan Pekmezci oluşturmaktadır. Özellikle Enstitü'deki sanat eğitimi yılları incelenerek, ülkemizdeki sanat eğitiminin dünü ve bugününü yansıtmak amaç edinilmiştir.

Tez, kütüphanelerde yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen yayınlardan ve görüşmelerden toplanan veriler kullanılarak hazırlanmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması yapılarak Hasan Pekmezci ile söyleşi yapıp, kendisinden gerekli bilgi ve kaynaklar alınmıştır.

Kaynaklar, kütüphane çalışması, internet ve görüşme yoluyla toplanmıştır. Türkiye’de sanat eğitime ve çağdaş Türk resim sanatına bir eğitimci ve sanatçı olarak önemli katkıları bulunan Hasan Pekmezci hakkında kapsamlı araştırma ve yayın olmaması dikkati çeken önemli bir noktadır. Tezimiz ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte Hasan Pekmezci hakkında bir çalışma olması nedeni ile paralellik gösteren Halil İbrahim Saydam’ın “Hasan Pekmezci’nin Günümüz Sanatındaki Yeri” adlı yüksek lisans tezi sanatçı hakkında hazırlanan tek monografik çalışma olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda incelenen tezden özellikle Hasan Pekmezci’nin eserleri konusunda yararlanılmıştır.

Tezimizin 1. bölümünde; sanat, sanat eğitiminin tarihçesi, gelişimi, ülkemizdeki sanat eğitimi ve gelişimine değinilerek giriş yapılmıştır. 2. bölümde Gazi Eğitim Enstitüsü’nde, Resim İş Bölümü’nün kuruluşu, programları ve Hasan Pekmezci’nin eğitim aldığı dönem, eğitim öğretim ile ilgili izlenimlere yer verilmiştir. 3. bölümde Hasan Pekmezci’nin Biyografisi, resim eğitimi, anıları ve eserleri incelenmiştir. Bu bölüm Gazi Eğitim Enstitüsü’ndeki sanat eğitimini örneklemektedir. 4. bölümde sanat eğitiminin gelişimi ve bugünkü durumu ele alınarak, Hasan Pekmezci örneği değerlendirilmiş, elde edilen sonuçlar ışığında sanat eğitimi konusunda önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

SANAT VE SANAT EĞİTİMİ

Türkiye’de sanat eğitiminin dün ve bugününü incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlayan tezimizin bu bölümünde konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Sanat Nedir? Sanat Eğitimi Nedir? Dünya’da ve Türkiye’de nasıl bir eğitim programı izlenmektedir? sorularına yanıt aranmıştır.

1.1. Sanatın Tanımı

Sanatın tam bir tanımını yapmak oldukça zordur. Bu tanım isteğe ve güdülen amaçlara bağlı olarak, dönemlere ve toplumlara göre; diğer bir deyişle, toplumların ve kişilerin sanat denilen olaydan beklentilerine göre değişebilir.

Arseven’e göre (1998), “Sanat” kelimesi Arapçada *amel* yani *iş* ve *yapma* anlamında “sunu” kökünden alınmıştır. Bir işi meydana getirmek ve bir maddeye bellekte hayal edilen biçim ve görünüşü vermek anlamlarına gelmektedir. “Sunu” kelimesinde ayrıca “güzellik, hayran olunacak bir güç eseri” anlamı da olduğundan bu kelime daha çok yaradılış ve doğanın yaptığı şeylerde kullanılmış, doğada kendi kendine var olmayıp insanın aklını ve zekâsını kullanarak eliyle yaptığı işlere “sanat” denilmiştir. Türkçede “sanat” kelimesi genel anlamı ile “düşünülen bir şeyi meydana getirmek konusundaki bilgilerin uygulanmasına ve o işi meydana getirmek için beceri ve zekânın kullanılması”dır (s. 1752-1753).

Sanat nedir? sorusuna Antik çağdan itibaren yanıt aranmıştır. Platon (M.Ö. 427-347), Aristoteles (M.Ö. 384-322) gibi filozoflar yaptıkları tartışmalarda, derslerinde bu soru üzerine düşüncelerini aktarmışlardır.

Platon'un ünlü eseri **Devlet**'te yer alan sanat eleştirisi görüşleri, belki de sanat hakkında yapılmış olan ilk sistematik görüşlerdir. Platon'a göre, nesnelerin doğal yaratıcısı Tanrı'dır. Zanaatçı ve ressamlar gerçekliğin öykünmecileridir. Öykünmeciler tüm nesneleri biçimlendirirken; her şeyin küçük bir bölümünü yansıttıkları için gerçeklikten uzak bir uğraş vermektedirler (Lenoir 2003: 37-38).

Aristoteles, sanat hakkındaki görüşlerini **Poetika** adlı eserinde belirtmiştir. Aristoteles'in bu yapıtı temel olarak alınıp sanat kuramının babası kabul edilmiştir. Bu kurama göre, sanat bir öykünmedir, bir modelin tıpatıp kopyasıdır, sanattan alınan zevk de bu kopyanın kusursuzluğunun insanda uyandırdığı hayranlık ve bu kopyanın zararsız bir canlandırma nesnesine indirgenmiş olması dolayısıyla insanın bir an için gerçekliğin baskısından kurtulmasının sağladığı rahatlamadır (Lenoir 2003: 47).

Artut'a göre (2001), "sanat", yalnızca insana özgüdür. Dolayısıyla insanlığın tarihi ile de yaşıt olan bu kavram, çağlara göre çok değişik anlamlar kazanmıştır. Sanat, bir duygunun, bir tasarının veya güzelliğin ifadesinde, kullanılan yöntemlerin tümü ve bu yöntemler sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık gücüdür. Sanat insan doğasının bir gereğidir. Toplumsal yaşamın en önemli boyut ve unsurlarından birisidir. İnsan olmanın ve varlığın bir ifadesidir (s. 89).

Sanat kelimesinin estetik anlamının bir kökeni olduğunu, ilk kez R. G. Collingwood (İngiliz filozof, 1889-1943) belirtmiştir (Erbay 1997: 5). Latince "Arts", zanaat veya uzmanlık anlamındadır. Kitap okuma, sihir, büyü ve astroloji gibi anlamlara da gelmektedir. Ancak, Rönesans çağında İtalya'da sanat yani "Arts" eski anlamıyla kullanılmıştır. Bu devrin sanatçıları, ressamı, heykeltıraşları kendilerini "Craftsman" yani zanaatçı olarak görmüşlerdir. 17. yüzyıla kadar bu kavramlar sorun yaratmamıştır. 18. yüzyıl sonuna doğru "Güzel Sanatlar (Fine Arts)" ve "Yararlı Sanatlar (Useful Arts)" kavramları arasında bir ayırım yapılmaya başlanmış ve 18. yüzyılda İngilizce "Fine Arts" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Fine Arts/Güzel Sanatlar kavramı, (güzelliklerle, estetikle, tat ve hazlarla, ilgili olan

bu tanım) geniş olarak içine şiir, resim, tasarım, heykeltıraşlık ve mimari konularını da almaktadır (Erbay 1997: 6).

Tarih boyunca sanat kavramına bakıldığında, sanata yüklenen roller ve sanattan beklenenlere koşut olarak sanatın tanımının da değiştiği görülür. Günümüzde ise, “kişiyi, giderek de toplumu tinsel yönden etkileyebilecek dürtüleri sağlama becerisi” olarak tanımlanmaktadır (Özer 1997: 4).

Sanatın daha çok resim boyutunu irdeleyen Lhote ise; ressamların gördüklerini olduğu gibi yansıtmadıklarını, çevrelerindeki nesneleri betimleyici bir yöntemden yola çıkmadıklarını, benimsenmiş nesne ve görüntüleri kendi duygularından, yapmak istediklerinden yola çıkarak başkalaştırdıklarını ifade eder (Lhote 2000: 15).

Sanat, başlangıçtan beri insanların bir parçası olmuştur. Göçebe halkların ataları için şarkı söylemeleri ve dans etmelerinden, avcılarının avlarını mağara duvarlarına çizmelerinden, ebeveynlerin çocukları için kahramanlık hikâyelerini canlandırmalarından bu yana; sanat insan deneyimini betimlemekte, tanımlamakta ve derinleştirmektedir. İnsanlar her yerde zamanı ve uzayı, ruhu ve bedeni, zekâ ile duyguyu bağlamak için anlamaya sürekli bir ihtiyaç duymuşlardır. İnsanlar bu bağlantıları ve başka türlü anlamlandıramadıklarını açıklamak için sanatı kullanmışlardır (Özsoy 2005a: 21).

Sanat, sanatçı ile izleyen arasında, toplumlar arasında ve bunlarında ötesinde çağlar arasında bir iletişim unsurudur. Çünkü sanat ürünü kültürlerin biçim almış somutlaşmış bir anlatımıdır (Ünver 2002: 3).

En ilkel dönem sanatından bugüne, teknolojiden yararlanılarak yapılan tüm sanat çalışmalarının hedefi insandır. Dinsel bir mekânda, galeride, sokakta izleyici ile buluşur, toplumu etkileyecek güçte ise yaşar değilse yok olur. Hangi türden olursa olsun bütün sanatlar biçim adını verdiğimiz, bir niteliktedir ve bu biçimsel yapı onları diğer anlatım yollarından ayırır (Read 1981: 4).

İnsanın gelişimini doğumundan itibaren göz önüne alırsak, kendimizi ifade etmenin ilk yolu sesler çıkarmak, sonrasında sırasıyla, yürümeye çalışmak ve -ele geçirilen ilk kalem ile- karalamakla devam eder. Tansuğ’a göre (1988); “Yazı düşüncelerimizi somutlaştırır. Sanat ise; düşünceyi tüm ruhsal ve duyarsal içerikleri ile somutlaştırır.” (s. 14).

Sanatın tüm alanlarında yola çıkılan olgu güzele ulaşmaktır. Bu konuda Tolstoy (2006), “Sanat güzeli ortaya çıkaran etkinliktir” diyerek tam da bunu anlatmaktadır. Daha da ileri boyutta sanatta ortaya çıkabilecek sorunların bile “güzel” ile çözüleceğini savunmuştur (s. 13–15).

Özsoy’a göre (2005a: 24) sanat, bir anlatımdır, bir şeyi özel kılmaktır. Toplumsal bir eleştiridir, bir dünya kurmaktır. Sanat, her yeni kuşağı bir önceki kuşağa bağlayan, dolayısıyla insanlığın sürekliliğini sağlayan önemli alanlardan biridir. Bu işlevini, yeni kuşağı birçok açıdan bilgilendirerek, eğiterek, donatarak yapmaktadır. İnsan yaşamında biçimsel bir sanat eğitimi olmadığını düşünsek bile sanatsal belirtiler, amatörce veya kendiliğinden, insanın doğasından kaynaklanan bir içgüdü olarak kendini gösterecektir (Artut 2001: 89).

Algılama ve düşünce ürünlerinin; uygun koşullarda, nitelikli ve düzeyli bir şekilde geliştirilmesi bireyin aldığı kuramsal ve estetik eğitimle doğru orantılıdır. Sanat eğitiminin en önemli işlevi, bilincin bütün mekanizmalarının açılmasında ve çalışmasında etkin bir aracı olmasıdır. II. Dünya Savaşını izleyen yıllarda özellikle Avrupa’da sanat eğitimi üzerine yoğun tartışmalar olur. Sanat öğretilir mi? İnsanın estetik yanı ussal düşünsel düzeyde mi, yoksa yaparak, oluşturarak, daha duygulara dayalı olarak mı geliştirilmelidir (Etike 1995: 20).

Bir iletişim aracı olarak yorumlanan sanat, bugün insanlar arasındaki bariyerleri kaldırma gayretleri yanında; görsel çeşitlilik, fikir, tarihsel amaçlılık, değişik anlatım dili gibi pek çok açıdan da yeni tartışmalar içindedir. Arnstine’e göre;

“Okullarda sanat eğitimi olmaz ise okulların eğitici görevi de azalır. Başarılı bir eğitim; insanı değiştirir ve bu değişim insanda her yönden olmak zorundadır. Kişi bilgisel açıdan donatılırken, paylaşmayı, başarmayı, kendi yeteneklerini sunmayı ve aşmayı öğrenmek zorundadır. İnsanoğlu duygusuz ve sadece beyniyle hareket eden bir canlı olsaydı, belki de sanat eğitimine ihtiyaç olmazdı. Fakat insan düşünen ve hisseden bir canlıdır. İşte bu özellik sanat eğitimini, vazgeçilmez yapmaktadır. Bilgi çabuk öğrenilir, çabuk da unutulur. Oysa kişinin duygularına ve düşüncelerine yani insani niteliklerine hitap eden öğrenme, bireyi topluma hazırlar ve ona başarı yolunu açar.” (Erbay 1997: 6).

Sanatta ileri gitmiş, bilim ve teknikte geri kalmış ya da bilim ve teknikte ileri gitmiş sanatta geri kalmış bir toplum gösterilemez. Sanat, bilim ve teknik çağdaş insanın üç ana çalışma alanı olarak birbirini destekler, güçlendirir, tamamlayıp bütünler. Bu nedenle sanat eğitimi kendi ilkeleri ve özellikleri ile genel eğitim sistemi içinde yer almalıdır (Uçan 1990: 13).

Yeniliğe yaratıcılığa yönelik olmayan, yalnızca zekâ geliştirmeye yönelik klasik eğitim yaklaşımları hedeflenen insan tipinin aracı olamayacağına göre, her toplumun sanat ve sanat eğitimi politikası olmalıdır (Ünver 2002: 7).

1.2. Sanat Eğitimi

Eğitim bir üretim sürecidir, bireyin iyiyi doğruyu yakalayabilmesi için gereklidir. Sanat eğitimi; estetik kaygıların öğretilmesi ve bunlardan kurgusal sonuçların çıkarılmasına yardımcı olur, böylece sanat ürünleri aracılığı ile duygular kişisel paylaşımlara uzanır.

Bilimde doğruyu arayan insan; sanatta güzeli bulmaya çalışır ve bütün bu arayışlara da aslında insanın kendini bulma çabası denilmiştir. Sanat bireylerin toplumu anlamasını ve toplum içerisinde yerini bulmasını sağlar. Topluma yabancı biri için o toplumun değerlendirilmesine yönelik ipuçları, ancak sanatla sağlanabilir. Sanat toplumun değerlerini ideallerini belirler ve günlük yaşamın bir parçasıdır.

Bugün dünyada hâkim olan teknolojik gelişim, çağdaş toplumlarda sanat eğitiminin kalitesinin belirlenmesinde önemli etken olmaktadır (Özsoy 2005a: 19).

Sanat eğitimi, 19. yüzyıl başlarında Avrupa’da kültür çöküşüne ve insanın kendine yabancılaşmasına karşı bir önlemler hareketi ve bir eğitim akımı olarak belirmeye başlar. Endüstrileşmenin getirdiği tekdüzelik, insanın mekanikleşmesi, robotlaşması, kültürel yozlaşma gibi insanlık adına tehlike oluşturan sorunlara bir çözüm olarak gündeme gelen “Sanat Eğitimi Hareketi”, Almanya’da gelişir ve birçok ülkenin genel eğitimini etkiler. Bu akıma göre çağın tek yanlı kıldığı insan yaratıcı bir eğitimle bundan kurtulabilecektir. Sanatla birlikte giyimde, oturlan evlerde, kullanılan araç gereçteki estetik bile bu teknolojik çağda insanı eğitecektir (Etike 1995: 14).

19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak öncelikle endüstrileşen ülkelerde sanat eğitimine ilginin arttığı görülür ve bu tartışmalar sonucunda iki sanat eğitimi kuramı ortaya çıkar; “Sanat Yolu ile Eğitim” ve “Sanat İçin Eğitim”.

I-Sanat Yolu ile Eğitim; insanın uyumlu dengeli bir kişilik kazanması ereğine yönelik, eğitim ağırlıklı ve eğitbilimsel¹ sorunlarla ilgilidir. Bu yaklaşımda sanat, okul programlarına genel eğitim sisteminin bir dersi olarak girer. Eğitim sistemindeki aşırı rasyonelliğe karşı duyguların eğitime ağırlık verir. Eğitimde dengeyi sağlayıcı bir görev üstlenir.

II-Sanat İçin Eğitim; sanata ve sanat sorunlarına yöneliktir. Amacı, plastik sanatları öğretmek, sanattan anlayan, çağının sanat ve kültür verilerini değerlendirebilen, çağdaş bireylere ve çağdaş topluma ulaşmaktır. Her iki anlayışta da amaç bireyi yaşama hazırlamaktır (Etike 1995: 20).

20. yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı genel anlamda güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Sanat eğitiminin söz konusu olduğu yaklaşık iki

¹ **Eğitbilim:** Öğretim ve eğitimi kurallara bağlayan bilim kolu. Öğretmenlik sanatı, uygulaması ya da mesleği için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran bilim dalı. Pedagoji.

Eğitbilimsel: Eğitbilim ile ilgili. Pedagojik.

yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına değin geçerli olan sanatsal anlayış yerini akılcılığa bırakmıştır. Bilimsel gelişmeler ve insan beyninin tüm davranışlarımızı yönlendirdiği buluşlar bu yaklaşım değişikliğinde etkili olmuştur. Sanatın her türünü içerisine alan genel anlamda bir sanat eğitimi, sanat tarihi, kültür tarihi, sanat kuramları, sanat eleştirisi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi, sanat felsefesi, sanat pedagojisi, estetik gibi alanlardan yararlanmalıdır. Bununla birlikte okullarda verilen alana ilişkin sanat dersleri programlarının geliştirilmesi ve eğitimin uygun ortamlarda verilmesi gerekmektedir. Ancak o zaman sanatın oluşumu, sanatsal yaratma, sanatın işlevi konularında toplumsal bilinç gelişebilir (Ünver 2002: 5).

Sanat eğitimi insanlarda duyarlılık sınırlarını zorlar, o sınırın daha genişlemesini olanaklı kılar. Bu yolla insan kendini bir kez de bu yönü ile tanıma olanağı bulur ve “kişi” olma olabilme yolunda daha bilinçle ilerler (Artut 2001: 90)

Sanat eğitimi; bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmek, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir düzeye ulaştırmak amacıyla yapılan çabadır. Plastik sanat eğitimi, birey ve toplulukların sanatsal ve kültürel açıdan yetiştirilmesi ile ilgilidir. Bu yetiştirme genel olarak kültürel bilinçlendirme anlamına gelir (Erbay1997: 9).

İnsanın genel eğitimini bir bütünlük içerisinde düşünürsek sanat eğitimini genel eğitimin bir parçası olarak kabul edebiliriz. Ancak sanatın bir özgünlük ve bireysel yaratıcılık olgusu olduğunu dikkate alırsak, sanat eğitiminin kendine özgü çok özel yasalarının ve ilkelerinin varlığını da kabulleniriz. Bu nedenle, sanat eğitiminin eğitim dizgesi içerisindeki yerinin çok iyi belirlenmesi gerekir (Artut 2001: 89–90).

Günümüzde sanatın salt sezgi ya da duyuşsal alanla ilgili olmadığı ve öğretilirliği görüşü bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. Sanatsal düşünce ve davranış biçimlerinin geliştirilmesinde, yönlendirilmesinde eğitimin gerekliliği tartışılmaz bir gerçek olmuştur. Sanat eğitiminin özellikle görsel eğitimin okul öncesinde başlaması daha doğru olacaktır (Ünver 2002: 6).

Yüzyıllardır uygulanmakta olan öğretim sistemleri ıraksak² dediğimiz yaratıcı düşünce ve davranışları değil, yakınsak düşünüşü geliştirme eğilimindedir. Oysa genel eğitim içerisinde yeri doğru tespit edilmiş sanat eğitimi, bireydeki tüm yetileri uyumlu bir bütünlüğe götürür ve yaratıcılığı geliştirir. Öyleyse günümüzde eğitimin yöntemlerinden öte, içeriğini de sorgulamak ve temelden değiştirmek gerekir (San 1980: 1 – 4).

Yeniliğe yaratıcılığa yönelik olmayan yalnızca zekâ geliştirmeye yönelik klasik eğitim yaklaşımları hedeflenen insan tipinin aracı olamayacağına göre, devletin de sanat ve sanat eğitimi politikası olmalıdır (Ünver 2002: 7).

Sanat eğitiminin bu işlevi yanında Avrupa ülkeleri ortak bir dil yaratmada en büyük rolü sanata vermiştir. Kişisel, yerel ve ulusal değerleri yok etmeden evrensele ulaşan sanat insanların birbirlerinin duygu ve değerlerini anlamalarını sağlayacaktır (Erzen 1990: 63).

1.2.1. Avrupa’da Sanat Eğitimi

1989 ve 1990 yıllarında, International Society for Education Through Art (InSEA) adlı derneğin organize ettiği, uluslar arası sanat yoluyla eğitim için toplanan Avrupa ülkeleri temsilcileri, sanat eğitimine yönelik kavram ve yapılacak reformları görüşmüşlerdir. Görüşmeler çerçevesinde; Sanat Yolu ile Eğitim, Sanatta Eğitim, Sanat İçin Eğitim, Sanat ve Hobi olmak üzere dört ana başlık saptanmıştır (Ünver 2002: 7). Avrupa’daki sanat eğitimi sürecini değerlendirirken ulaşılan bilgilerin doğrultusunda İngiltere, Almanya, Avusturya ve Finlandiya’daki sanat eğitimine ilişkin veriler sunulmuştur. Diğer Avrupa ülkelerindeki sanat eğitimi hakkında ise kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

² Guilford’un 3 boyutlu zekâ modelinde yaratıcılık zekânın bir bileşeni, bir alt boyutudur. Bu modelde yaratıcılık için gerekli olan işlem **ıraksak** düşünmedir. Bu düşünme esnek, özgün, verimli ve donatıcıdır. **Yakınsak** düşünme tek ve doğru bir çözüme odaklanırken ıraksak düşünce bir odaktan çeşitli yönlerle yayılır.

İngiltere’de Sanat Eğitimi:

İngiltere’de 1800’lü yıllarda ticari amaçlı açılan tasarım okulları 1852 yılında “Güzel Sanat Okulları” olarak düzenlenir. Yine 1852 yılında ilkokullarda başlatılan çizim dersleri endüstriye eleman hazırlarken bir yandan da Uygulamalı Sanatlar Okullarına temel olur (Özsoy 1992: 37).

1950’lilere kadar Güzel Sanatlar Okullarında (Schools of Art) çizimin sanat olarak değerlendirilmesi Temel Tasarım Hareketine kadar sürer. Bu hareketin 1960 ve 1970’lerdeki yaklaşımları Temel Sanat Eğitiminin orta öğretim kurumlarına uygulanmasını sağlar. 1970 yılında Dick Field sanat eğitimi ve sanat eğitimcisi yetiştirme yöntemlerini sorgularken; sanatta bireysel yaklaşımdan öte bir sanat anlayışının geliştirilmesi ve sanat eğitimcisi yetiştirmenin üzerinde durur. 1988 yılında yapılan eğitim reformu müfredat merkezli programı esas alır ve sanat okulları yeni programlar geliştirirler. 1990’lı yıllarda oluşturulan Ulusal Sanat Eğitimi Komisyonu ise ulusal bir sanat programı hazırlarken el sanatları ve gösteri sanatlarından da yararlanılmasını, eleştiri, müzelerden yararlanma ve tasarımın ağır bastığı bir eğitimin yaygınlaştırılmasını ister (Ünver 2002: 10).

İngiltere’de sanat ve tasarım eğitimcisi yetiştirmede bölgeler arasında bazı farklılıklar görülmekle birlikte geçerli olan iki ana yöntem vardır. Birincisi, üç veya dört yıllık Eğitim Kolejlere ve Fakültelerde sanat ve tasarım eğitimi, ikincisi ise, lisans sonrası eğitime dayalı sistemdir. Plastik sanat veya tasarım alanlarının herhangi birinden lisans diploması alan kişi, sanat öğretmeni olmak için 36 haftalık bir lisansüstü eğitimden geçer. Bu süre içinde eğitim teorileri ve sanatla ilgili konularda yetişirler (Özsoy 1992: 40).

İngiltere’de sanata verilen önem sonucu yetişen değerlerden olan Walter Smith 1871’de Amerika’ya sanat öğretmenliği yapmak üzere çağrılır. İngiliz Modelini Amerika’ya taşıyan Smith, böylece okullarda resim yapmanın yasal zorunluluğa bağlanmasına öncü olur. Smith, büyük vizyon ve canlılık ile birbirini izleyen endüstriyel çizim programlarını geliştirmeye başlar. Amerika’da öncü bir

sanat eğitimcisi olan Smith'e göre; "Sanat basitten karmaşığa doğru giden bir yol ve yöntem izlenerek öğretilir" (Ünver 2002: 12).

Almanya'da Sanat Eğitimi:

18. yüzyılda meslek sahibi olmak üzere alınan eğitimde resim ve çizim o meslek için gerekliyse, ön eğitim içerisinde resim dersleri bulunurdu. Ressam yetiştiren akademilerdeki eğitim buralarda da uygulandı (Ünver 2002: 14).

1901 yılında Dresden'de görsel sanatlarla ilgili önemli bir kongre yapıldı. Kongrede, Konrad Lange çocukta estetik haz almanın yanında ussal yanın da yetiştirilmesinin ihmal edilmemesini önerdi. 1901 - 1902 yıllarında resim dersleri için hazırlanan programlarda öğrenci duygularının estetik eğitimi amaçlandı.

İngiltere'deki gelişmeleri yakından takip eden sanatçı ve iş çevreleri bu gelişmeleri Almanya'ya taşıdılar. Kültür Bakanlığı İngiltere'ye araştırmacılar gönderdi. İncelemeler sonunda Almanya'ya dönen araştırmacıların çalışmaları sonucunda Bauhaus Okulu kuruldu ve kısa sürede önemli sanatçıları bünyesinde topladı. 1960'lı yıllarda Otto³ ve onu izleyenler sanat eğitiminin durumunu yeniden gözden geçirmiş ve sanat eğitimi bilimsel temellere oturtmak üzere çalışmışlardır. Günümüz Almanya'sında her eyalet kendi sanat eğitim programını uygular ve sanat eğitimi programlarını yaş gruplarına göre düzenlerler (Ünver 2002: 16).

Avusturya'da Sanat Eğitimi:

Avusturya'da sanat eğitimi 1970'lere değin popüler görsel kültürü de içermiştir. 1970'li yıllarda bilgi ve kavramaya yönelik iken, 1980'lerde eğlence ve hoş vakit geçirme önem kazanmıştır. 1983 yılında yürürlüğe giren sanat Üniversiteleri Eğitim Yönetmeliği ile sanat eğitiminde tekrar bilgi ve kavrama yönelik yöntem yaygınlaşmıştır. Ancak uygulamada Sanat Yoluyla Eğitim, Sanatta Eğitim ve Sanat Hakkında Eğitim olarak nitelendirilebilecek üç farklı yaklaşım birbirini tamamlayacak şekilde uygulanmaktadır. Avusturya'da bir başka özellik de

³ Burada sözü edilen Otto Dix'tir. Alman Ressam (1891-1969) . 1960'lı yıllara kadar olan toplumsal gerçekçi yaklaşımını bırakarak resim çalışmalarına devam etmiştir (Tükel 1997: 454).

sanat eğitimi ve zanaat eğitiminin aynı üniversitelerde verilmesi ve birbirine kaynak oluşturmasıdır. Bu yaklaşım Bauhaus sisteminin günümüze yansması olarak değerlendirilebilir (Ünver 2002: 8).

Finlandiya’da Sanat Eğitimi:

Finlandiya’da endüstri ötesi toplumda sanat eğitime daha büyük gereksinim olacağı görüşü vardır. Teknolojik gelişmeler nedeni ile artan zaman fazlalığı amatör sanat etkinliklerinin artırılması yönünde kitle iletişimine önemli görevler yükler, değişen zaman koşullarına bağlı olarak kültür ve sanat uzmanları sanat eğitiminde bazı reformları önermektedir;

- Okulları birer kültür ve etkinlik alanı haline getirmek,
- Sanat eğitimcilerinin sayısını artırmak,
- Sanat eğitimcilerinin görevlerini yeniden tanımlamak,
- Sanat eğitimcileri ve pedagogları eğitmek için yeni yöntemler geliştirmek

Son yıllarda Finlandiya’da sanat eğitime çok önem verildiği ve Eğitim Bakanlığı’nda danışman olarak “sanat pedagogu” kadrosu bulundurulduğu ve program düzenlemede yetkili olduğu görülmektedir. Ülkeler arasındaki farklı yaklaşımlara karşın, Avrupa Konseyi Sanat Eğitimi çalışma grubunun ele aldığı konular iki temel amaçta toplanmaktadır. Bu amaçlardan birincisi sanat eğitiminin kalitesini tüm Avrupa’da arttırmak, ikincisi sanat eğitiminde ortak bir temel oluşturmaktır (Ünver 2002: 8).

1.2.2. Türkiye’de Sanat Eğitimi

Ülkemizde sanatın örgün eğitime girmesi 18. yüzyılda gerçekleşmiştir. Sanat eğitiminin bugün geldiği noktayı ve olması gereken konumunu saptayabilmek için gelişim seyrini Cumhuriyet Dönemi öncesi ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere iki bölüme ayırmak mümkündür.

1.2.2.1. Cumhuriyetin İlanından Önceki Dönem

Bilim ve kültür alanlarında güçlü akımları doğuran, giderek endüstrileşen bir Avrupa'nın karşısında batılılaşmanın gereğini duyan Osmanlı'nın atılımları, gerçekleştirdikleri kurumsal reformlar ve 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı Osmanlı Devleti'nin bir modernleşme sürecine girdiğini dünyaya duyurmuştur. İşte bu süre içerisinde yöneticiler devlette kurumsal Batılılaşmaya öncelik tanırken, toplumda yeni bir sanat anlayışının yerleşmesini sağlamışlardır. İmparatorlukta köklü bir kültür değişiminin yaşandığı 18. ve 19. yüzyıllar, sanatın her dalında yeni biçim ve tekniklerin denendiği, yeni sanat dallarının oluştuğu ve giderek sanat eğitiminin kurumlaştığı bir dönem olmuştur. Ancak kökünü İslam geleneğine dayamış kitap resminden tuval resmine geçmek, suluboya, yağlıboya gibi resim tekniklerinin, perspektif, gölgeleme gibi Avrupa resminin geliştirdiği kavramları uygulamak, hele heykel gibi Osmanlı toplumuna yabancı bir sanat dalını benimsemek ve geliştirmek pek de kolay olmamıştır. Bu geçiş döneminde kitap resimlemede yapılan yeniliklerle başlayan değişim, ardından duvar resmi ve tuval resmi ile tamamlanmıştır. 18. yüzyıldan sonra saray çevresindeki portre etkinliği Osmanlı resim sanatı açısından ayrı bir önem taşır; çünkü padişahlar kendi portreleri aracılığı ile insan tasvirine karşı oluşmuş tabuları aşarak insan figürünün anıtsal boyalarda tasvir edilebileceğini göstermiştir. Böylelikle önce saray çevresinde benimsenmiş olan Batı anlamında tuval resmi, başka bir deyişle taşınabilir resim, özellikle Tanzimat'tan sonra giderek yerleşmiştir (Renda ve Erol 1980: 17-76; Renda 2004: 933-947).

III. Selim zamanında kurulan Mühendishane-i Berrî-i Hümayun (Mühendis Okulu), programında resim derslerine yer veren ilk resmi kurumdur. 1834 yılı itibarı ile de Mektebi Harbiye-i Şahane (Harp Okulu)'de batı tarzı resim dersi verilmiştir. Resim dersi ağırlıklı olmamakla birlikte Avrupa tarzı çalışan ve Türk resminin yönünü değiştiren ressam bu kurumlardan mezun olurlar (Ethem 1970: 32). Bunlar Türk primitifleri olarak anılan Hüseyin Giritli, Ahmet Bedri ve Fahri Kaptan isimli ressamlardır (Berk 1972:164). 1835 yılında İngiltere'ye eğitim için gönderilen on iki genç arasında ressam Ferik Ahmet Paşa, Bekir Paşa ve Tevfik isimli bir Harbiyeli bulunmaktadır. Daha sonraları askeri okul resim öğretmenlerinden olan Ahmet Ali

Efendi (Şeker Ahmet Paşa) ve Süleyman Seyit Efendi de Sultan Abdülaziz tarafından öğrenim için Avrupa'ya gönderilir. Şeker Ahmet Paşa'nın dönüşü Türk primitiflerinin sonu ve Avrupa anlamında bir pentürün (yağlıboya resmin) temeli olur (Berk 1972: 164-166).

1860 yılında, babası İbrahim Ethem tarafından Paris'e hukuk eğitimi için gönderilen Osman Hamdi Bey, 1869 yılında bir ressam olarak İstanbul'a döner. Ressam Osman Hamdi 1881 yılında müze müdürü olduktan sonra müzecilik çalışmaları ve arkeolojinin yanında eğitimle de ilgilenir. Osmanlıda genel eğitim yanında sanat eğitime de yer verilmesi düşüncesinin temeli 1876 yılında atılır ve bu yılda yabancı ressam ve uzmanların da yardımıyla Sanayi-i Nefise'nin (Güzel Sanatlar Okulu) kuruluşu ile ilgili bir tezkere hazırlanır. Çalışmaların uzaması sonucunda sanat ve kültür adamı olan Osman Hamdi'ye görev verilir. Okul, onun çalışmaları ile 1883 yılında açılır. Okulda resim, heykel ve gravür öğretimi yanında mimarlık dersleri de verilir. Hazırlanan yönetmelik gereği bu okulda güzel sanatlar eğitimi teorik ve pratik olarak iki koldan yürütülür (Ethem 1970: 34).

1908 Meşrutiyet devrimiyle diğer kurumların yanı sıra sanat eğitimi alanında da batılılaşma hareketleri devam eder. Ancak dinsel inanışa göre canlıyı betimlememe konusundaki davranış şekli uzun süre etkili olur ve bu dönemlerde kopyacılık geleneği gelişir (Baltacıoğlu 1932: 7).

1848 yılında açılan Darülmuallimin (öğretmen okulu) mektebine 1909'da Satı Bey'in müdür olması sonunda resim ve eliş dersleri önem kazanmış ve resim derslerine İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Şevket Dağ girmiştir (Akyüz 1985: 256).

1910 yılında Baltacıoğlu resim iş öğretimi konusunda inceleme yapmak için Milli Eğitim Bakanı tarafından Almanya'ya gönderilir. Avrupa dönüşü, 1915 yılında yazılarıyla resim eğitime katkıda bulunur ve resim programları hazırlar. 1911 yılında, kız öğrencilerin de sanat eğitimi almalarına imkân sağlayan İnas Sanayi-i Nefise Mektebi Sami Bey'in müdürlüğünde açılır. Kısa süre sonra müdürlüğüne

Mihri Müşfik getirilir. Cumhuriyetin ilanından sonra Sanayi-i Nefise Mektebi ile birleştirilir (Baltacıoğlu 1932: 9).

1.2.2.2. Cumhuriyetin İlanından Sonraki Dönem

Cumhuriyetin ilk on iki yılında ortaokullara resim öğretmeni yetiştiren tek kaynak 1927 yılında adı Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilen Sanayi-i Nefise Mektebi olmuştur. Bu dönem Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kurulması ile resimde çağdaş adımlar atıldığı görülür. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün yetiştirdiği başarılı sanatçı öğretmenler Türkiye'nin her yerinde çocuklarımızı kültür hayatına kazandırmış, daha sonra açılacak olan Güzel Sanatlar Fakültelerinin kurucuları olmuşlardır (Telli 1990: 17).

1924 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen John Dewey, Türk Milli Eğitiminin geliştirilmesi için hazırladığı raporda resim eğitimine önem verilmesini ve öğretmen okullarında resim öğretmeni yetiştirmek için dersler verilmesini önerir. 1926 yılında Almanya'dan gelen Frey ve Stiehler de sanat ve iş eğitimi konularında çalışmalar yapıp ilkokul ve ortaokul öğretmenlerine kurs verirler (Baltacıoğlu 1932: 11).

Stiehler, resim ve el işleri yoluyla öğrencilerin yaratıcılık ve buluş yeteneklerinin geliştirilmesi, sanat yapıtlarının değerini anlayabilecek düşünce ve duyguların artırılması gerektiğini söyler. 13 Mart 1924 tarihinde yayınlanan Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu ile resim öğretmenleri geçici öğretmen statüsünden kurtulur (Baltacıoğlu 1932: 11).

Atatürk'ün 1934 yılında meclis konuşmasında belirttiği yeni kültür politikaları gereği Güzel Sanatlar Akademisi yeniden düzenlenir. Resim Bölümü başkanlığına Leopold Levy getirilir. Leopold Levy yanına Cemal Tollu, Bedri Rahmi, Sabri Berkel, Zeki Kocamemi, Ali Çelebi ve Nurullah Berk'i alır (Berk 1972: 174). Ardından sanat alanında 1940'lardaki en önemli gelişme gerçekleşir; İsmail Hakkı Tonguç Köy Enstitülerini kurar. Üretime dönük iş eğitiminin verildiği bu

okullarda sanat çalışmaları çok önemlidir. 1947 de kapatılan Köy Enstitülerinin yetenekli öğrencilerini Gazi Eğitim Enstitüsüne gönderebilmek amacıyla Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde Güzel Sanatlar ve Halk Sanatları bölümleri açılır. 1952 yılında resim dersi lise kurumlarında ilk defa edebiyat kolunda seçmeli ders olarak programa alınır (Telli 1990: 18).

1962 yılındaki 7. Milli Eğitim şurası Kültür ve Sanat sorunlarına geniş yer ayırır. Kurulan Güzel Sanatlar Komisyonu aşağıdaki konuları görüşerek öneriler sunar (nver 2002: 20).

Görüşülen Konular:

- Güzel Sanatlar Akademisi
- Halk Eğitiminde Güzel Sanatlar
- Plastik Sanatların Geliştirilmesi, Sanatçıların Teşviki ve Korunması
- Bölge Kültür ve Sanat Merkezleri
- Radyo

gibi başlıklar altında toplanmıştır.

neriler:⁴

- Güzel Sanatlar halk eğitiminde daha etkin kılınmalı
- Plastik sanatlar eğitimine önem verilmeli, sanatçılar desteklenmeli ve dllendirilmeli
- Bölge kültür ve sanat merkezleri kurulmalı
- Sanat eğitiminin toplumsal kalkınmadaki öneminden dolayı temel eğitimden niversiteye kadar sanat eğitimi dersleri konulmalı
- Devletin gerçek bir sanat eğitimi politikası olmalı

⁴ Görüşülen konulardan Güzel Sanatlar Akademisi ve Radyo maddeleri ile ilgili öneriler bölümünde herhangi bir öneriye rastlanmamıştır.

Önerilen son maddeden yola çıkarak günümüze kadar sanat eğitimi konusunda sağlam adımlar atılamamıştır. Dolayısıyla somut verilerden söz etmek olanaksızdır.

Son on yılda yurt çapında çok sayıda yeni üniversiteler ve bu üniversiteler bünyesinde, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Resim İş Eğitimi Ana Bilim Dallarının açılması ülkemizde sanat eğitiminin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ancak temel eğitimden üniversite eğitime kadar sanat eğitime yönelik nitelik sorunları çözümsüzlük bağlamında önemini hala korumaktadır (Ünver 2002: 21)

2. BÖLÜM

GAZİ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

2.1. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Resim İş Bölümü'nün Kurulma Çalışmaları

Sanat eğitime ve eğitimcisine öncülük eden Gazi Eğitim Enstitüsü sanat eğitiminde çok önemli temellerin atılmasına önayak olmuştur. Mezunları gittikleri yerlerde bu misyonu devam ettirmişlerdir. Çeşitli şehirlerde açılan resim iş eğitimi bölümlerinin kurucuları olmuşlardır.

Batıda özellikle Almanya'da resim ve iş eğitimi 1887-1931 yılları arasında büyük önem kazanmıştır. Türkiye'de başlangıç bundan çok sonradır (Baltacıoğlu 1932: 38). Türkiye'de, Avrupa ülkelerinde başlayan resim ve iş eğitimi dersleri ile aynı kapsamda olmamakla birlikte resim dersinin ilk kez 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Tüzüğü) ile nakış dersine yardımcı olacak şekilde Kız Rüştîyelerine, İdadilere ve bazı öğretmen okullarının programlarına girdiği görülmektedir (Altunya 2006: 507).

II. Meşrutiyet (1908-1922)'ten önce sıbyan mekteplerinde, erkek ilk öğretmen okullarında resim ve iş dersleri yer almamıştır. II. Meşrutiyet döneminde düzenlenen 1915 tarihli Kız ve Erkek Rüştîyeleri (ortaokul) programlarına resim dersi alınmıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğluna göre Türkiye'de pedagojik spekülasyon düşünce (tartışma) 1908 Meşrutiyet İnkılabı ile başlar. İnsan figürünün resmedilmesi konusunda İslam dininde açık bir yasaklama olmamasına rağmen toplumda insan heykeli ya da resminin yapılması konusunda çekinceler oluşmuştur (Baltacıoğlu 1932: 46).

İslâm'la sanatın bağdaştırılmasında güçlük çekilmesindeki problemlerden bir tanesi de “tasvir” veya “sûret” isimleriyle bilinen resim ve heykelin özellikle İslam öncesi devirlerde putperestlik amacıyla kullanılmış olmasıdır. Resim ve heykel putperestliği akla getirmekle birlikte İslam'la sanatın bağdaşmayacağı düşüncesi

zihinlere yerleşmektedir. Ancak Kuran’da tasvir yapımının aleyhinde herhangi bir ayet mevcut değildir. İslam’da yasak olan şey, resim yapmanın veya resmin kendisi değil, onun kötü niyetlerle ortaya konulmasıdır.⁵

Baltacıoğlu, II. Meşrutiyet Döneminde resim ve elişleri derslerinin ayrı ayrı fakat bir bütünün parçaları olarak eğitim sistemine girmesi için çaba harcamıştır. Kendisi bu konunun öncüsü sayılır. Sanat Eğitimi konusunda kelimenin tam anlamı ile savaş vermiştir. Onun İstanbul Kız ve Erkek Öğretmen okullarında ve bunların uygulama okullarında, Güzel Sanatlar Akademisinde Sanat ve Elishleri Eğitimi konusunda uygulayıcı olarak çabaları yanında bu derslerle ilgili olarak yazdığı rehber kitaplar, Cumhuriyet Döneminde de etkili olmuştur. Baltacıoğlu’na göre, Sanat ve Elishleri Eğitimi sorununun çözmenin temelinde bu alanların öğretmenini yetiştirmek yatmaktadır. Bunun için bir Elişi Öğretmen Okulu kurulmalı ve Güzel Sanatlar Akademisi’nde açılacak bir bölümde de resim öğretmeni yetiştirilmeliydi. Baltacıoğlu o dönemi şöyle aydınlatmaktadır:

“İstanbul’un Milli Devlete katılmasından sonra Eğitim Bakanlığı Sanayi-i Nefise Mektebi’nin ders programına ‘Resim Pedagojisi’ diye bir ders koydu ve bu dersi benim vermem istendi. Benim kanaatimce resim öğretmenleri çok iyi ressam olmalıdır. İkincisi pedagoji kültürü almış olmalıdır. Hele kültürün resim öğretimini ilgilendiren kısmı onlar için çok önemlidir.” (Altunya 2006: 509).

Cumhuriyet Dönemi eğitim sistemi, başlangıcında sadece Resim İş dersini değil, bütünüyle sanat eğitimini çok önemsemiştir. Bu akıllı özgürleştiren ve yaratıcılığı güdüleyen bir eğitim anlayışının gereğidir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Bey’in 3 Şubat 1927 tarihinde söylediği şu sözler bu inancın göstergesidir:

“Meslektaşlarım ve herkes bilmelidir ki Sanayi-i Nefise hususunda memleketimiz geridir. Güzel Sanatlar yalnız bir ziynet değil bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç az veya çok, şiddetle bütün halk tarafından duyulmalı ki bizde de yüksek sanatkâr

⁵ İslam’da tasvir sorunu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çam 1994: 30-54, İpşiroğlu 1971/2005.

yetişecek muhit hâsıl olsun sanat zevkinin her tabakada yayılmasını temin etmek Maarif Vekâletinin (Milli Eğitim Bakanlığı) borcudur. Bunun için;

- Genel olarak mekteplerde sanat zevkinin gelişmesi için garptaki usulleri aynen kabul edeceğiz.
- Sanat ihtiyacının uyanması için garbın prensiplerini tatbik lazımdır.
- Güzel Sanatın eşya üzerindeki tatbiki demek olan Tezyini Sanata (süslemeciliğe) bilhassa ehemmiyet vereceğiz” (Altunya 2006: 510).

Her dalda öğretmen yokluğu çeken Türkiye, doğal olarak sanat ve elişleri eğitiminde de önce geçici öğretmen çalıştırma yoluna başvurmuştur. Bunun için Ankara’da 1926-1930 yılları arasında iş ilkelerine dayanan öğretim kursu aynı dönemde İstanbul’da Güzel Sanatlar Akademisi’nde resim öğretmenliği kursu açılmıştır. Bu arada da asıl resim öğretmenlerini yetiştirme girişimleri başlatılır (Baltacıoğlu 1932: 46).

1924 yılında Türkiye’ye çağrılan Amerikalı eğitimci John Dewey, verdiği raporda bazı öğretmen okullarında resim, iş, müzik, beden eğitimi, bıçkı-dikiş öğretmenleri yetiştirecek özel dersler açılmasını önermiştir. 1925 yılında toplanan Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişleri Kurulu, ilkokullardaki Resim, Elişleri, Müzik Beden Eğitimi vb. dersleri okutacak öğretmenleri yetiştirmek üzere bazı İlk Öğretmen Okullarının son sınıflarında özel şube açılmasını kararlaştırır. Eğitimci Sadrettin Celal Antel, Milli Eğitim Bakanlığı’na 1926 yılında verdiği raporunda, “açılacak ‘Orta Muallim Mektebinde’ Resim, Elişleri, Terbiye-i Bedeniye ve Musiki muallimleri yetiştirecek özel sınıflar bulunmalıdır” önerisini getirmiştir. Eğitimci İsmail Hakkı Baltacıoğlu ise 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığına verdiği yönetmelik tasarıları ile bir Elişi Öğretmen Okulu ve Güzel Sanatlar Akademisi’ne bağlı bir Resim Öğretmen Okulu açılmasını önermiştir (Altunya 2006: 511).

1920’li yıllarda ülkemizde sanat ve eğitimi ile ilgili tüm önerilenler hayata geçirilir. 1932-1933 öğretim yılında Orta Muallim Mektebi’nde (Gazi Eğitim Enstitüsü) Resim İş Bölümü açılır.

2.1.1. Resim İş Bölümünün Kurulması

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü'nün açılmasına kadar uzun ve zor bir süreç yaşanmıştır. Özellikle bölümün öğretmen kadrosunun yetiştirilmesinde büyük titizlik gösterilmiştir. Bu konuda bölümün kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'un belirttiğine göre;

Öğretmen okullarını geliştirme ve modern öğretmenler yetiştirecek yeni öğretmen okulları açma konusu, 1923'ten başlanarak sürekli tartışılır (Altunya 2006: 516). Baltacıoğlu'na göre “Sanat ve Elishleri Eğitimi sorununun çözmenin temelinde bu alanların öğretmenini yetiştirmek yatmaktadır”. Bunun için bir eliş öğretmeni okulu kurulmalı ve güzel sanatlar akademisinde açılacak bir bölümde de resim öğretmeni yetiştirilmelidir (Baltacıoğlu 1932: 201).

Milli Eğitim Bakanlığı'nca 1930 yılında toplanan Bakanlık Müfettişleri kurultayında alınan kararlar doğrultusunda 1928'de Almanya'ya Resim ve Elish öğrenimi için 5 öğretmen gönderilir.⁶ 1932-33 öğretim yılında Orta Muallim Mektebinde (Gazi Eğitim Enstitüsü) Resim İş Bölümü açılır. Almanya'ya gönderilen öğretmenler dönüşlerinde bu bölüme öğretmen olarak atanırlar.⁷

RESİM – İŞ BÖLÜMÜ'NÜN AÇILIŞ KARARI (1932)

Milli Talim ve Terbiye Dairesi

No:141

Tarih:22.VIII.1932

Hülasa: Gazi Terbiye Enstitüsü'nde açılacak olan Resim ve Elishleri ihtisas mektepleri hakkında

⁶ Avrupa'ya 1928'de gönderilen öğretmenler: İsmail Hakkı Uludağ, Hayrullah Örs, Malik Aksel, Şinasi Barutçu ve Mehmet Ali Akdemir'dir. GEE Resim İş Bölümü Öğretmenler Kurulu Tutanağı 19.12.1973:GEE Arşivi

⁷ Resim İş bölümünün yapılanmasında Almanya'daki benzer eğitim kurumlarından yararlanıldığı anlaşılmaktadır.

1932-1933 ders senesi başından itibaren Gazi Terbiyesi Enstitüsü'nde lise, orta [okul] ve muallim mektepleri için resim ve elişleri muallimleri yetiştirmek üzere birer ihtisas mektebi açılmasına dair Orta Tedrisat Umum Müdürlüğünden Vekâlet Makamına takdim edilip Heyetimize havale buyrulan 25 Mayıs 1932* tarih ve 1319 no müzekkere Heyetimizce tetkik edilmiş ve bu hususa dair evvelce “Köln Elişleri Muallim Mektebi” müdürlüğünden alınan rapordaki mütalaalar da nazarı dikkate alınarak aşağıdaki esasların kabulü muvafık görülmüştür.

1.Lise, orta [okul] ve muallim mekteplerine resim ve elişleri muallimleri yetiştirmek üzere Gazi Terbiye Enstitüsünde 1932-1933 ders senesi başlangıcından itibaren bir “Resim” bir de “Elişleri Muallimi Mektebi” açılacaktır.

2.Bu mekteplere lise mezunları ile asgari bir sene muallimlik etmiş ilk muallim mektebi mezunları talebe olarak alınacaklardır. (Orta Muallim Mektebi İhzari Birinci Sınıfını ikmal etmiş olanlardan bu şubelere girmek isteyenler bulunursa onlar da yalnız bu seneye mahsus olmak üzere imtihanla ikinci sınıfa alınacaklardır).

3.Resim ve Elişleri Muallim Mekteplerinin tahsil müddeti üçer sene olacaktır. Bunun birinci senesi ihzari diğer iki senesi meslekidir; her ders senesi iki sömestire ayrılarak tedrisat yapılacaktır.

4. Bu mekteplerde okutulacak dersler merbut cetvellerde tespit edilmiştir.

5. Bu mekteplerde Cumartesi, Pazar, Salı, Çarşamba günleri yedişer saat ders gösterilecek ve yedinci saatler serbest mesaiye tahsis edilecektir. Pazartesi ve Perşembe günleri öğleden evvel dörder saat ders yapılacaktır. Öğleden sonra nazari ders gösterilmeyecektir.

6. Resim ve elişleri mektepleri tedrisatını idare ve tanzim etmek üzere bir teknik müdürü tayin edilecektir. Bu müdürün vazifesi ayrı bir talimatname ile tespit edilecektir.

7. Resim ve Elişleri kısmındaki sınıflara alınacak talebe adedi yirmiyi tecavüz etmeyecektir.

8. Resim ve Elişleri muallimleri[ne] şubelerinin bir senelik ihtiyaçlarına kâfi gelecek alat ve ders malzemesi -mektep idaresince- ders senesi bidayetinde temin edilecektir.

9. Lise, orta [okul] ve muallim mekteplerine resim ve elişleri muallimi olacaklara şahadetname vermek hak ve selahiyeti Orta Muallim Mektebine aittir. (Güzel Sanatlar Akademisinde veya Avrupa'da resim ve elişleri tahsil edenler,-Orta Muallim Mektebinin Resim ve Elişleri Şubesi müfredat programlarına göre tahsil görmemişlerse-bunlar lise, orta ve muallim mekteplerine muallim olabilmek için Orta Muallim Mektebinde bu derslerden imtihan edilirler.)

10. Bu müesseselerin ilk tesisi senesinde tedrisat ve teşkilatını takviye etmek için pedagojik resim ve elişleri sahasında mütehassıs bir ecnebi getirtilmesi muvafıktır.

11. Bu mekteplerdeki dersleri okutmak için aşağıda vazifeleri gösterilen muallimlere ihtiyaç vardır.

Adet Muallimin Vazifesi

1 İş pedagojisi ve ruhiyatı, terbiye tarihi, çocuk resimleri ve ruhiyatı, usulü tedris.

1 Biyoloji, fizik-kimya, anatomi, talebe tecrübeleri, sanat tarihi ve resim

1 Resim ve yazı

1 Ağaç ve maden işleri, alet ve malzeme bilgisi

1 Kâğıt ve mukavva işleri, modelaj

1 Fotoğraf, film, grafik işleri

(Diğer dersler bu muallimlere taksim edilecektir.)

12. Resim, Elişleri şubelerindeki talebelerin müştereken okuyacağı dersler şunlardır: 1) İş Pedagojisi ve Ruhiyatı, 2)Terbiye Tarihi, 3)Alat ve Malzeme Bilgisi, 4)Sanat Tarihi, 5)Ecnebi Lisanı, 6)Beden Terbiyesi.

CETVEL I**ELİŞLERİ ŞUBESİ DERSLERİ****[NAZARİ VE AMELİ]***İş Pedagojisi ve Ruhiyatı**Terbiye Tarihi**Alat ve Malzeme Bilgisi**Sanat Tarihi**İnsan ve Hayvan Anatomisi**Ağaç İşleri, Maden İşleri**Mukavva ve Kâğıt İşleri (ve Tedris Usulleri)**Modelâj (ve Tedris Usulleri)**Resim (ve Tedris Usulleri)**Resm-i Hat (Yazı)**Biyoloji**Talebe Tecrübeleri (Dershane Tekniği)**Fotoğraf ve Filim**Örme ve Dokuma İşleri**Cam İşleri, Bahçe İşleri**Ders Tatbikatı**Beden Terbiyesi**Mektep Hıfzısıhhası**Musiki**Ecnebi Lisanı.**Keyfiyetin Vekâlet makamının tasvibine arzı kararlaştı.***(Kaynak: TTK Kararı:22.8.1932/141, Kurul Arşivi)***CETVEL II****RESİM ŞUBESİ DERSLERİ****[NAZARİ VE AMELİ]***İş Pedagojisi ve Ruhiyatı**Terbiye Tarihi**Sanat Tarihi ve Bediiyat**Sanat Tarihi Tatbikatı**Alat ve Malzeme Bilgisi**Anatomi**Çocuk Resimleri ve Ruhiyatı**Plân Ahzı ve Kroki**Güzel Yazı**Resim ve Tedris Usulü**Grafik Sanatlar**Modelâj ve Elişleri**Modelâj (Muhtelif Malzeme)**Ders Tatbikatı, Usulü Tedris*

Bölümün ilk öğretmenlerinden Malik Aksel;

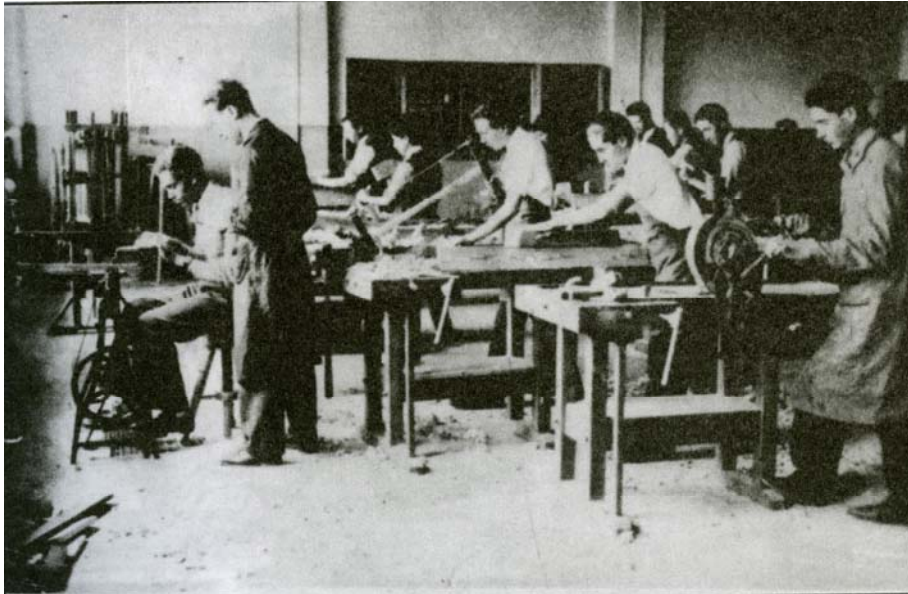
“Burada ilkin Resim ve İş dersleri için ayrı ayrı öğretim yapılmakta idi. Sonra bu iki dal (bölüm) birleştirildi.” açıklamasında yapılanma aşamasındaki çalışmalara işaret etmektedir. Açılış kararı incelendiğinde birbirine paralel iki bölüm olduğu anlaşılmaktadır (Altunya 2006: 517).

Gazi Eğitim Enstitüsü ve atölyeler 1924'te Türkiye'ye gelip eğitimle ilgili rapor veren Amerikalı Eğitimci John Dewey'in önerisi dikkate alınarak, Resim İş Bölümü için kullanılmak üzere tasarlanır. Enstitü açıldıktan sonra oluşturulan raporlar incelenip karşılaştırıldığında, Resim İş Bölümünün başlangıçtan sonuna kadar önemli yapısal değişiklikler geçirdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

1932-33 yıllarında ki enstitü raporunda;

- Resim Dershanesi
- Demir İşleri Atölyesi
- Model İşleri Atölyesi
- Tahnit ve Biyoloji İşleri Atölyesi
- Sınıf Tekniği İşleri Atölyesi
- Kâğıt Mukavva İşleri Atölyesi
- Ağaç İşleri Atölyesi
- Atölye ve Depo vazifesi gören odalar

şeklinde Resim İş Bölümü'nün kullanım alanları belirtilmiştir. Kullanım alanları bölümün dersleri hakkında fikir vermektedir.

İş dersinde öğrenciler çalışırken 1933 yılları.

1964-65 yılları enstitü raporunda ise;

Zemin Kat: Şube Şefliği-Ağaç İşleri Atölyesi-Mukavva İşleri Atölyesi-Ek Branş atölyesi-Fotoğraf Atölyesi-Karışık Teknik Atölyesi-Modelaj Atölyesi-Şube Atölyesi-Maden İşleri Atölyesi

1.Kat: Müze-Grafik Atölyesi

2.kat: Resim Salonu

3.kat: 1.sınıf – 2.sınıf(A) 2.sınıf(B) 3.sınıf –resim salonu –sanat tarihi arşivi (Altunya 2006: 518).

şeklinde Resim Bölümü’ndeki katların ve dersliklerin durumu belirtilmiştir. Bir önceki rapor ile karşılaştırıldığında bölümün yapısının ve alınan derslerin gösterdiği gelişme dikkat çekmektedir. Niyazi Altunya’nın Gazi Eğitim Enstitüsü’nü anlattığı kitabından edindiğimiz izlenime göre İş Eğitimi Bölümü’nün en verimli ve sistemli dönemi olduğu da anlaşılmaktadır.

Resim İş Bölümü programlarında yer alan dersler;

Uygulamalı Sanat Alanı; (Resim, Grafik, Kitap Resimleme, Yazı, Modelaj, Fotoğraf)

Uygulamalı İş alanı ; (Ağaç İşleri, Maden İşleri, Mukavva İşleri, Karışık Teknik Atölyesi, Tayyare ve Planör modelajcılığı)

Kuramsal iş ve sanat alanı; (İş Eğitimi ve Tarihi, Sanat Tarihi, Sanat Eserlerini İnceleme, Estetik)

Meslek dersleri; (Psikoloji, Eğitim Psikolojisi, Öğretim Bilgisi -ortaokul ders kitapları üzerinde çalışmalar-, Resim İş Öğretim Metotları ve Uygulama)

Diğer Dersler; (Yabancı Dil, Askerlik, Devrim Tarihi, Türkçe, Kompozisyon), Yardımcı dersler (Ek Branş) gibi adlar altında gruplandırılmıştır.

(1963 öncesindeki programlarda sanat ile ilgili dersler iş ile ilgili derslere göre ağırlıklıdır) (Altunya 2006:521).

1955 yılında değiştirilen programda İş Eğitimi ve Tarihi dersi yer almamıştır, bu önemli bir anlayış değişikliği olduğunu gösterir. Bu değişiklik bölümün kuruluş

felsefesinin de önemli ölçüde değişeceğinin habercisi olur. İş Eğitiminin kuramsal boyutunun kaldırılması kısmen akademi geleneğine özentiden kaynaklanmaktadır. Bu dönüşüm 1960'lara doğru bazılarının dilinde dolaşan “*Bölümde usta değil sanatçı yetişmeli*” sloganına dönüşmüştür. 1964 yılındaki rapora göre ise; programın hem sanatçı hem de öğretmen yetiştirmeye uygun olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır (Altunya 2006: 522). Temelde; bilinçli, sanat duyarlılığı yanında ustalığı da olan sanat eğitimcisi yetiştirmek esas olmalıdır.

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü, yararlandığı öğrenci kaynağı açısından öteki bölümlerden bazı farklı özellikler de gösterir. Bölümün en yetkin öğrenci kaynağı İlk Öğretmen Okulları ile İstanbul İlk Öğretmen Okulundaki Resim Semineri ve 1947 den sonra Köy Enstitüleridir. Resim İş Bölümü, Köy Enstitüsü çıkışlılardan öğrenci alan ilk bölümlerden biridir.

Bölümün ilk programından itibaren “Yazı”, 1935’den itibaren “Modelaj”, 1936’tıdan itibaren “Fotoğraf”, 1941’den itibaren “Grafik İşleri”, 1946’da “Kitap Resimleri” dersinin birer uygulamalı sanat dersi olarak programlara girmesi önemli gelişmelerdir. Fotoğrafçılığın ve grafik sanatının Türkiye’de yerleşmesi Gazi Eğitim Enstitüsünün başarısıdır. Programlarda baştan beri yer alan “*Sanat Tarihi*”nin 1963’ten itibaren “*Estetik*” ve “*Sanat Eserlerini İnceleme*” derslerinin, kuramsal ve gösterimli olarak okutulması, hem başlı başına bir kazanım, hem de uygulamalı sanat ve iş eğitimi desteklemesi açısından önemli bir yaklaşımdır. Bölümün programları ile ilgili olarak 1946 mezunu Hidayet Telli şu değerlendirmeyi yapmaktadır;

“Bölüm programları, ancak kuruluşunun 30. yılında, 1963’te yenilenebildi. Köy Enstitüsü sisteminden yararlanılarak hazırlanan bu program, iş eğitimi sanat eğitimine dönüştürürken sanat eğitimi ile ilgili yeni derslerin kazanımını sağladı. Yine bu program ortak dersler yanında seçmeli dersler getirerek öğrencilerin belirli sanat alanlarında uzmanlaşmalarını sağladı. Ayrıca bu programla yıllara yayılmış olan iş dersleri birkaç haftaya yoğunlaştırılarak daha verimli duruma getirildi. Yeni program çağdaş endüstrinin ürünlerini kullanmayı da sağlıyordu. 1974’e kadar yapılan değişiklikler 1963 programının esasını korudu. 1974 - 1975 öğretim yılında enstitü ölçeğinde uygulanan kredili, ders seçmeli ve geçmeli sistem ilk yıldan sonra

branşlaşmayı getiriyordu. Ancak yeni siyasal iktidar bu modeli önceki iktidarın buluşu gibi değerlendirip kaldırdı.” (Altunya 2006: 528).

GEE “RESİM” VE “İŞ” BÖLÜMLERİNİN İLK DERS DAĞITIM ÇİZELGELERİ [1932]

CETVEL I

ELİŞLERİ ŞUBESİ DERSLERİ [NAZARİ VE AMELİ]

İş Pedagojisi ve Ruhiyatı
Terbiye Tarihi
Alat ve Malzeme Bilgisi
Sanat Tarihi
İnsan ve Hayvan Anatomisi
Ağaç İşleri, Maden İşleri
Mukavva ve Kâğıt İşleri (Tedris Usulleri)
Modelâj (ve Tedris Usulleri)
Resim (ve Tedris Usulleri)
Resm-i Hattî-Yazı
Biyoloji
Talebe Tecrübeleri (Dershane Tekniği)
Fotoğraf ve Film
Örme ve Dokuma İşleri
Cam İşleri, Bahçe İşleri
Ders Tatbikatı
Beden Terbiyesi
Mektep Hıfzıssıhhası
Musiki
Ecnebî Lisanı.

CETVEL II

RESİM ŞUBESİ DERSLERİ [NAZARİ VE AMELİ]

İş Pedagojisi ve Ruhiyatı
Terbiye Tarihi
Sanat Tarihi ve Bediiyat
Saat Tarihi Tatbikatı
Alat ve Malzeme Bilgisi
Anatomi
Çocuk Resimleri ve Ruhiyatı
Plân Ahzı ve Kroki
Güzel Yazı
Resim ve Tedris Usulü
Grafik Sanatlar
Modelâj ve Elişleri
Modelâj (Muhtelif Malzeme)
Ders Tatbikatı, Usulü Tedris

(**Kaynak:** TTK Kararı: 22.8.1932/141; Kurul Arşivi)

GAZİ TERBİYE ENSTİTÜSÜ RESİM-İŞ ŞUBESİ MÜFREDAT PROGRAMI [1934]

SENELER			DERSLER	
I	II	III		
2	3	3	İş Terbiyesi ve Tarihi	
1	1	1	Sanat Tarihi	
3	3	3	Tahta İşleri	Üçüncü sınıfta ve bilhassa orta mektepte bu derslerin tatbikatı yapılacaktır.
3	3	3	Maden İşleri	
2	2	2	Mukavva İşleri	
2	2	1	Sınıf Tekniği	
2	2	2	Modelaj	
2	1	1	Yazı	
2	2	2	İş Resmi, Mesleki Resim	
7	6	6	Resim	
-	-	1	İş Hıfzıssıhhası	
4	4	4	Yabancı Dil	
-	1	1	Fotoğraf ve Sinema	
30	30	30 Yekûn		

Not: 1. Ameli derslere ait alet ve malzeme bilgisi, o dersi okutan muallim tarafından ders esnasında gösterilecektir.

2. Askerlik dersi, talimatnamesine nazaran mektep idaresince tayin edilecek zamanda gösterilecektir.

3. Haftada iki gün öğleden sonra tatil, bir gün de talebenin kendi kendine çalışması için serbest zaman vardır.

(Kaynak: TTK Kararı: 12.8.1934/183; Kurul Arşivi)

RESİM-İŞ BÖLÜMÜ HAFTALIK DERS DAĞITIM ÇİZELGESİ [1955]

DERSLER SINIF	BİRİNCİ SINIF	İKİNCİ SINIF	ÜÇÜNCÜ
Resim	10	8	8
Grafik	-	4	4
Yazı	2	2	-
Ağaç İşleri	2	2	2
Maden İşleri	2	2	2
Mukavva İşleri	2	2	2
Modelâj İşleri	2	2	2
Fotoğraf	2	-	-
Sanat Tarihi	2	2	2
Devrim Tarihi	-	-	2
Sınıf Tekniği	-	2	2
Eğitim Psikolojisi	2	1	2
Genel Öğretim Metodu	-	1	2
Özel Öğretim Metodu ve Uygulama	-	-	2
Yardımcı Ders	6	4	-
TOPLAM	32	32	32

Kaynak: TTK Kararı: 15.10.1955/229; Kurul Arşivi)

RESİM-İŞ BÖLÜMÜ DERS DAĞITIM ÇİZELGESİ [1963]

DERSLER	I.SINIF			II. SINIF			III. SINIF		
	1.Sömestr	2.Sömestr		Resim A.	Resim B.		Resim A.	Resim B.	
Resim	(12)	12		(12)	(4)		(16)	-	
İş Resmi	2	-		-	-		-	-	
Grafik	(4)	4		(4)	(12)		-	(14)	
Yazı	2	2		2	2		-	(2)	
Modelâj	(4)	4		-	-				16, Beş hafta
Karışık Teknik	-	-		(4)	(4)		-	-	
İnşa ve Form Bil.	-	-		-	-		2	2	
Mukavva İşleri	-	-	20 Üç hafta	-	-		-	-	
Ağaç İşleri		-	20, Üç hafta	-	-				16, Beş hafta
Maden İşleri	-	-				20, Üç hafta			16, Beş hafta
Örgü ve Dokuma	-	-				20, Üç hafta	-	-	
Estetik	2	-		-	-		-	-	16, Beş hafta
Sanat Tarihi	-	4		4	4		4	4	
Sanat Eserlerini İnc.	-	-		-	-		2	2	
Eğitim Psikolojisi	2	2		-	-		-	-	
Genel Öğ. Metodu	-	-		2	2		-	-	
San. Eğ. Met. Ve Uyg.	-	-		-	-		4	4	
Devrim Tarihi	-	-		-	-		2	2	
Yabancı Dil	4	4		4	4		2	2	
TOPLAM	32	32		32	32		32	32	

(Kaynak: TTK.nin 31.10.1963/192 sayılı kararı. Karar Defterinde ders dağıtım çizelgesi bulunmamaktadır. MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [1923-1983] s. 63 ve GEE Resim-İş Bölümü Arşivi)

RESİM-İŞ BÖLÜMÜ HAFTALIK DERS DAĞITIM ÇİZELGESİ [1966]

DERSLER	S İ N İ F L A R					
	I.SINIF		II.SINIF		III.SINIF	
	1.Sömestr	2.Sömestr	Resim	Grafik	Resim	Grafik
Resim	10	12	12	4	16	-
Teknik Resim	2	-	-	-	-	-
Grafik	4	4	4	12	-	14
Yazı	2	2	2	2	-	2
Modelaj (1)	4	2	-	-	-	-
Karışık Teknik	-	-	4	4	-	-
Form ve İnşa	-	-	-	-	2	2
Ağaç İşleri (2)	-	-	-	-	-	-
Mukavva İşleri (3)	-	-	-	-	-	-
Maden İşleri (4)	-	-	-	-	-	-
Örgü ve Dokuma İşleri (5)	-	2	-	-	-	-
Estetik	1	1	-	-	-	-
Sanat Tarihi	-	-	4	4	4	4
Sanat Eserlerini İnceleme	-	-	-	-	2	2
Resim-İş Öğretimi Metodları ve Uygulama	-	-	-	-	4	4
TOPLAM	23	23	26	26	28	28
Meslek Dersleri:						
Eğitim Psikolojisi	4	4	-	-	-	-
Eğitim Sosyolojisi	-	-	1	1	-	-
Öğretim Bilgisi	-	-	2	2	-	-
Türkçe-Kompozisyon	2	2	-	-	-	-
Yabancı Dil	3	3	3	3	2	2
Devrim Tarihi	-	-	-	-	2	2
GENEL TOPLAM	32	32	32	32	32	32

(1) II.Sınıf 1. Sömestrede 10 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(2) I.Sınıf 1. Sömestrede 20 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(3) I.Sınıf 1. Sömestrede 20 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(4) II.Sınıf 1. Sömestrede 20 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(5) II.Sınıf 1. Sömestrede 10 saat teksifi olarak okutulur.

(Kaynak: MEB. Tebliğler Dergisi. 19.12.1966/1432)

RESİM-İŞ BÖLÜMÜ HAFTALIK DERS DAĞITIM ÇİZELGESİ [1967]

DERSLER	SINIFLAR					
	I.SINIF		II.SINIF		III.SINIF	
	1.Sömestr	2.Sömestr	Resim	Grafik	Resim	Grafik
Resim	12	12	12	4	16	-
Teknik Resim	2	2	-	-	-	-
Grafik	4	4	4	12	-	14
Yazı	2	2	2	2	-	2
Modelâj (1)	4	4	-	-	-	-
Karışık Teknik	-	-	4	4	-	-
Form ve İnşa	-	-	-	-	2	2
Ağaç İşleri (2)	-	-	-	-	-	-
Mukavva İşleri (3)	-	-	-	-	-	-
Maden İşleri (4)	-	-	-	-	-	-
Örgü ve Dokuma İşleri (5)	-	2	-	-	-	-
Fotoğrafçılık	-	-	2	2	-	-
Estetik	1	1	-	-	-	-
Sanat Tarihi	2	2	4	4	4	4
Resim-İş Öğretimi Metodları ve Uygulama	-	-	-	-	4	4
TOPLAM	27	27	28	28	28	28
Meslek Dersleri:						
Eğitim Psikolojisi	4	4	-	-	-	-
Eğitim Sosyolojisi	-	-	1	1	-	-
Öğretim Bilgisi	-	-	2	2	-	-
Türkçe-Kompozisyon	2	2	-	-	-	-
Yabancı Dil	3	3	3	3	2	2
Devrim Tarihi	-	-	-	-	2	2
GENEL TOPLAM	36	36	34	34	32	32

(1) II.Sınıf 1. Sömestrede 10 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(2) I.Sınıf 1. Sömestrede 20 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(3) I.Sınıf 1. Sömestrede 20 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(4) II.Sınıf 1. Sömestrede 20 saat, III.Sınıf 2.Sömestrede 16 saat teksifi olarak okutulur.

(5) II.Sınıf 1. Sömestrede 10 saat teksifi olarak okutulur.

Not: 1. Resim-İş bölümü 3.maddede belirtilen yalnız teksifi çalışmayı gerektiren dersleri bakımından, sömestreye göre ayarlanmış öğretim yapar.

2. Resim-İş bölümü öğrencileri, II. sınıftan itibaren başlamak ve III. sınıfta tamamlanmak üzere, kabiliyet ve alâkalarına göre resim ile grafik kollarına göre yönetilirler.

3. Modelâj, Ağaç İşleri, Mukavva işleri, Maden işleri ile Örgü ve Dokuma İşleri, inceleme ve malzeme etüdü yönünden sürekli çalışma ve geniş zamana lüzum gösterdiğinden, teksifi olarak aşağıdaki şekillerde yapılır:

a) I. Sınıf 1. Sömestre öğrencilerinin bir grubu, ders dağıtım çizelgesine göre normal öğretim yaparken, başka grup, Resim, Grafik, Modelâj derslerinin haftalık 20 saat tutarındaki çalışmaları yerine, en az üç hafta en çok dört hafta sürekli olarak Ağaç İşleri ve müteakip üç dört hafta içinde de sürekli olarak Mukavva İşleri çalışmalarına katılır. Bu türlü teksifi çalışmalar, I. Sömestre süresince, nöbetleşe devam eder.

Bu durumda öğretim yapan grubun dışındaki grupların haftalık ders dağıtım çizelgesi aşağıdaki şekilde düzenlenir:

DERSLER	DERS SAATİ TUTARI	DERSLER	DERS SAATİ TUTARI
AĞAÇ İŞLERİ	20	MUKAVVA İŞLERİ	20
Teknik Resim	2	Teknik Resim	2
Yazı	2	Yazı	2
Estetik	1	Estetik	1
Sanat Tarihi	2	Sanat Tarihi	2
<i>Toplam</i>	27	<i>Toplam</i>	27
Eğitim Psikolojisi	4	Eğitim Psikolojisi	4
Kompozisyon	2	Kompozisyon	2
Yabancı Dil	3	Yabancı Dil	3
GENEL TOPLAM	36	GENEL TOPLAM	36

b) II. Sınıf 1. sömestre öğrencilerinin bir grubu, kollarına göre, ders dağıtım çizelgesince normal öğretimi takip ederken, başka grup, Resim, Grafik ve karışık Teknik Derslerinin haftalık 20 saat tutarındaki çalışmaları yerine, en az üç hafta en çok dört hafta sürekli olarak 10 saatlik Modelaj ile 10 saatlik örgü ve Dokuma işleri ve müteakip üç-dört hafta içinde de sürekli olarak 20 saatlik Maden İşleri çalışmalarına katılır. Bu türlü çalışmalar, 1. sömestre süresince nöbetleşe devam eder.

Bu durumda normal öğretim yapan grubun dışındaki grupların haftalık ders dağıtım çizelgesi, aşağıdaki şekilde düzenlenir.

DERS SAATİ	
DERSLER	TUTARI
MODELAJ	10
Örgü ve Dokuma İşleri	10
Yazı	2
Fotoğrafçılık	2
Sanat Tarihi	4
Toplam	28
Eğitim Sosyolojisi	1
Öğretim Bilgisi	2
Yabancı Dil	3
GENEL TOPLAM	34

DERS SAATİ	
DERSLER	TUTARI
MADEN İŞLERİ	20
Yazı	2
Fotoğrafçılık	2
Sanat Tarihi	4
Toplam	28
Eğitim Sosyolojisi	1
Öğretim Bilgisi	2
Yabancı Dil	3
GENEL TOPLAM	34

c) III. Sınıf 2. sömestre öğrencilerinin bir grubu, kollarına göre, ders dağıtım çizelgesince normal öğretimi takip ederken, başka grup, Resim, Grafik ve Yazı derslerinin haftalık 16 saat tutarındaki çalışmaları yerine, beş hafta sürekli olarak 16 saatlik Modelaj, 16 saatlik Ağaç İşleri, 16 saatlik Mukavva İşleri ve 16 saatlik Maden İşlerinden ikisini seçerek çalışmalarına katılır. Bu türlü çalışmalar 2. sömestre süresince nöbetleşe devam eder ve artan zamanda da noksan işlere ve sergi hazırlıklarına yer verilir.

Bu durumda normal öğretim yapan grubun dışındaki grupların haftalık ders dağıtım çizelgesi, aşağıdaki şekilde düzenlenir.

DERS SAATİ	
DERSLER	TUTARI
MODELAJ	20
Form ve İnşa	2
Sanat Tarihi	4
Sanat Eserlerini İnceleme	2
Resim-İş Öğretimi Metod. ve Uyg.	4
Toplam	28
Yabancı Dil	2
Devrim Tarihi	2
GENEL TOPLAM	32

DERS SAATİ	
DERSLER	TUTARI
AĞAÇ İŞLERİ	20
Form ve İnşa	2
Sanat Tarihi	2
Sanat Eserlerini İnceleme	2
Resim-İş Öğretimi Metod. ve Uyg.	4
Toplam	28
Yabancı Dil	2
Devrim Tarihi	2
GENEL TOPLAM	32

DERSLER	DERS SAATİ TUTARI	DERSLER	DERS SAATİ TUTARI
MUKAVVA İŞLERİ	10	MADEN İŞLERİ	20
Form ve İnşa	2	Form ve İnşa	2
Sanat Tarihi	4	Sanat Tarihi	4
Sanat Eserlerini İnceleme	2	Sanat Eserlerini İnceleme	2
Resim-İş Öğretimi Metod. ve Uyg.	4	Resim-İş Öğretimi Metod. ve g.4	
<i>Toplam</i>	28	<i>Toplam</i>	28
Yabancı Dil	2	Yabancı Dil	2
Devrim Tarihi	2	Devrim Tarihi	2
<u>GENEL TOPLAM</u>	<u>32</u>	<u>GENEL TOPLAM</u>	<u>32</u>

(Kaynak: MEB. Tebliğler Dergisi. 17.4.1967/1448)

Enstitü programlarını incelediğimizde açıldığı ilk yıldan itibaren her yıl çeşitli düzenlemelerle resim iş eğitimi programının oturtulması ve ideal olan programın oluşturulmaya çalışılması dikkat çekmektedir. 1932 yılındaki ilk ders programı sadece ders adlarının belirtildiği, ders saatlerinin olmadığı genel bir ders çizelgesi şeklindedir. Daha sonraki yıllarda sadece ders saatleri değil ders adları da değiştirilmiştir. 1963 yılından sonra derslerin adları ve ders saatleri tam olarak belirlenmiş, ders saatleri 30 saatten 32 saate çıkarılmıştır. Dersler genellikle atölye ve uygulama ağırlıklı olarak belirlenmiştir. Enstitü programlarından sonra düzenlenen diğer bir önemli alan ise öğrenci sınavlarına ilişkindir.

Öğrenci olabilme koşulları genel olarak öteki bölümlere benzemektedir. Ancak giriş sınavlarında ve öğrenci kaynağında zaman içinde bazı farklılıklar görülmektedir. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümüne giriş sınavları ilk yıllarda aşağıdaki gibi yapılmaktadır;

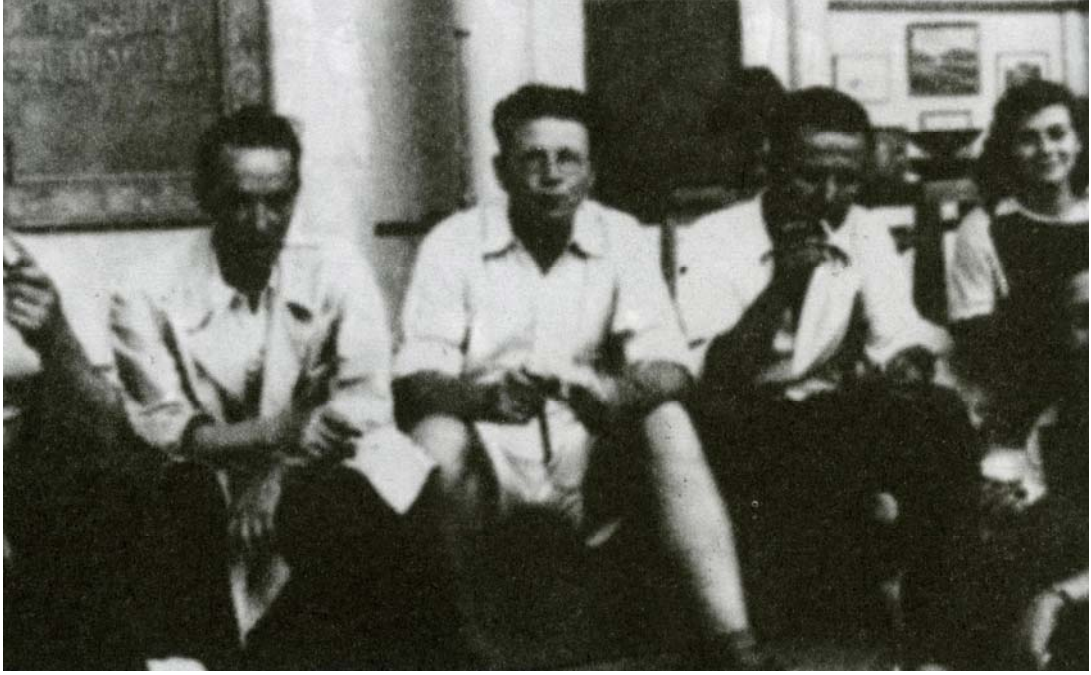
- İl merkezinde yazılı sınav,
- Resme yönelik desen ve yağlıboya kompozisyon,
- İş Eğitimine yönelik “İş Testi”.

Bu sınav modeli daha sonraki yıllarda -uygulama zorluğundan ötürü- Yazılı Sınav ve İş Testi bölümleri kaldırılarak yapılmıştır.

Resim İş Bölümü'nün en önemli öğretmen kaynağı; yurtdışında eğitim alarak yurda dönen öğrenciler ve asistan olarak kalanlardı. Resim İş öğretmenler kurulunun 19 Kasım 1973 tarihinde hazırladığı raporda bölüm öğretmenlerinin, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü ve Güzel Sanatlar Akademisini bitirdikten sonra asistanlık yoluyla ya da yüksek öğrenimleri üzerine dış ülkelerde ihtisas yaparak atandıkları belirtilmektedir. Bu rapora göre bölümde çalışmakta olan 21 öğretmenden; 12'si yurt dışında 1 yıldan 5 yıla kadar öğrenim görmüş, 7'si bölümde asistanlık yapmış, 4'ü sadece bölümü bitirip orta öğretimde görev alıp daha sonra atanmıştır. Bir öğretmen ise, Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olmuştur. Öğretmenler, bölüm öğretmenler kurulunun olurlarını aldıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığının onayı ile atanmaktadır (Altunya, 2006).

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü kurucusu ve şefi İsmail Hakkı Tonguç öğrencileri ile bölümün ilk yıllarından.

Resim İş Bölümü öğretmenleri, (soldan Sağa) Hayrullah Örs, Hakkı İzzet, Şinasi Barutçu ve öğrenci Hidayet Arıkan (Telli) 1945.

Resim iş Bölümü öğretmenleri Veysel Erüstün (solda) ,Recep Cengizkan

2.1.2. Bölümde Eğitim Öğretim

Resim İş Bölümü kuruluşunda iki önemli özellik gösterir. Birincisi bölümün sadece bir sanat eğitimi bölümü değil aynı zamanda alternatif bir Eğitim bölümü özelliği göstermesidir. Bu durumu bölümün ilk mezunu ve eski öğretmeni Recep Cengiz Kan, 1945 yılında yazdığı bir yazıda; “*İş Resim şubesi dersleri ile Eğitim bölümü şubesi dersleri arasında sıkı bir ayrılmazlık ve uyarlılık vardır. Bu şubede de İş Eğitimi, Ruh Bilim, Öğretim Metodu gibi meslek dersleri okutulmaktadır.*” sözleri ile dile getirmektedir. Bölümün ikinci özelliği sanat ve iş eğitiminden bir sentez oluşturmastır. Bu özellik, kurucu Tonguç’un “*Eğitbilimsel*” görüşü ile ilgilidir. Tonguç bu bölümün kurulması ile ilerde Köy Enstitülerinde uygulama olanağı bulacağı iş okulu modelini bölümde denemeye başlamıştır. İsmail Hakkı Tonguç, yazdığı kitaplarla bölümün programını ve yönünü de belirlemiştir (Altunya 2006: 564).

Bölümdeki eğitim anlayışında Tonguç’un Bakanlıktan dışlanmasıyla (1946) bir kırılma başlar. Onun bölümdeki eski öğrencilerinden bazıları artık bölümde usta değil sanatçı yetiştirmek isterler aynı zamanda kuramsal bilgi öğretimi de terk edilir. Bölümdeki eğitim anlayışının değişmesinde bir başka etken ise dünyada iş eğitimi anlayışının değişmesidir. Sadece iş eğitiminin anayurdu Almanya’nın çöküşüne bağlı olmayıp Amerikan eğitimcilerinin sürekli savundukları pragmatizmin (yararcılık – faydacılık) savaş ile iyi bir iklim bulması ve Türkiye’yi etkilemesine bağlıdır. Bu etki sonucu 1950’lilere doğru eğitimde iş sanat, iş düşünce ayrılığı kendine ortam bulmuş “iş ve sanat eğitimi” yerini “üretici eğitim”e bırakmıştır. “Sanat eğitimi” de yerini önemli ölçüde “sanat için eğitim”e bırakmıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü’nün başlangıçta iş ağırlıklı bir programının olması eksiklik olarak nitelendirilebilir; çünkü sanat eğitimi daha çok aramaya ve denemeye dayanır. Sanatta arama ve deneme bilimi de ilgilendirir (Altunya 2006: 565).

1956 mezunu Olcay Tekin (Kırıçoğlu), Bölümde uygulanan eğitime “*Ustalık ağırlıklı*” bir program demiştir. Aynı dönemlerde mezun olan Aytaç Açıklan ise “İş atölyelerinde Taylorizmin (Faydacı ve örneğe uygun) iş ilkeleri”nin egemen

olduğunu belirtmiştir. 1960’larda Resim İş Bölümünün programını yenileme olanağı doğmuştur. Adnan Turanî’nin 1961 yılında kaleme aldığı öneri bu konuda etkili olmuştur. Program 1963’te değiştirilmiştir. 1963 programı ilk yılı ortak, ikinci ve üçüncü yılı “*Resim*” ve “*Grafik*” ağırlıklı bir yapıda olup, iş derslerini korumuş ancak bu derslerin birkaç haftada yoğunlaştırılarak uygulanmasını sağlamıştır ve bu programın, sanatçı öğretmen yetiştireceği ön görülmüştür. Düşünsel kaynaktaki bu bocalama Resim İş bölümünün 1950-1960 arasında bocalamasına, 1960’tan sonra meydana biçimsel olarak salt sanat eğitime bırakmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye’nin 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra girdiği siyasal ortam sanat eğitimini de etkilemiş bu kez salt sanatla toplumcu sanat arasında gel git başlamıştır. Belki 1960’tan sonra bölümde; bölümün eski mezunlarından Adnan Turanî’nin başını çektiği “soyut resim”, sanat eğitiminde “sınırsız özgürlük”; artık bölümün Sanat Eğitimi bölümüne dönüşmesi ve İş Eğitiminin ustalık sayılıp küçümsenerek dışlanmak istenmesi gibi tartışmalar pek de sağlam kuramsal temele dayanmamaktadır. 1960’tan sonra bölümde Malik Aksel, Refik Epikman, Arif Kaptan, Mesut Erdem gibi ressam öğretmenlerin başlattığı resim eğitimi, artık yerini yeni bir sanat eğitimi anlayışına bırakıyordu (Altunya 2006: 567).

2.1.3. Eğitim Öğretim İle ilgili İzlenimler

İş bölümünün ilk öğrencilerinden (1932-1935) Şinasi Tamer;

“İsmail Hakkı Tonguç’u ilk önce 1932 yılında Enstitü’nün dershanelerinden birinde tanıdım, dersin adı “*İş pedagojisi*” idi. Konuşurken gözlerini kapayan heyecanlanan bir hali vardı. Tok sesi, Allah vergisi otoritesi ile sınıfa ve mevzua hâkim bir eda ile dersini verir. Hayranı olduğu Dewey’i muhtelif yönleri ile sınıfta tanıttı. Sosyal meselelere hassas, kurcalandıkça engin bir kültürün mahsulü olan bilgisi daima ayakta idi. Değer haline getirilmemiş bilgiyi, raflarda bekleyen, okunmayan kitaplara benzetir, malumatın her safhasının mutlaka bir aksiyon haline getirilmesini isterdi. İş terbiyesi ve faal metot, bu bakımdan onun kurtuluş felsefesi idi” (Altunya 2006: 568).

Enstitünün ilk öğrencilerinin bölüm hakkında izlenimleri;

“Almanya’ya Resim İş Eğitimi için gönderilenler 1931’de öğretmen olarak okula atandıklarında Avrupa’dan birçok lüks malzeme de getirirler. Önce resim ve iş dersleri için ayrı ayrı öğretim yapıldı. Sonra bu iki dal birleştirildi ve Türkiye’de, Anadolu’da ilk kez sanat öğretimi yapan bir kuruluş ortaya çıktı. Bu bölüm için alt katta sınıflar meydana getirildi. Demir işleri, ağaç, mukavva, karışık el işleri atölyeleri ve pedagoji öğretimi için ayrılan büyük dersaneler Avrupa’dan getirilen araçlarla donatılarak öğretime başlandı. Üçüncü katta ışık yönünden değişmeyen kuzeye karşı bir resimhane kuruldu ve model eşyalar kondu. Fakat Avrupa’da resmin esası insan vücudu olduğundan çıplak modele ihtiyaç vardı ve bu sorun teşkil ediyordu. Bu durum hala sanat ile ilgili önyargıların değişmediğine de işaret etmekte idi.” (Altunya 2006: 569).

Resim İş Bölümünün 1960 - 1963 yılları öğrencisi olan Yusuf Çevik’in izlenimleri;

“Öğretmenlerimiz Refik Epikman, Nevide Gökaydın, Adnan Turanî, Mustafa Tömekçe, Veysel Erüstün, Cengiz Kan, Hidayet Telli, Muammer Bakır, Hüseyin Fehmi Özcan, Ziya Ünal, Nurettin Can Gülek’di. Derslerimiz temel özelliklerine göre iki grupta toplanırdı; Yaratıcılığı gerektirenler ve Teknik bilgi, beceri gerektirenler. Birinci grupta yeterince özgür bir ortam vardı; ikinci grupta yoğun kurallar, baskı ve yaratıcılığı engelleyici bir tutum geçerliydi. Bölümümüz atölye araç gereçleri yönünden yeterli olanaklara sahipti.” (Altunya 2006: 571).

Aynı sınıftan İsmail Gümüş’ün izlenimleri;

“1960 Ekim ayında 26 öğrenci derslere başladık. Sınıf iki gruba ayrılmıştı. Atölyeler grup ve öğrenci sayısına göre düzenlenmişti. Uygulamalı dersler için kurulan atölyelerde ancak 13 kişi çalışabiliyordu. Kuramsal derslerde iki grup bir arada ders görebiliyorduk. Adnan Turanî’nin Avrupa’dan yeni döndüğü yıllar, Gazi Eğitimden sonra Güzel Sanatlar Akademisini de bitirdiği için ünü yaygın Refik

Epikman’la derslerimizi yürütüyorlar. Epikman’ın Avrupa’da ödülleri almış usta bir desenci olduğunu duyuyoruz. Konuşmaktan çok çizerek anlatan, anatomiye çok iyi bilen, görmenin bakmak olmadığını öğreten bir usta sanatçı.” (Altunya 2006: 572).

Resim İş bölümünün 1964 – 1967 yılları öğrencisi olan Prof. Gören Bulut;

“Hocalarımız kendi konularında yetkindiler. Ancak yurt dışında eğitim alan hocalarımızın kendilerine güvenleri ve öğrencileri motive etmeleri daha farklıydı. Bazı öğretmenlerimizin öğrencilerle ilişkilerinde oldukça sert ve saldırgan davrandıkları olurdu. Bu davranışların öğrencilerin çalışma temposunu artırdığına inanıyorum, dersler daha çok atölye sistemine uygun yapıldı. Atölye dersleri alet kullanma ve malzemeyi tanıma yönünden tüm yaşamım boyunca çok yararlı oldu. Bu beceri ve güven özellikle yeni bir oluşumu gerçekleştirirken kendini daha net bir biçimde gösterdi.” (Altunya 2006: 586).

Resim İş bölümünün 1965– 1968 yılları öğrencisi olan Prof. Hasan Pekmezci;

“Resim dersi öğretmeni Adnan Turanî; ressam, teorik alanda sanat kitapları yazan, sanat dergisi yayıncısı ve yetkin bir eğitimciydi. Grafik dersleri öğretmeni Nevzat Akoral; Köy Enstitülerinde görev aldıktan sonra Gazi Eğitime gelmiştir. Alçak gönüllü, sevecen, insanları incitmeyen bir öğretmen ressamdı. Grafik öğretmeni Nevide Gökaydın; çalışkan, atak, sergilere katılan üretken bir öğretmen ressam. Baskı ve grafik dersi öğretmeni Mürşide İçmeli; yurt dışında öğrenim görmüş, çalışkan, disiplinli, kendini sanatına adanmış, üretken bir eğitimci. Yazı öğretmeni Hüseyin Fehmi Özcan; hepimize yazıyı sadece bir yazı yazma aracı olarak değil sanatsal eylem olarak benimseten ve sevdiren öğretmenimizdi. İş ve teknik öğretmeni Cengiz Kan; İş ve teknik eğitimle ilgili ilk kitap yazarlarından. Teknik resim ve çizim öğretmeni İsmail Hakkı Uludağ; Gazi Eğitim Enstitüsü kurucularından Ağaç İşleri Eğitimi ile ilgili olarak ilk ders kitabını yazmıştır. Ağaç işleri atölye öğretmeni Veysel Erüstün; her öğrencinin sorununa çözüm arayan, sevgi dolu, alanında yetkin, sürekli resim yapan başarılı bir eğitimci. Form ve inşaa öğretmeni Kayıhan Keskinok; ressam, kuramsal alanda öğrenciye sanat felsefesi

veren, neden ve niçin sanat yaptığımızı sorgulatan bir eğitimci idi. Bugün bile sanatımızı sorgularken ve yargılarken onun bize kazandırdıklarının payının bulunduğu inanıyorum.” (Altunya 2006: 588).

O dönemin öğrencileri bugün bizlerin hocaları oldular. Bu izlenimlere göre; onların dönemlerinde gerçek ve samimi bir sanat ortamının yaratıldığı öğrencilerin ve öğretmenlerin büyük özveri ve hoşgörü ile eğitim ortamlarını yarattıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin öğretmenlerinden hayranlıkla bahsettiklerine dikkat edilirse sanat ortamının tatminkâr derecede olduğu anlaşılır. Öğretmenlerin yurt dışında eğitim almış olmalarının getirdiği açılımı da göz ardı etmemek gerekir. Gazi Eğitim Enstitüsü’nün büyüğü ile Gazi Eğitim Fakültesi’ni kazandığım yıl tanıştım. Hocalarımın tamamına yakını Enstitülü idiler ve onların hocaları da... Gazi Eğitim Fakültesi’nden mezun olduğum yıl itibarı ile bu büyüğün son öğrencileri olma sıfatını kazanmış oldum. Bu tarihten itibaren oldukça eskiyen bölüm ve programlar yenilenmeye başlamıştır. Eğitimin zamanın gerisinde olamayacağı, sürekli gelişim ve değişim olması gerektiği bir gerçektir. Ancak, bunu yaparken Enstitünün bazı değerleri ve geleneklerinin korunması gerekirdi düşüncesindeyiz. Günümüzde ki sanat eğitimi öğrencileri kanımca, Enstitü yıllarındaki öğrenciler gibi sanat gönüllüsü birer idealist değildir ve o günkü özveri ile çalışmamaktadır. Özellikle son yıllarda kolay üniversite kazanma yolu haline gelen Güzel Sanatlar Fakültelerinde okuyan öğrencilere baktığımızda her şey karşısında ‘öteki’leştirildiğimizi fark etmemek mümkün değildir. Hocalarımızın anlattıklarına göre okudukları dönemden itibaren her yıl biraz daha “öteki”leştik. Ders programını göz önüne aldığımızda ise; artan teorik derslerin sanat/atölye derslerinden uzaklaşmaya neden olduğu söylenebilir. Programların bugünkü durumunda teorik derslerin saat olarak olmasa da içerik olarak ağırlaşması ana sanat dalında çalışmaların yetersiz olmasına neden olmuştur. Elbette ki eğitim fakültesinden mezun olanların asıl mesleklerinin öğretmenlik olduğu göz ardı edilmemeli ve teorik derslerle uygulamalı derslerin ağırlıkları her biri için %50 oranını koruyacak şekilde düzenlenmelidir. Sonuçta Enstitünün açılışından bu güne değin gelişerek daha ileri sevide olunması gerekirken gerileme olmuştur.

Bölüme özgü bazı etkinlikler;

Resim İş Bölümü öğrencileri tez çalışmaları, sergiler, yarışmalar ve Resim İş Müzesi açma gibi etkinliklerde bulunmuşlardır. 1931 yılı Gazi Eğitim Enstitüsü programına göre, bitirme çalışmaları “*travay*” (o dönemde, bitirme tezleri için kullanılan terim) adı altında toplanmıştır. Bazı bölümler bu geleneği zamanla terk etmişler fakat Resim İş bölümü uzun yıllar bu geleneği devam ettirmiştir. Bölüm öğrencilerinin bazen öğretmenlerinin de katılımıyla açtıkları sergilerde; hem öğrenci başarılarını sergilemek hem de genç sanatçı adaylarını özendirmek amaçlanmıştır. İlk sergi çalışmasını henüz iki sınıfı oluşturan bölümün 1934 yılının ilk yarısında açtığı bilinmektedir. Öğrencileri daha çok çalışmaya özendirmek eğitim ve sanat yaşamına hazırlamak üzere bölüm içinde yarışmalar da (konkurlar) düzenlenmiştir. Bölüm öğretmenlerinden Recep Cengiz Kan’dan öğrenildiği üzere yarışmalar her yıl düzenleniyordu ve tüm öğrencilerin katılması için özendiriliyordu. Resim İş Bölümünün öncülüğünde Enstitüde zaman zaman “Resim ve İş Müzesi” girişimleri olmuştur. Müze konusunda ilk girişim 1930’lu yıllara rastlar, fakat gerçekleşmemiştir. Müze konusunda ikinci girişim ise 1979’da yapılmış ve gerçekleşmiştir. Tonguç’un ölüm yıldönümünde öğretmenler kurulu kararı ile bölümde açılan bu müzeye “*Tonguç Müzesi*” adı verilmiştir. Müzede tabloları olan sanatçılar arasında; Malik Aksel, Feyhaman Duran, Refik Epikman, Halil Paşa, Adnan Turanî sayılabilir (Altunya 2006: 593).

Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümü, Türkiye’de resim iş branşında amaca uygun öğretmen yetiştiren ilk kurumdur. Sanat, iş ve meslek eğitimi dengeli bir biçimde alan yetkin öğretmenler bu bölümde yetişmiş ve ülke düzeyinde yayılarak okullara etkili bir sanat ve iş eğitimi havası taşımışlardır. Daha sonra açılacak olan benzer bölümlere ve güzel sanatlar akademilerine öğretim elemanları yetiştirmişlerdir. Gazili öğretmen - sanatçılar öğrencilerinde geliştirdikleri sanat ve iş duyarlılığı sonucunda Anadolu’nun çeşitli yerlerinde açtıkları sergilerle çevrelerini etkilemişlerdir. Resim İş Bölümü Türkiye’de eğitim teknolojisine de önemli katkılarda bulunmuştur. İlk ve orta öğretimde uygulanan Resim İş Programları Resim Bölümü öğretmenlerince hazırlanmıştır (Altunya, 2006).

2.2. Günümüzde Resim Eğitiminin Genel Durumu

Cumhuriyetin İlanından sonra değişen eğitim ve sanat eğitiminde günümüzde de kimi değişiklikler yapılmıştır. 1989-1990 öğretim yılı itibarı ile Eğitim Fakültelerinde eğitim süresi üç yıldan dört yıla çıkarılmıştır. 1992 tarihinde çıkarılan kanunla ise Eğitim Yüksek Okulları Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüştür (Ünver 2002: 67).

Türkiye'de Resim İş öğretmenleri, Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim İş Eğitimi anabilim dalları, mesleki eğitim fakülteleri ve güzel sanatlar fakülteleri gibi eğitim kurumlarında yetiştirilmektedir. Güzel Sanatlar Fakültesi mezunları öğretmen olabilmek için pedagojik formasyon veren dersleri almak zorundadır.

1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı yüksek öğretim yasasının geçici 28. maddesi uyarınca çıkarılan 1982 tarihli ve 41 sayılı kanun hükmünde kararname, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarını üniversiteler bünyesinde toplarken, öğretmen yetiştiren kaynaklara da sınırlama getirerek tüm üniversitelerde belli bir birlik ve bütünlük sağlamayı amaçlamıştır (Ünver 2002: 77).

Bu kurumların öğrenci yapıları ve mezun ettikleri öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi (olgunlaşma, büyüme, yetenekler, ilgiler, motivasyon, sağlık vb. durumların tamamı) farklıdır. Fakülteler arasında tanımlanmış asgari bir öğretmen yetiştirme standardının olmayışı bu farklılığın önemli nedenlerindendir. Hepsinde ortak dersler olmasına rağmen hedef tanımları yapılmadığından başarı ve birlik tam olarak sağlanamamıştır (Özdemir 1995: 2). Bunu daha net görebilmek için bazı üniversitelerin programlarına bakmak yararlı olacaktır:

Gazi Üniversitesi Resim İş Öğretmenliği Bölümü Lisans Programı

		1.yy	2.yy	3.yy	4.yy	5.yy	6.yy	7.yy	8.yy	Toplam
Sanat Atölye	(T)	9	9	7	11	10	10	8	8	72
	(U)	11	11	8	12	10	10	8	8	78
Sanat Dersleri	(T)	2	-	4	2	4	4	6	4	26
Öğretmenlik	(T)	-	2	3	2	3	3	3	2	18
Formasyon Dersleri	(U)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ortak Zorunlu Dersler	(T)	6	6	6	-	-	-	-	-	18
Seçmeli Ders	(T)	-	-	-	-	-	-	-	-	18
	(U)	4	-	-	-	-	-	2	2	4
Proje (Tez) Çal.		-	-	-	-	-	-	-	4	4
Seminer		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Teorik		17	17	20	15	17	19	19	14	138
Toplam Uygulama		15	13	8	12	10	10	8	12	86
Toplam Saat		32	30	28	27	27	29	27	26	224
Toplam Kredi		22	22	24	21	22	24	21	19	175

Mustafa Kemal Üniversitesi Resim İş Öğretmenliği Bölümü Lisans Programı

		1.yy	2.yy	3.yy	4.yy	5.yy	6.yy	7.yy	8.yy	Toplam
Sanat Atölye	(T)	11	9	9	9	7	10	10	10	75
	(U)	4	4	8	8	4	4	4	4	40
Sanat Dersleri	(T)	2	4	2	4	6	2	2	-	22
Öğretmenlik Formasyon Dersleri	(T)	3	3	3	3	-	3	6	-	21
	(U)	-	-	-	-	-	-	-	4	4
Ortak Zorunlu Dersler	(T)	6	6	-	-	-	-	-	-	12
Seçmeli Ders	(T)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	(U)	-	-	2	2	2	2	2	2	12
Proje (Tez) Çal.		-	-	-	-	-	-	-	4	4
Seminer		-	-	-	-	2	-	-	2	4
Toplam Teorik		22	22	16	18	17	17	20	18	150
Toplam Uygulama		4	4	8	8	4	4	4	8	44
Toplam Saat		26	26	24	26	21	21	24	26	194
Toplam Kredi		24	24	19	21	19	19	22	21	169

Niğde Üniversitesi Resim İş Bölümü Öğretmenliği Lisans Programı (1995)⁸

		1.yy	2.yy	3.yy	4.yy	5.yy	6.yy	7.yy	8.yy	Toplam
Sanat Atölye	(T)	6	6	5	6	6	7	3	5	44
	(U)	10	10	13	11	11	11	8	10	84
Sanat Dersleri	(T)	2	2	4	4	4	4	4	-	24
Öğretmenlik Formasyon Dersleri	(T)	2	3	2	3	3	2	5	3	23
	(U)	-	-	-	-	-	-	3	-	3
Ortak Zorunlu Dersler	(T)	8	11	-	-	-	-	-	-	19
Seçmeli Ders	(T)	-	-	1	1	-	-	-	-	2
	(U)	-	-	1	1	-	-	-	-	2
Proje (Tez) Çal.		-	-	-	-	-	-	2	2	4
Seminer		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Teorik		18	22	12	14	13	13	14	10	116
Toplam Uygulama		10	10	14	12	11	11	11	10	89
Toplam Saat		28	32	26	26	24	24	25	20	205
Toplam Kredi		19	21	21	21	19	19	17	15	152

Çizelgeler Resim İş öğretmenliği bölümlerinde ders seçimlerinin, derslerin teorik-uygulama boyutlarının, toplam saat ve toplam kredilerin birbirinden farklı olduğunu göstermektedir. Buna dayanarak kararnamenin resim iş eğitiminde birlik ve beraberliği sağlayamadığı söylenebilir (Ünver 2002: 81).

Sanat Eğitimi alanında birlik ve bütünlük ancak Eğitim Fakültelerinde 1994 yılında başlayan 1998-1999 eğitim öğretim yılında uygulamaya giren yeni yapılanma ile başarılabilmiştir. 1994-1997 yılları arasında Yüksek Öğretim Kurumu-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde, yerli ve yabancı uzmanlar rehberliğinde tüm ülkede geçerli tek tip program oluşturulmuştur (Kırıñoğlu ve Stokrocki 1998: 8).

⁸ Ünver (2002: 80)'de Niğde Üniversitesi Resim İş Bölümünün 1995 ve 1997 olmak üzere iki yıllık Lisans programı verilmiş olup, buraya 1995 yılı programı alınmıştır. Daha eski tarihlisinin seçilme nedeni 1997 yılından sonra hazırlanan ortak programa geçilmiş olmasıdır.

1998'den itibaren kullanılan ortak program aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir:

Yeni Yapılanma Lisans Programı

		1.yy	2.yy	3.yy	4.yy	5.yy	6.yy	7.yy	8.yy	Toplam
Sanat Atölye	(T)	5	3	4	4	4	6	6	4	36
	(U)	8	6	6	6	6	8	12	6	58
Sanat Dersleri	(T)	2	6	2	2	7	3	-	-	22
	(U)	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Öğretmenlik Formasyon Dersleri	(T)	3	1	3	3	2	4	3	5	24
	(U)	-	4	-	2	2	4	6	6	24
Ortak Zorunlu Dersler	(T)	7	7	-	2	-	-	-	-	16
	(U)	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Seçmeli Ders	(T)	-	-	6	3	-	-	-	-	9
	(U)	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Proje (Tez) Çal.		-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam Teorik		17	17	15	14	13	13	9	9	107
Toplam Uygulama		8	10	6	10	10	12	18	12	86
Toplam Saat		25	27	21	24	23	25	27	21	193
Toplam Kredi		19	20	18	21	18	19	18	15	148

Yeni programla birlikte Eğitim Fakültelerinde öğretmenliğin meslek olarak korunması ya da mesleki nitelik kazanması için bazı esas ve standartlar getirilmiştir. Gelişmeler öğretmenlik meslek rollerinin değiştiği, bilim ve teknoloji çağında toplum beklentilerine yönelik bir değişimi ifade eder. Yüksek Öğretim Kurumu-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde oluşturulan standart programla özel öğretim yöntemleri, okullarda uygulama çalışmaları konularında değişiklikler yapılarak bu konularla ilgili materyaller hazırlanmıştır. 1998 yılından itibaren her çocuğun nitelikli bir öğretmen tarafından yetiştirilmesi amacı ile akreditasyon çalışmaları başlatılmıştır. Ancak eğitim ortamları, eğitim süreçleri arasındaki çelişkiler ve nitelikli öğretim elemanı eksikliği, değişimi yavaşlatmakta, geleneksel tavır değişim mantığına baskın çıkmaktadır (Ünver 2002: 81).

Yeni yapılanma sürecinin ürünü olan program öğretmenlik mesleği adına nitelikli adayları hedeflemektedir. “Meslek Dersleri”nin 17 saat teorik, 18 saat uygulama olmak üzere toplam 35 saat olarak tespit edilmesi eski programlara göre bir artışı ifade eder. Bunun yanında sanat öğretiminde “Uygulamalar I-II” ve “Sanat Öğretimi Deneyimi” derslerinde ilköğretim ve lise programları doğrultusunda çalışma disiplinleri verilir. Öğretmen adayı bu disiplinleri önce yaparak yaşayarak öğrenir, daha sonra nasıl öğreteceğinin uygulamasını yapar. Programlar eğitim olgusunun yönlendiricisi ve eğitim sürecinin rehberi olmalıdır.

Yeni yapılanma Cumhuriyet tarihinde sanat eğitiminde en köklü değişimi getirmiştir. Sanata ve eğitime yönelik çağdaş yaklaşım, alanı kendine özgü ilkeleri ile ayrı bir eğitim disiplini olarak değerlendirir. Mesleki boyutun ön plana çıkartıldığı bu süreçte program, alan eğitiminde rehber kaynaklar ve fakülte-okul işbirliğindeki yeni yaklaşım değişimin somut göstergeleridir. Sanat eğitiminde değişen dünya, bilim ve teknoloji göz önüne alındığında sürekli yeni yapılanma ve sorunlar olacaktır, ancak bunların bilimsel tavır ve kaynak aktarımı ile çözüme kavuşması olasıdır.

3. BÖLÜM

HASAN PEKMEZCİ

Hasan Pekmezci'nin biyografisi, hayatı, resim eğitimi, anıları ve eserlerinin yer aldığı bu bölümde; araştırılan dönem ve vurgulanmak istenen sanat eğitiminin somut örneği incelenmiştir. İdeal sanat eğitimine çok yakın bir eğitimden gelen Hasan Pekmezci, çalışmaları ile de günümüz sanat eğitiminin geliştirilmesi için uğraş vermektedir.

3.1. Hasan Pekmezci'nin Biyografisi¹

1945 Beyşehir'de dünyaya geldi.

1958 İvriz Öğretmen Okulunu kazandı.

1962 yılında İstanbul Çapa Öğretmen Okulunun Resim Semineri'ne gönderildi.

1965 Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nü kazandı.

1968 Gazi Eğitim'in Adnan Turanî, Turan Erol, Nevide Gökaydın, Hidayet Telli, Kayıhan Keskinok, Mürşide İçmeli, Muammer Bakır, Hamza Inanç, Nevzat Akoral, Mustafa Tömekçe gibi yetkin sanatçı - eğitimci kadrosundan çok şeyler öğrenerek ve özellikle sanatın gününbirlik eğlence işi olmadığını, insan yaşamını saran sarmalayan en üst düzeyde insanî bir etkinlik olduğunu özümleyerek mezun oldu. Ayrıca öğretmenliğin önemine ve gerçek anlamda kutsallığına inanarak mesleğine başladı. Çünkü okuduğu her okulda hayatında önemli izler bırakan, öğrencileri için pek çok özveriye katlanabilen çok nitelikli, donanımlı öğretmenlerin öğrencisi olma şansını bulmuştu.

¹ Biyografi sanatçının www.hasanpekmezci.com adlı sitesinden alınmıştır.

1968 Arifiye Öğretmen Okulu'na atandı ve bu kurumda öğretmen ve yönetici olarak özveri ile 7 yıl çalıştı.

1969 İlk kez Devlet Resim Heykel sergisine seçildi.

1971 İlk kişisel sergisini Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde düzenledi.

1975/1978 Çankırı Merkez Orta Okulu'nda resim öğretmenliği yaptı.

1978 Yetiştirdiği ve ideali olan Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'ne Öğretmenler Kurulu kararı ile öğretmen olarak davet edildi. Bu kurumda Serigrafi atölyesini kurdu.

1979 DYO (Durmuş Yaşaroğulları) Mansiyon ödülü,

1979 İstanbul Sanat Bayramı ve İstanbul YENİ EĞİLİMLER' 78-79

1981 Kültür Bakanlığı Atatürk Devrimleri Resim Yarışması Mansiyon ödülü,

1982 YUNUS EMRE Resim Yarışması İkincilik Ödülü,

1982 VAKKO Ankara Konulu Resim Yarışması Mansiyon ödülü,

1982 Devlet Resim Heykel Yarışması Resim Başarı Ödülü,

1984 Devlet Resim Heykel Yarışması Baskı Resim Başarı Ödülü,

1985 Daha sonra kitap olarak yayınlanan serigrafi konusu ile Doktora-Sanatta Yeterlik aldı.

1985 Avrupa Kültür Forumu kapsamında açılan ve 25 ülkeden, 125 sanatçının katıldığı Budapeşte sergisine davet edildi ve bir yağlıboya tablosu Macaristan Çağdaş Sanatlar Müzesi'ne satın alındı.

1986 Asya-Avrupa Bienali Yürütme Komitesi üyeliği,

1986 DYO (Durmuş Yaşaroğulları)/Viking Baskı Resim Yarışması Ödülü,

1987 Makale, kitap, konferans, sergi, sanat ödülleri gibi etkinlikleri kapsayan yayınlarından oluşan kapsamlı bir dosya Doçent unvanı aldı.

1987 Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Öğretim Üyeliğine, baskı resim atölyelerini kurmak ve bu dersleri vermek üzere atandı.

1989 Uluslararası Şili Bienali'ne seçildi, eserleri Bienal kataloguna girdi.

1991 7370 eserin katıldığı Osaka Trienali'nde uluslararası jüri tarafından eserleri sergilenmeye değer görülen 150 sanatçıdan biri oldu ve bu sergide Türkiye'yi temsil eden tek Türk sanatçısı olarak eseri bienal katalogunda yer aldı.

1991 Devlet Resim Heykel Sergisi 3. Ödülü,

1995 Profesör unvanı aldı.

Bugüne kadar 39 kişisel sergi açan ve çok sayıda karma ve grup sergisine katılan sanatçının eserleri Dışişleri ve Kültür Bakanlığı'nın düzenlediği yurtdışı sergilerinde pek çok ülkede sergilenmiştir. Türkiye'yi temsilen Paris, Brüksel, Köln, Düsseldorf, Rotterdam, İslamabat, Kore/İhcheon ve Seul sergilerine katılan sanatçı bu ülkelerin müze ve galerilerinde incelemelerde bulunmuştur. Ayrıca Düsseldorf, Lahor, Lüksemburg, Amsterdam, Madrid, Toledo, Barselona, Kore/İhcheon ve Seul, Roma, Floransa, Siena, Venedik kentlerinde müze ve sanat merkezlerini görme ve inceleme olanağı elde etmiştir. Sanatçı, ülkemizde düzenlenen pek çok sergi ve yarışmada jüri üyeliği görevleri üstlenerek, sempozyum ve panellerde bildiriler sunmuştur.

1967 yılından itibaren çocuk resimleri üzerinde özel çalışmalar ve araştırmalar yaparak, Türkiye'de düzenlenen ulusal ve uluslar arası çocuk resimleri yarışmalarının çoğunda danışman ve jüri üyesi olarak görev almıştır. Eşi Şükran Pekmezci ile birlikte çocuk ve eğitim kitapları resimlemiş ve eğitime yönelik 5 yazı kitabı hazırlamıştır. 1981 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği Temel

Eğitim Okulları Türkçe ders kitapları illüstrasyon yarışmasında 14 ekip içinden yazar Beşir Göğüş ve eşi Şükran Pekmezci ile birlikte hazırladıkları 5 kitapla birinci olmuşlardır. Bu kitaplar Bakanlık adına 36 milyon baskı yapmıştır.

Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı adına Desen ve Serigrafi alanında ders kitapları da hazırlamıştır. Serigrafi ve özgün baskı alanlarında, iki kitap, 20 konuşma ve uygulamalı çalışma yaparak, bu alanın tanınması ve benimsenmesi için büyük çaba harcamıştır. Sanatçı, Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği, Ankara Çağdaş Sanatlar Vakfı, BRHD (Birleşmiş Ressamlar ve Heykeltıraşlar Derneği) ve Sanat Kurumu gibi önemli sanat örgütlerinin üyesidir.

YAYINLARI

(1992). *Tüm Yönleri İle Serigrafi İpek Baskı*. Anakar: İlke Yayınları.

(1995). *Güzel Yazı (I.II. III. IV. V)*.İstanbul: Düzgün Yayıncılık.

(2000). *Sühendan Fırat “Sanata Adanan Bir Yaşam”*. Ankara: Renko Yayınları.

(2002). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri İçin Desen*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

(2006). *1800’lerden Günümüze Zamanın Belleği*. İstanbul: Halk Bankası Yayınları.

Sanatçının yazıları “art merkez” adlı bir internet gazetesinde yayınlamaktadır.²

Yayınlanan yazıları;

² Söz konusu yazılara “www.artmerkez.com” adresinden ulaşılabilir.

- *Mustafa Necati Bey*
- *Işıklandırma*
- *Gençlik ve Sanat*
- *Gezmek Görmek*
- *21.yüzyıla Doğru Türkiye’de Sanat*
- *Anadolu’nun Ortasında Bir Sanat İmeces*

SERGİLER

1971	Devlet Güzel Sanatlar Galerisi – Ankara
1979	Devlet Güzel Sanatlar Galerisi – Balıkesir
1981	Sanat Kurumu Galerisi - Kızılay – Ankara
1982	Vakko Sanat Galerisi – Ankara
1982	Akbank Osmanbey Sanat Galerisi – İstanbul
1987	Pinokyo Sanat Galerisi – Ankara
1987	Türk Fransız Dostluk Cemiyeti Adına Resim Sergisi – Ankara
1988	Türk-İngiliz Kültür Derneği Sanat Galerisi – Ankara
1988	Baskı Resim Sergisi - Vakıfbank Konferans Salonu Fuayesi – Ankara
1989	Şekerbank Sanat Galerisi – Ankara
1989	Leonardo Sanat Galerisi – İzmir
1990	Gorbon Sanat Galerisi – İstanbul
1990	Armoni Sanat Galerisi – Ankara
1991	Palet Sanat Galerisi – Eskişehir
1992	Kaleiçi Sanat Evi – Antalya
1992	Esbank Sanat Galerisi – İzmir
1993	Armoni Sanat Galerisi – Ankara
1993	Adana Çimento Sanayi Sanat Galerisi – Adana
1993	Özgün Baskı Resim Sergisi-Milli Piyango Sanat Galerisi – Ankara
1994	Emlak Bankası Sanat Galerisi – Ankara
1994	Emlak Bankası Sanat Galerisi – İstanbul
1994	Özgün Baskı Resim Sergisi - Kalkınma Bankası Sanat Galerisi Antalya

1994	Devlet Güzel Sanatlar Galerisi – Çankırı
1994	HP Sanat Galerisi – Kıbrıs
1995	Şekerbank Sanat Galerisi – Ankara
1995	Desti Sanat Galerisi – Ankara
1996	Esbank Sanat Galerisi – İzmir
1997	Halkbank Sanat Galerisi – Ankara
1998	Ziraat Bankası Sanat Galerisi –Ankara
1998	Cumhuriyet Üniversitesi Sanat Galerisi – Sivas
1999	Anatolia Sanat Galerisi – Ankara
1999	Atatürk Kültür Merkezi Sergi Salonu - Zonguldak – Ereğli
2000	Vakıfbank Sanat Galerisi – İstanbul
2000	İMKB Sanat Galerisi – Ankara
2001	Scala Sanat Galerisi – Eskişehir
2002	Galeri Sans – Ankara
2002	Doku Sanat Galerisi – İstanbul
2003	Soyut Sanat Galerisi, Kızılay – Ankara
2005	Nurol Sanat Galerisi – Ankara
2006	Soyut Sanat Galerisi, Çankaya – Ankara

YURT DIŞI SERGİLER

1978	Başkent Sanatçıları Sergisi – Sofya
1983	Balkan Ülkeleri Uluslar arası Plastik Sanatlar Sergisi-Bükreş
1984	Çağdaş Türk Sanatı Sergisi -Cezayir (Kültür Bakanlığı)
1985	Avrupa Kültür Forumu - Budapeşte-Macaristan (Bu sergiye katılan resim Budapeşte Çağdaş Sanatlar Müzesine satın alınmıştır.)
1986	Contemporary Turkish Original Print Exhibition-Yugoslavya, Arnavutluk, Finlandiya
1989	Şili Bienali(Resimler Bienal Katalogunda yer almıştır.)
1991	Osaka Trienali (7370 eserin katıldığı bu yarışmada, Türkiye'yi Temsil eden tek sanatçı olarak, Bienal katalogunda yer almıştır.)

1992	Turkish Painting Exhibition-Çin
1993	Contemporary Turkish Painting-Moscow
1994	Çağdaş Türk Sanatı Sergisi-Rabat
1995	Contemporary Turkish Painting-Houston (Kataloglu Sergi)
1997	Paris, Brüksel, Köln, Rotterdam (Sanatçı bu sergilerin açılışlarına katılarak, müze ve sanat merkezlerinde incelemeler yapmıştır.)
1998	İslamabat - Pakistan (Sanatçı bu serginin açılışında bulunmuş, Pakistan Müzelerinde ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde incelemeler yapmıştır.)
1999	Moldova Sergisi (Bir grup sanatçı ile birlikte katılmıştır.)
1999	Atina Sergisi (Akademili Sanatçılar Grubu ile katılmıştır.)
2002	Kore/Incheon, Seul (Kataloglu Sergi)

3.2. Hasan Pekmezci'nin Resim Eğitimi

Pekmezci, sanat hayatının başlangıcından bu yana aktif sanat hayatı, örnek eğitimciliği, aldığı ödüller, kendini ve eserlerini sürekli yenileyen, geliştiren sanatçı kimliği ile Türk resim sanatında önemli bir yere sahiptir.

Sanatçı ile yaptığımız görüşmede, kendini resim yapmaya iten nedenleri şöyle açıklamaktadır:³

“Benim gibi yetişen bir kuşağın yaşam öyküleri birbirine çok benzer. Köy çocuğuyum. Orman köyü olduğu için tarım alanları çok sınırlı ve bu yüzden yoksulluk sınırında bir köy. 5-6 yaşlarında annemi ve ardından iki kardeşimi kaybetmekle olumsuz koşullar altında başladım hayata. Yetkin, iyi yetişmiş, bilinçli ilkokul öğretmenimin sahiplenmesi ile öğretmen okulları sınavlarına girdim, bütün müracaat işlemlerini takip eden öğretmenimdi. Beni okutmak istemeyen aileme karşı

³ Görüşme 6 Kasım 2008 tarihinde yapılmıştır. Görüşmenin tamamı tezin sonunda “Ek-1”de yer almaktadır.

evlerine alarak sınavlara gitmeme yardımcı olan ve onların evlerinden sınavlara gittiğim, aydın bir insan olan bakkal Ahmet amcanın sahiplenmesini hiç unutmadım bu zamana kadar. İvriz Öğretmen Okulu yatılı sınavlarını kazandım 1958’de.

Bu başarı aynı zamanda hayatımı yönlendiren, biçimlendiren bir başarılar zincirinin başlangıcıdır benim için. Çok iyi bir eğitim kurumunda, çok nitelikli eğitimciler elinde eğitim gördüm; daha doğrusu kimliğim biçimlenmeye başladı bu okulda. Sanata, resme yönelmem bu okulun bana sağladığı kazanımlarımdan biridir. Yine bu okul ve bu okulun eğitimcileri beni üst eğitim aşamalarına hazırladılar. Bu aşamalara gidebilmem için maddi-manevi destek oldular.”

Hasan Pekmezci’nin öğretmenleri, geleceğin sanatçısını ve aynı zamanda sanat eğitimcisini o günlerde görmüş, sanat eğitimini en iyi şekilde tamamlaması için çaba sarf etmişlerdir. Pekmezci, Gazi Eğitim Enstitüsüne kadar olan resim eğitimi dönemini aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

“Bu yoğun ilgi, sahiplenme ve destek ile 1962 yılında İstanbul Çapa Öğretmen Okulu bünyesinde hizmet veren Çapa Resim Semineri sınavlarını kazandım. İki aşamalı ve çok sayıda öğrenci içinden seçilerek yapılan bu sınavı kazanmak İstanbul gibi bir kentte ve Çapa gibi çok boyutlu ve çok güçlü bir okulda okumamın yollarını açtı.”

Bu okulda da Türk eğitiminin-sanat eğitiminin, sanatının saygın isimlerinin öğrencisi olma şansını buldum. İstanbul sanat ortamında, sanatın anlamını ve önemini özümlemek başlı başına bir kazanımdı. Bu okulda sınıf arkadaşım Şükran (Atay) Pekmezci ile birlikte okuduk. Böylece hayatımızın başka bir boyutunun temelleri de bu okulda başlamış oldu.

Bizi sosyalleştirmek ve tutarlı çağdaş kimlikler içinde yetişmemizi sağlamak için özverili çalışmalar yapan, yeri geldiğinde anamız-babamız; yeri geldiğinde arkadaşımız olan eğitimcilerin öğrencisi olma şansını bulduk. Sanatın bütün dallarını, edebiyatı, şiiri, öyküyü burada özümledik. Ünlü edebiyatçıların, ressamların öğrencisi olma bilinci içinde donandık. Yediğimizi, içtiğimizi, harçlığımızı,

yüzümüzün renginin solukluğunu takip eden bir eğitimci tipinin atmosferi altındaydık. Bu eğitimci modelleri bizim idollerimiz oldu. Bunlardan biri Kayıhan Keskinok'tur.

Pekmezci ve arkadaşları, hocaları Kayıhan Keskinok'un nöbetçi olduğu okulda kaldığı günleri şöyle anlatmıştır:

“Hocamızı dört gözle beklerdik çünkü kendisiyle sabahlara kadar tartışma olanağımız olurdu. Sanat felsefesi nedir? Biz niçin resim yapıyoruz? Çağdaş sanatın bizden istediği nedir? Gibi daha pek çok konuyu ve sanatın bir yaşam biçimine dönüşmesini sağlayacak düşünsel birikimi, hocamız Keskinok'un nöbetçi olduğu günlerde yaptığımız sohbetlerle yaşamımıza kazandırdık” (Yüksel 2002: 234).

Çağdaş Türkiye'nin, Atatürk Türkiye'sinin çağdaş bireyleri olmanın ne demek olduğunu daha önce öğrenmeye başladığımız İvriz kültürü üstüne burada pekiştirmeye başladık. Çapa Öğretmen Okulu'nu bitirince Urfa'ya atandım ilkokul öğretmeni ve müdürü olarak. Şükran Atay da Çankırı'nın uzak köylerinden birine ilkokul öğretmeni olarak atandı.

Öğretmenlik hayatında özveri ile çalışan Pekmezci, sanat çalışmaları için imkânları zorlayarak öğretmenlik yaptığı okulun bahçesindeki barakayı atölye haline getirir. İlk kişisel sergisine burada hazırlanır ve 1971'de Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde sergisini açar. Sergi dönüşü öğrencileri Pekmezci'yi kapıda karşılar çünkü “Ankara'da Bugün” programında öğretmenlerinin sergisinden söz edildiğini dinlemişlerdir. Bu coşkulu karşılama Hasan Pekmezci'yi duygulandırmış ve onurlandırmıştır (Yüksel 2002: 237).

Bugün ki birçok Eğitim Fakültesinin temeli olan Enstitünün programlarının tam anlamıyla yerleştiği dönemde (1960 sonrası) okuyan Pekmezci, daha önceki okullarından ve Enstitüden aldığı misyonu devam ettirmiştir. Devam ettirdiği misyonu şöyle açıklamaktadır:

“1965 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü kazandım. O günün okullaşma koşulları içinde bizim için eğitimde tek yüksek eğitim şansıydı bu

okul. Çok ünlü ressam-eğitimcilerin öğrencisi oldum. Sanatın geniş boyutları ile yaşamın vazgeçilmez dinamikleri arasında olması gerektiğini burada özümledim. Mezun olunca da Türkiye'nin en önemli öğretmen okullarından biri olan Arifiye Öğretmen Okulu'na resim öğretmeni olarak atandım. Bu ülke bizleri bir amaç için yetiştirdi. Bu amaç da bize, ailelerce güvenilerek teslim edilen çocuklarımıza, gençlerimize öncelikle çağdaş insan olma, bu ülkenin kendine güvenli, kimlikli, yaşamı sorgulayabilen bireyi olma bilincini kazandırmak.

Bilgi şöyle ya da böyle kazanılabilir. Ama sayılan bu nitelikler, şöyle böyle kazanılamaz. Bunun için bu özelliklere sahip eğitimci olma sorumluluğu gereklidir. Bu sorumluluk durup dururken olmaz, eğitimcinin kendini sürekli sorgulaması ve yenilemesi ile örnek oluşturmaya bağlıdır. Bir eğitimci örnek oluşturmuyorsa, öğrencilerine model olamıyorsa eğitimciliğinin gereklerini hakkıyla yerine getiremez. Eğitimci öğrencisine alanı ile ilgili olduğu kadar alan dışı tavırları ve kişiliğiyle de model oluşturmalıdır.

Türk eğitim sisteminin temel sorunlarından biri eğitim sistemi içinde öğretmen yetiştirmede meydana gelen zafiyetler nedeniyle işte bu model oluşturmada gerekli başarıyı gösterememesidir, eğitimcinin sadece dersini veren, alanını öğreten bir eleman durumuna getirilmiş olmasıdır. Biz bu alanda şanslı kuşaktanız. Kimliğimizi sorgulayan, cevherimizi ortaya çıkarmayı amaçlayan, eğilimlerimize saygı duyarak onları geliştirmemize yardımcı olan, sorunlarımıza aile büyükleri gibi çözümler arayan-bulan eğitimciler ve eğitim kurumlarında yetişmiş olduğumuzdan. Bu nedenle bize verilenleri bu topluma ve bu toplumun çocuklarına, insanlarına geri dönüştürme sorumluluğumuz bugün bile devam etmektedir. Yaşamımız öncelikle bunun üzerine inşa edilmiştir. Bu ülkeye, bu ülkenin öğrencilerine, eğitim kurumlarına hizmet etmek, öte yandan kimliğimizi ortaya koyan sanatsal çalışmalarımızla da topluma ve bu ülke sanatına verebileceklerimizi vermek.”

3.3. Hasan Pekmezci'nin Anıları⁴

Hasan Pekmezci Eğitim Enstitüsünde öğrenci olduğu yıllardan anılarını dile getirirken Enstitüdeki resim eğitimine dair ipuçları vermektedir.

1966 yılında başka bir atölyenin hocası olan Turan Erol Bey hocamızı atölyemize davet ettik: Resimlerimizi eleştirmesi için. Sırayla resimlerimizi eleştiriyor, bir başkasına geçiyordu; sıra bana geldi. Duvara astığım resmime şöyle bir baktı ve “bu ne” dedi. Yüz ifadesinden resmimi beğenmediğini anladım, yine de açıklamaya çalıştım. “Yok” dedi, “istediğin ve düşündüğün gibi olmamış, çünkü bu kayıklar kayık değil, ceviz kabuğu”. Nasıl üzüldüm; elim ayağım titredi, beğeni görmeyince bozuldum. Günlerce onu düşündüm: “Acaba hocam neden böyle dedi? Ben ne gibi hatalar yaptım da böyle bir izlenim yarattım? ”Kayıklarım neden kabuk gibi olmuş?”Günler sonra keşfettim hatalarımı. Benim kayıklarımın denizle, suyla bir ilişkisi yoktu. Denizi, kayıkları ve bunların birbirleriyle ilişkisini, bağlantısını yeterince özümlememiştim. Kayıklarımın en azından belli bir yerlerine kadar suyun içine batışı gibi incelikleri araştırmamıştım, anlamamıştım, anlatamamıştım. Üstelik bu basit bir fizik kuralıydı. Yaptıklarım yüzeyseldi, işin özüne gizine inme gereği duyulmamıştı. Yeniden günlerce kayık çizdim, deniz ve kayıklarla ilgili resimleri inceledim. Yanlışlarımı kavradım böylece.

Bugün ne zaman resim yapmaya başlasam, daha doğrusu her resim yapmaya oturduğumda, Turan Erol Bey Hocamızın yıllar önce söyledikleri gözlerimin önüne gelir. Resme aldığım elemanların resmin diğer elemanları ile ve resim yüzeyiyle ilişkisini, doğal ve organik ilişkisini sorgularım. Bir şeyleri vermek ve verenin kapasitesi-yetkinliği kadar onu alacak olanların kapasitesi, açlığı ve yetkinliği de önemlidir.

⁴ Hasan Pekmezci'nin anıları kendisi ile yapılan söyleşiden alınmıştır. (Bkz. Ek-1)

Unutulmayan anılar yaşanmışlıkların özümlemesi anlamına gelir. Anı zenginliği de bu özümlemenin dozunu gösterir, önemini ve kalıcılığını artırır. Bu nedenle ben anılara çok önem veririm eğitim hayatımda. Hem öğrenci olarak hem de eğitimci olarak. Gazi Eğitim’e gelmeden önceki okul yaşamımız olan Öğretmen Okulları da yatılı ve etkileşimin çok olduğu bir eğitim ortamıydı. Bu nedenle her aşamasını severek yaşadığımız eğitim yıllarımız zengin anılarla doludur. İlkokul bitiminden başlayarak uzun yıllar süren bir eğitim yaşamı.

Örneğin, Kuğu Gölü Balesi’ni izleme isteğiyle kışın en yoğun, en soğuk günlerinden birinde akşamdan opera binasının önünde sıraya girme ve bütün gece ayazda kar içinde ayakta bekleyerek sabah saat 10.00’da açılan gişeden bilet alabilme irademizi özellikle vurgulamak isterim. Bu grubun elebaşı bendim. Resim bölümü öğrencisi için “senin neyine Kuğu Gölü Balesi” denebilecek bir gerekçe gösterilebilir. “Resimle ilgili olsa” neyse denebilir. İşin ilginç yanı, Kuğu Gölü’nü resim bölümünden 30’dan fazla öğrencinin izlemesi ve Müzik Bölümünden de ancak 3-4 kişinin. Çünkü biz sanatın salt kendi dar kalıpları içinde olabilecek bir kazanım olmadığını, alabildiğine geniş açılardan, geniş birikimle mümkün olabileceğinin bilinci içinde yetiştirildik o dönemlerde: Eğitimci hocalarımızın yönlendirmeleri ile.

Müzik neredeyse orada olabilmek, tiyatro neredeyse orada olabilmek. Sadece tiyatroya denkleştirebilirdik paralarımızı. Yol parası bulamadığımız çok olurdu. (AST) Ankara Sanat Tiyatrosu’nun bütün oyunlarını kaçırmadan izleyebilmenin yollarını arardık bu yüzden. Kızılay’a kadar yürüyerek gidip, geri dönmek bunlardan biriydi. Başka üniversitelerin özel günlerinin afişlerini yaparak harçlık derlemek bunlardandı. Toplantı ve konferansları kaçırmamak başka çabalarımızdan biriydi: Başta Gazi Eğitim olmak üzere, Dil Tarih mi, Siyasal mı, ODTÜ’de mi? Sıraya koymak ve izlemek bütün hedefimizdi. Kimleri izlemedik bu çabalarla? Başta İsmet İnönü olmak üzere, Yakup Kadri, Tokerler, Çetin Altan’lar, Sadun Arenler, Avcıoğulları, Osman Nuriler, Soysallar, M. Rauf İnanlar, Âşık Veyseller. Ozanlar, yazarlar, çizerler. Hele hele sanat alanından.

Her gün yanlarında bulunmaktan gurur duyduğumuz, onlardan bir şeyler kapmak için yarış ettiğimiz kendi hocalarımız; İstanbul'dan, Malik Aksel, İlhami Demirci, Selahattin Taran; Ankara'dan Adnan Turanî, Turan Erol, Mustafa Tömekçe, Hidayet Telli, Veysel Erüstün, Nevzat Akoral, Kayıhan Keskinok, Hamza İnanç, Muammer Bakır yanında Ankara sanat ortamının ustaları Arif Kaptan, Orhan Peker, Melahat ve Eşref Üren, Refik Epikman, Cemal Bingöl, Şefik Bursalı, Nüzhet İslimyeli, Aslan Gündaş, Naciye İzbul, Mehmet Yücetürk, Ömer Hatipoğlu, Münip Özben, İsmail Altınok, Sühendan Fırat, Fethi Arda, O.Zeki Oral ve adlarını sayamadığımız niceleri.

Resim, müzik, tiyatro, edebiyat, siyaset, ekonomi...

Kültürel birikim, kolay sağlanacak ucuz bir şey değil. Her şey gibi emek ister, alın teri ister, çaba ister, tutku ister. Her başarının altında bu zenginliğin bulunması bu yüzdendir.

Pekmezci'nin anılarından, o zaman ki öğrencilerin özveride bulunup gerçekten sanata değer verdikleri anlaşılıyor. Günümüzde güzel sanatlar öğrencilerinde bu özelliklerin yaşadığı söylenemez. Güzel Sanatlar Fakültelerini istediği, yeteneği olduğu için tercih edenler olsa da, birçok üniversite adayı sınavı kazanamadığında sadece meslek edinmek ve üniversite mezunu olmak amacı ile veya tesadüfen Güzel Sanatlar Fakültelerinde okumaktadırlar. Bunun önüne geçmek için temel eğitimden itibaren köklü reformlar gerçekleştirmek zorunludur. Ülkemizde okulsuz köyler öğretmensiz okullar düşünüldüğünde yapılan her şey köklü reform olmaktadır. Bu yüzden en azından ilköğretim 3. sınıftan itibaren yeteneklerine göre öğrenciler yönlendirilebilir.

3.4.Hasan Pekmezci'nin Eserleri

Hasan Pekmezci'nin resimlerini yağlıboya ve özgün baskı teknikli resimler olmak üzere iki başlık altında toplayabiliriz. Her sanatçı da olduğu gibi aktif resim yapmaya başladıktan sonra ressamların yaptıkları resimler yıllara göre farklılık gösterir. Hasan Pekmezci'nin konularında ilk dönemlerin haricinde farklılık göze çarpmamakla birlikte, teknik, kullandığı renkler ve kompozisyon farklılıkları görülmektedir. Dönemleri ele alacak olursak:

1968 - 1969 yıllarında öğretmenliğe başladığı dönemlerde, bulunduğu yöreye ait figürlerden ve betimlemelerden oluşan yağlıboyalar yapmıştır. 1976'dan sonra yağlıboyanın yanında özgün baskı teknikli eserlere de yer vermiştir. Özgün baskı teknikli çalışmalarına 1980 ve 1990 yılları arasında ağırlık vermiştir. 1990'dan günümüze kadar olan dönemde ise yağlıboya ağırlıklı çalışmalarına devam etmektedir. Eserlerinde, çoğunlukla kuş ve insan temalarından yola çıkarak özgürlük, aydınlık, kaos gibi kavramları konu edinmiştir.

Pekmezci öncelikli konularının, insan-teknoloji, insan-doğa, insan-mimari olduğunu; insanın kent, doğa ve teknoloji karşısındaki ezikliğini, teknolojinin insan ve topluma baskısı gibi konulara ağırlık verdiğini ifade etmektedir (Saydam 2006: 46).

Sanat serüveninin başında Tintoretto ve Matisse'den çok etkilenen Hasan Pekmezci, sonraları ise Bosch, Bruegel, Caravaggio, Max Ernest, gibi sanatçılardan ve özellikle Alman Ekspresyonistlerden ve Sürrealistlerden etkilenmiştir (Yüksel 2002: 240)

Pekmezci, resimleri hakkında şunları anlatmaktadır: Kendimi bir kalıba ya da gruba oturtmadım şimdiye kadar öyle bir çabam yok. Canım istediği zaman resim yapıyorum ara verdiğim zamanları eskiz yaparak geçiriyorum satılsın endişesi ile

hiçbir zaman resim yapmadım. Çalışmaya başladığım zaman çok süratli ve sürekli üretirim. Bu süreçte yeterli malzemem olması şarttır mesela 20 adet tuvalim yoksa resme başlayamam. Malzemelerim yeterince olduğunda ise etraf ve koşullar hiç önemli değil binlerce kişinin arasında bile resim yapabilirim. Belli bir dönem resimlerim doğa çeşitlemelerinden oluştu. Sonra insan resimlemeye başladım. Konularım birbirinin tekrarı olabilir bu beni rahatsız etmiyor aynı konulu fakat farklı birçok resim yapabilirim. Eleştirmenler nasıl değerlendirir diye endişe taşımam (Art Decor 1997: 34).

Pekmezci, özgün baskıcı olarak başladığı resim serüvenini sonraki yıllarda yağlıboya resim düzeyinde geliştirdi. Resimleri genelde lekeci anlayışta olup doğa çıkışlıdır. Doğa kökenli olmayı, hem bir risk hem de avantaj olarak göstermekten yana bir tutumu benimsemektedir. Doğa çıkışlı resmin olanaklarını serbest bir anlayış düzeyinde değerlendirmekten yana, görüntüler sergilemeyi ilke edinen bir yorumu resimlerine yansıtmaktadır. Tekil bir yorumun çeşitlemelerini kullanarak resim yapmaktadır (Milliyet Sanat 1993: 47).

3.4.1 KATALOG

Katalog Tanıtımı

Hasan Pekmezci'nin eserlerini özgün baskı ve yağlıboya teknikli resimler olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür. Bu bölüm, kronolojik sıraya göre, ağırlıklı çalıştığı konuları vurgulayan eserleri seçilerek hazırlanmıştır. Belli dönemlerde farklı konularda eserler verdiğine dikkat çekmek amacıyla farklı konulu çalışmaları da kataloga alınmıştır. Hemen hemen her yıl eser veren sanatçının bazı yıllar ara verdiği gözden kaçmamaktadır. Sanatçının toplam bine yakın eseri bulunmaktadır. Kataloga sadece bu eserlerden 43'ü alınarak dönem, teknik, konu açısından benzer ve farklı yanları vurgulanmaya çalışılmıştır.

Eserlerinde anlatmak istediği konuları kuş ve insan figürleri kullanarak resimleme yoluna gitmiştir. Resimlerinden, genelde şehirde kalabalıklar içinde yalnızlaşan insanları tasvir ettiği anlaşılmaktadır. Bazı kavramları sürekli işlediği bu kavramlara önem verdiği sonucunu doğurur. Bu kavramlar özgürlük, sevgi, barış gibi sıralanabilir.

Sanatçı ilk yıllarda klasik resim üsluplarından yola çıkmıştır fakat son dönemlerinde kendine has bir üslup oluşturmuştur. Yıldızlı boyalar kullanarak yeni teknikler denemiştir. Resimlerinde kuşlar ve figürlerle anlatıma sürekli yer vermektedir. Bu canlılar resimlerinin temel yapı taşı olmuştur adeta.

KATALOG

Katalog No: 1

Resmin Adı: İvriz'den Görünüm

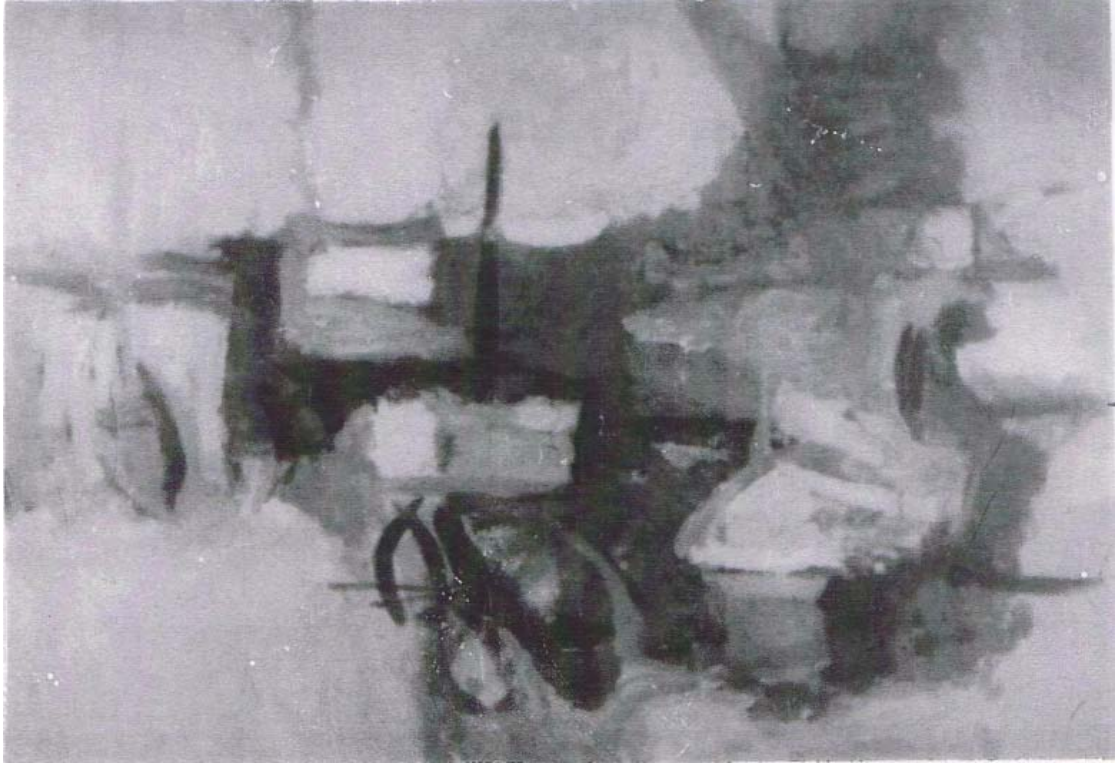
Yapıldığı Yıl: 1961

Boyutları: 50x70 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze / Galeri: -

Sanatçı ilk çalışmalarında yaşadığı yerden görünümleri resmetmiştir. Resim yağlıboya olduğu halde, suluboya etkisi vermesi nedeni ile dikkati çeker.

Katalog No: 2

Resmin Adı: Kayıklar

Yapıldığı Yıl: 1969

Boyutları: 70x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Nesneler soyutlanmıştır. Resim boyutu ve boya kullanma tekniğinde, klasik üsluptan sıyrılıp modern eğilimlere yöneldiği dikkati çeker.

Katalog No: 3

Resmin Adı: Halay

Yapıldığı Yıl: 1969

Boyutları: 100x115 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Pastel renk geçişleri ve tuşelerin yarattığı titreşim halaydaki hareketi kuvvetlendirmektedir. Figürler soyutlanmıştır.

Katalog No: 4

Resmin Adı: Acı

Yapıldığı Yıl: 1970

Boyutları: 90x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Renkler acıyı, matemi vurgularken soyutlanmış figürler bu duyguyu güçlendirmiştir. Sanatçı resimlerinde soyut imgelere devam etmekle birlikte, tuval boyutlarını büyük tutmaya özen göstermiştir.

Katalog No: 5

Resmin Adı: İstasyon

Yapıldığı Yıl: 1970

Boyutları: 90x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Çalışmalarda somut nesneler tamamen biçim ve renk ilişkilerinin ön plana çıktığı soyut imgelere dönüşmüştür. Fakat konu seçimlerinde herhangi bir değişim olmamıştır.

Katalog No: 6

Resmin Adı: Köy Değirmeni

Yapıldığı Yıl: 1970

Boyutları: 90x120 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Kontras renk ilişkilerinin ön plana çıktığı çalışmanın konusu doğadan seçilmiş olup biçimler soyutlanmıştır.

Katalog No: 7

Resmin Adı: Horon

Yapıldığı Yıl: 1974

Boyutları: 90x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Oldukça hareketli bir tema olmasına rağmen, seçilen renkler ve paralel hat resme durağanlık katmaktadır. Diğer çalışmalarına nazaran daha figüratif özellikler taşımaktadır.

Katalog No: 8

Resmin Adı: Parkta

Yapıldığı Yıl: 1979

Boyutları: 70x85 cm

Teknik: Özgün Baskı

Müze/Galeri: -

Bu çalışmada koyu renklerin ağır bastığı rengin etkisinin azaltıldığı ve konunun daha çok hüznün hissettirdiği dikkat çekmektedir. Sanatçının şimdiye kadar olan çalışmalarının içinde ilk baskı teknikli çalışmasıdır.

Katalog No: 9

Resmin Adı: Denizin Bereketi

Yapıldığı Yıl: 1981

Boyutları: 35x50 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Denizin coşkusunu renklerle anlatan resim diğer baskısına göre biraz küçük boyutludur. İpek baskı tekniğinin elverdiği kadar büyük boyutlu kase kullanılmıştır.

Katalog No: 10

Resmin Adı: İnsanlarımız

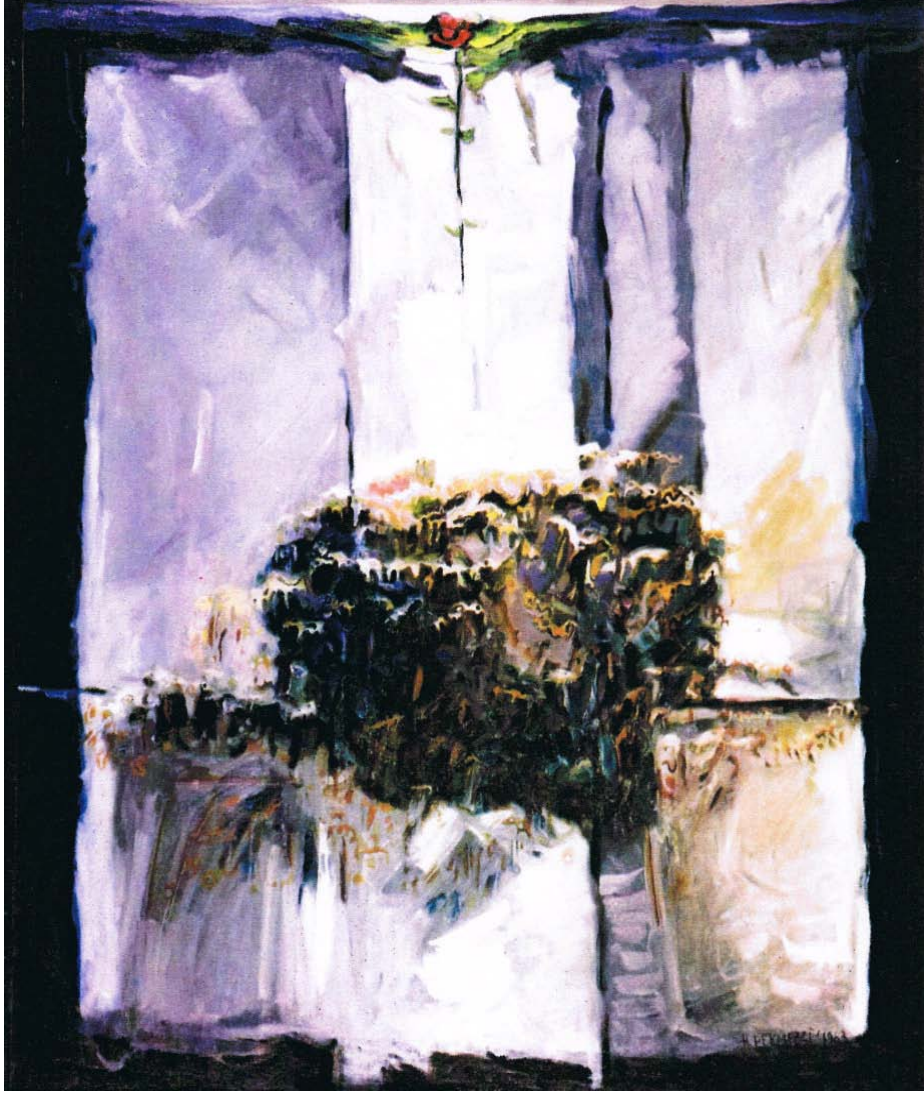
Yapıldığı Yıl: 1983

Boyutları: 110x150 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçının konularında, boya tarzında belirgin değişikliklerin olduğu görülmektedir. Olguları soyutladığı biçimlerle resmetmiştir. Koyu - açık renk kontrastı kullanılarak oluşturulmuş bir çalışmadır.

Katalog No: 11

Resmin Adı: Aydınlığa

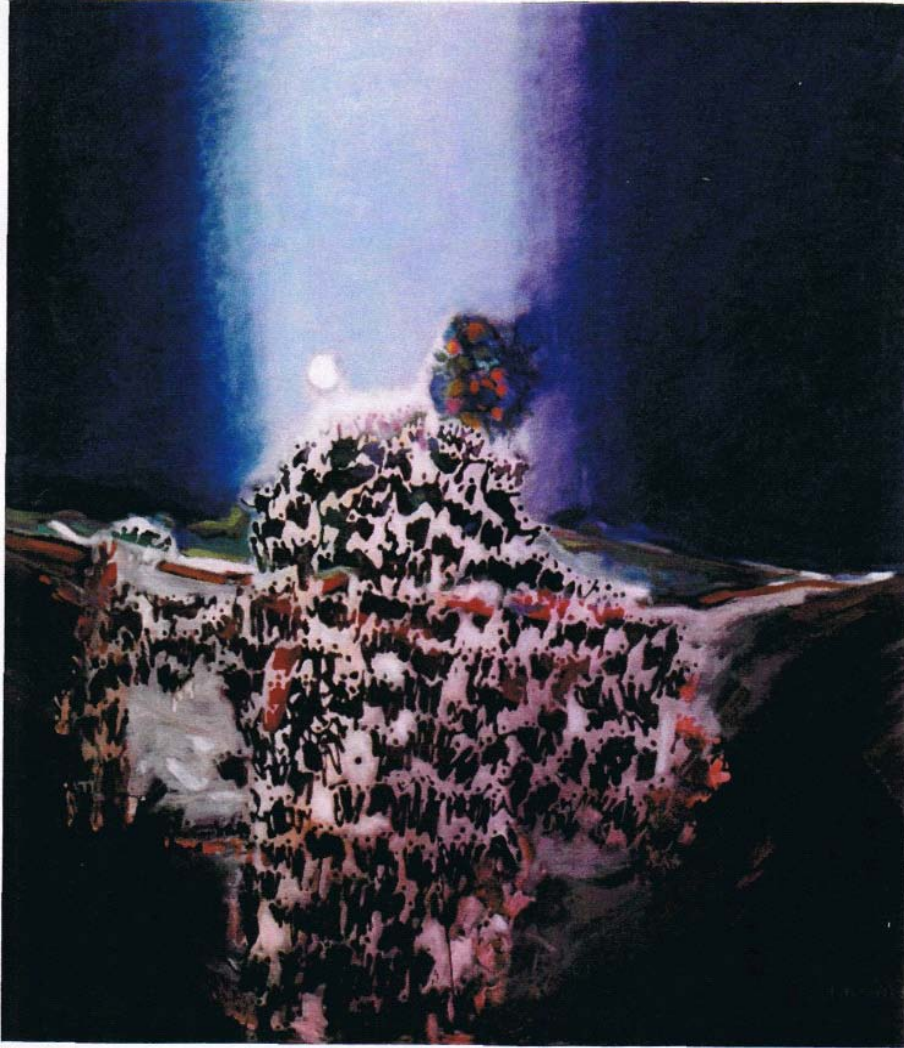
Yapıldığı Yıl: 1984

Boyutları: 120x110 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçının artık olgular üzerine soyut resimler yaptığını görmekteyiz. Çeşitli simgelerin, koyu açık renk ilişkilerinin ağır bastığı görülmektedir.

Katalog No: 12

Resmin Adı: Aydınlığa

Yapıldığı yıl: 1984

Boyutları: 120x120 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçı resimlerinde belli boyutları korumaktadır. Açık - koyu kontrast kompozisyonlar değişerek, aynı konular çalışılmıştır.

Katalog No: 13

Resmin Adı: Balıkçılar

Yapıldığı Yıl: 1986

Boyutları: 50x55 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Baskı resimlerinde canlı renklerin kullanıldığı ve yağlıboya teknikli resimlerinden oldukça farklı konu ve boyutları tercih ettiği görülmektedir.

Katalog No: 14

Resmin Adı: İnsanlarımız

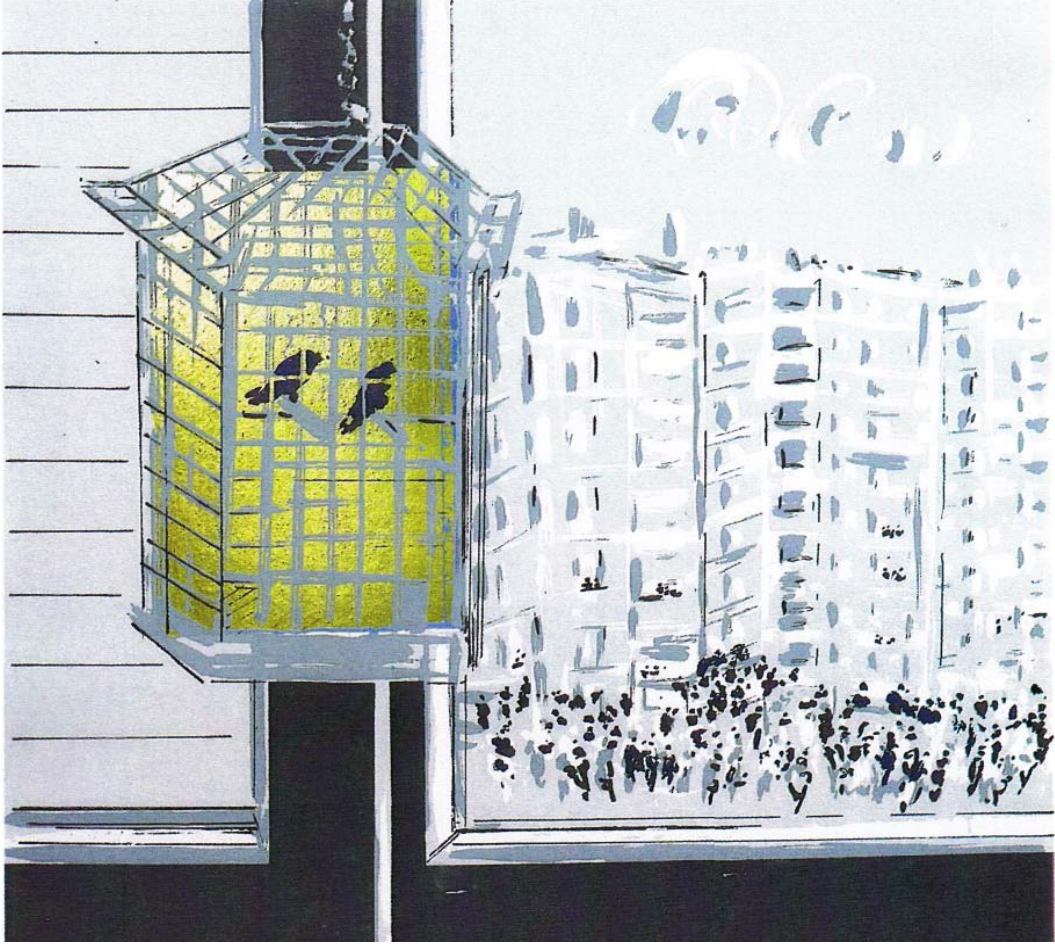
Yapıldığı Yıl: 1986

Boyutları: 45x55 cm

Teknik: Tuval Üzerine yağlıboya

Müze/Galeri: ...

Koyu zemin üzerine kontrast ikililerin kullanıldığı kompozisyon, sanatçının eserlerinde tamamen soyut döneme girdiğini göstermektedir.

Katalog no: 15

Resmin Adı: Kafes

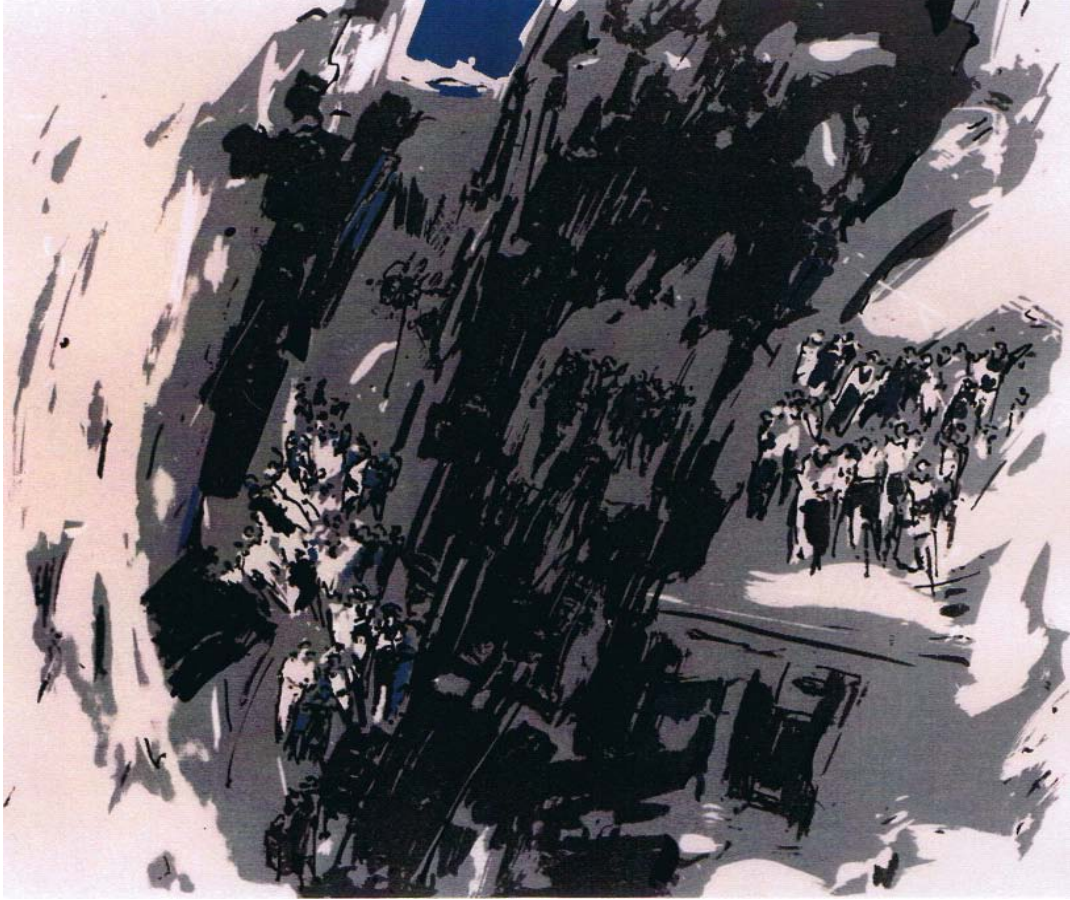
Yapıldığı Yıl: 1987

Boyutları: 50x55 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçı kentlerde yaşayan insanları sembollerle resimlerine taşımıştır. Baskı çalışmalarının birkaç renk ve belli boyutlar içerisinde kalması tekniğin verdiği sınırlılıktan dolayıdır.

Katalog No: 16

Resmin Adı: Kompozisyon

Yapıldığı Yıl: 1987

Boyutları: 36x40 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçının belkide en küçük boyutlu eserinin diğer konu ve kompozisyonlarla örtüştüğü görülmektedir.

Katalog No: 17

Resmin Adı: Oyun

Yapıldığı Yıl: 1988

Boyutları: 90x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçının eserlerinde renk tercihlerinin değiştiği, daha “croma”⁵ değeri yüksek renkler ve çizgiler kullandığı görülmektedir.

⁵ Renklerin canlılık değeri olarak açıklayabileceğimiz cromanın Türkçede tam bir karşılığı yoktur.

Katalog No: 18

Resmin Adı: Her Şey Aydınlığa

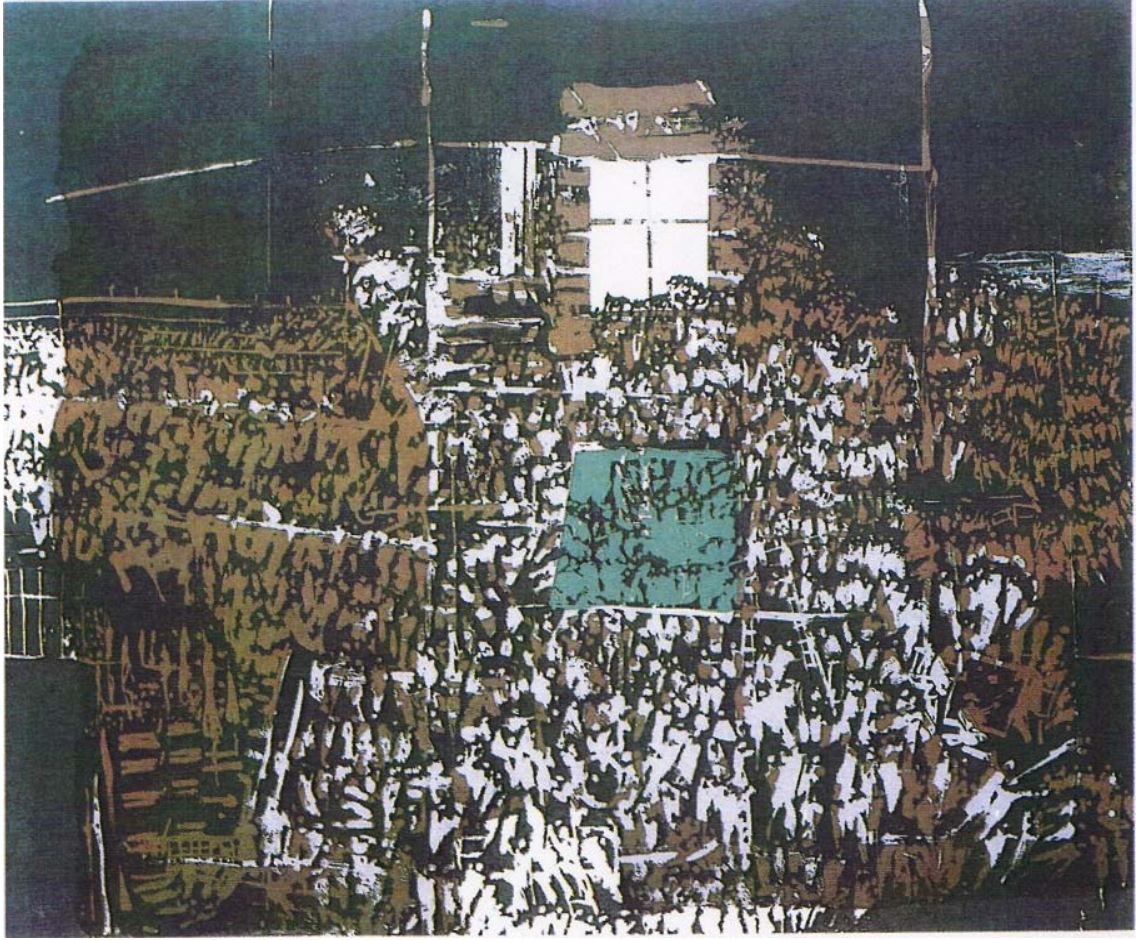
Yapıldığı Yıl: 1989

Boyutları: 71x89 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Geometrik düzenleme içerisinde insanlara dair simgelerini parlak renkler kullanarak resmetmiştir.

Katalog No: 19

Resmin Adı: İnsanlarımız

Yapıldığı Yıl: 1990

Boyutları: 70x85 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçının baskı çalışmalarında biçim ve renklerde farklılık görülmemektedir.

Katalog No: 20

Resmin Adı: Doğa ve İnsan

Yapıldığı Yıl: 1990

Boyutları: 70x85 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçının bu eseri Osaka Trienali'nde Türkiye'yi temsil etmiştir. Soğuk renkler ağırlıktadır.

Katalog No: 21

Resmin Adı: Aydınlığa

Yapıldığı Yıl: 1991

Boyutları: 50x55 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçının baskı çalışmalarına ağırlık verdiği görülmektedir. Boyutlar değişmemekle birlikte renklerin çeşitlenmesi ve tuşeler yağlıboya etkisi vermektedir. Sanatçının baskıdaki ustalığı dikkati çeker.

Katalog No: 22

Resmin Adı: Kaos

Yapıldığı Yıl: 1992

Boyutları: 70x87 cm

Teknik: Mix Baskı

Müze/Galeri: -

Baskıda birden çok tekniği kullandığı eserinde canlı renkler ve tezat konu seçimi ilginç bir yaklaşımdır. Çalışmanın boyutlarının büyüklüğü ise ustalığı işaret eder.

Katalog No: 23

Resmin Adı: Özgürce

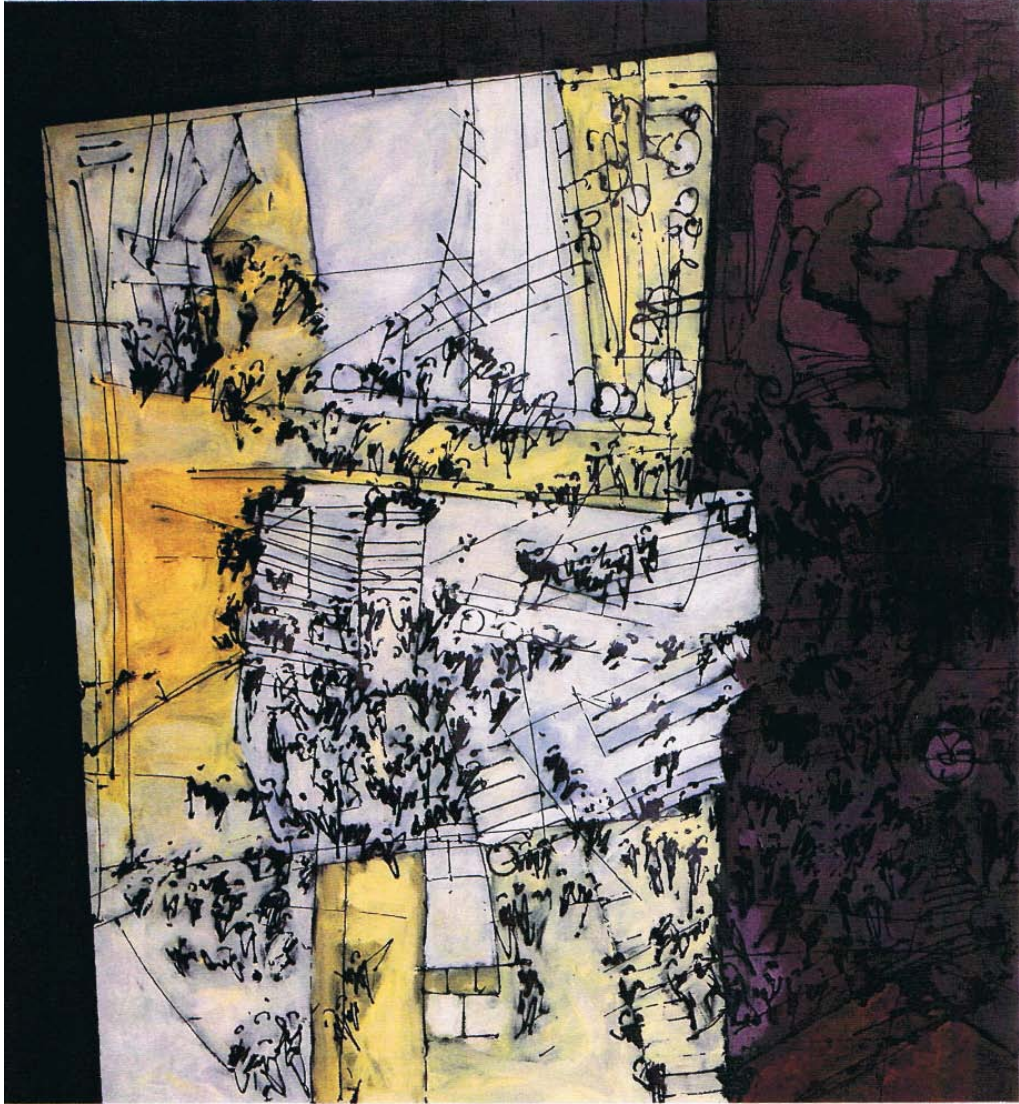
Yapıldığı Yıl: 1992

Boyutları: 60x70 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçının baskı çalışmalarında daha çok serigrafiyi tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu dönem çalışmalarında yağlıboya resimlerinde kullandığı konuları baskıda da işlediği görülmektedir.

Katalog No: 24

Resmin Adı: İnsanlarımız Üzerine

Yapıldığı yıl: 1992

Boyutları: 105x110 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçının eserlerinde belli konulara yoğunlaştığı dönemler olmuştur. Bundan sonraki eserlerinde aynı konuların farklı kompozisyonlarla işlendiği görülmektedir. Koyu lekeler ve çizgilerin oluşturduğu kompozisyon açık koyu kontras dengesi ile resmedilmiştir.

Katalog No: 25

Resmin Adı: Aile

Yapıldığı Yıl: 1993

Boyutları: 87x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Bu çalışmasında daha önce işlemediği bir konu karşımıza çıkmaktadır. Eserinde çizgi ve leke dengesini koruyarak aile temasını işlemiştir.

Katalog No: 26

Resmin Adı: İnsanlarımız

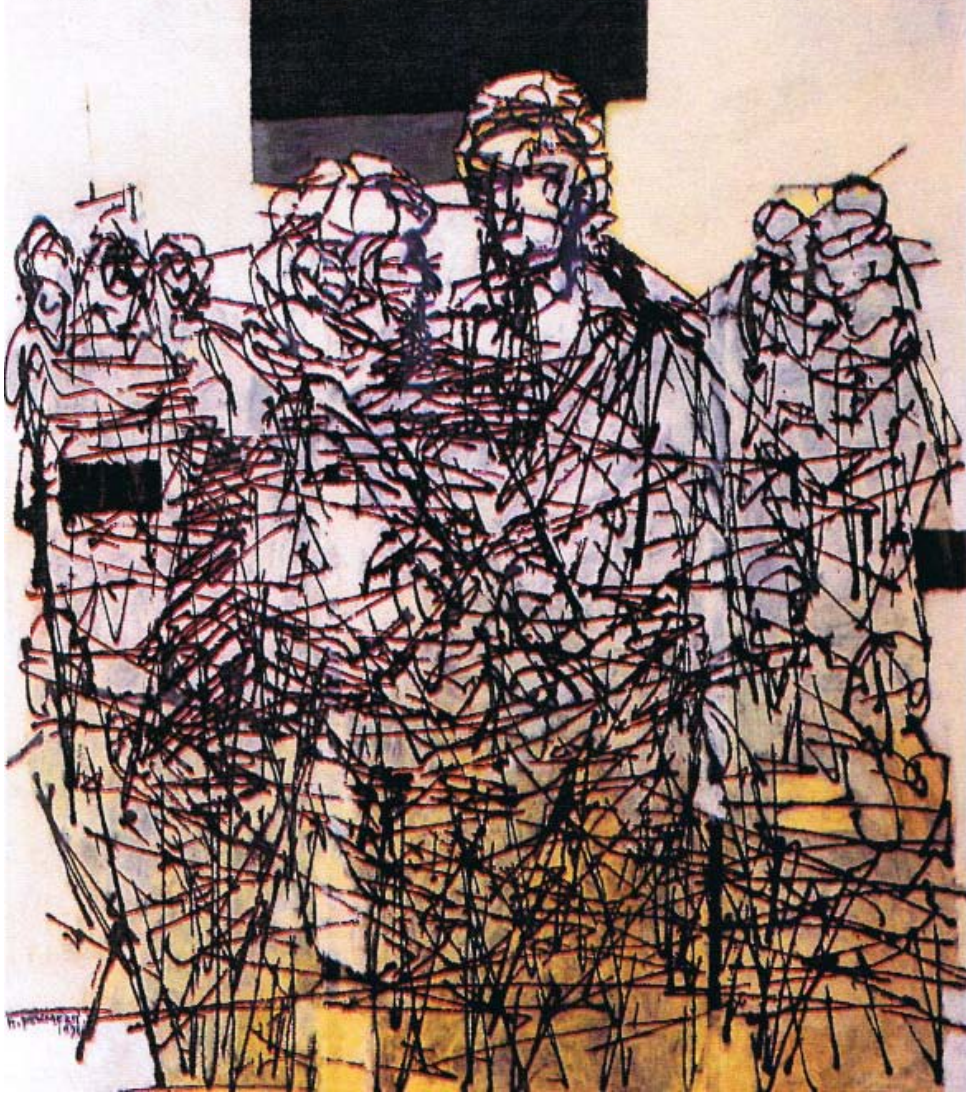
Yapıldığı Yıl: 1993

Boyutları: 100x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Bu çalışmada geometrik kompozisyonlar içinde renk ve lekelerle aslında bir konu kullanarak sonsuz resimler yapılabileceği mesajını almaktayız.

Katalog No: 27

Resmin Adı: Dans

Yapıldığı Yıl: 1993

Boyutları: 87x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Bu eserinde sanatçı çizgilerin yoğunluğundan faydalanarak dansdaki hareketliliği yakalamıştır. Renk ve kompozisyon diğer resimlerine göre farklıdır.

Katalog No: 28

Resmin Adı: Düşünceler

Yapıldığı Yıl: 1993

Boyutları: 87x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine yağlıboya

Müze/Galeri: -

Bu çalışma tamamen geometrik düzenlemelerden oluşmaktadır. Fazla renkli olmamakla birlikte çizgi leke dengesiyle oluşturulmuştur.

Katalog No: 29

Resmin Adı: Yuva

Yapıldığı Yıl: 1993

Boyutları: -

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

1993 yılında sanatçının farklı konu başlıkları altında resimler yaptığı görülmektedir. Kataloga bu yıla ait fazla resim alınmasının nedeni budur. Kent insanının vurgulandığı dikkati çeker.

Katalog No: 30

Resmin Adı: Kuşlar

Yapıldığı Yıl: 1997

Boyutları: 40x40 cm

Teknik: Serigrafi

Müze/Galeri: -

Sanatçının en çok tasvir ettiği kuşlar sembol olarak kullanmıştır.

Katalog No: 31

Resmin Adı: Bahar Dalında Kuşlar

Yapıldığı Yıl: 1999

Boyutları:.....

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri:.....

Sanatçı yeşille baharı simgelemiştir. Daha önceki eserlerinde kullanmadığı boya dokusu ve fırça darbeleri bu çalışmasını diğerlerinden farklı hale getirmektedir.

Katalog No: 32

Resmin Adı: İnsanlar Üzerine

Yapıldığı Yıl: 2001

Boyutları: -

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Diğer eserlerine göre farklı bir uslup göze çarpmaktadır. Koyu ağırlıktaki çalışma düzenleme olarak diğer eserlerle farklılık gösterir.

Katalog No: 33

Resmin Adı: Desen

Yapıldığı Yıl: 2003

Boyutları: -

Teknik: Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

Akademik anlayışla natürmort yorumunda füzen kullanıldığı anlaşılmaktadır. Atölye desen çalışmaları esnasında yapılmış olan serbest teknikli çalışmadır.

Katalog No: 34

Resmin Adı: Desen

Yapıldığı Yıl: 2003

Boyutları: -

Teknik: Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

Atölyede yapılan farklı desen yorumunda füzen kullanılmıştır.

Katalog No: 35

Resmin Adı: Aydınlığa

Yapıldığı Yıl: 2004

Boyutları: 100x100 cm

Teknik: Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

Bu çalışmada yağlıboya ile farklı teknikleri karıştırmıştır. Kompozisyonda kullanılan yıldız dikkat çekicidir. Mat renkler ve yıldız sembol olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

Katalog No: 36

Resmin Adı: Desen

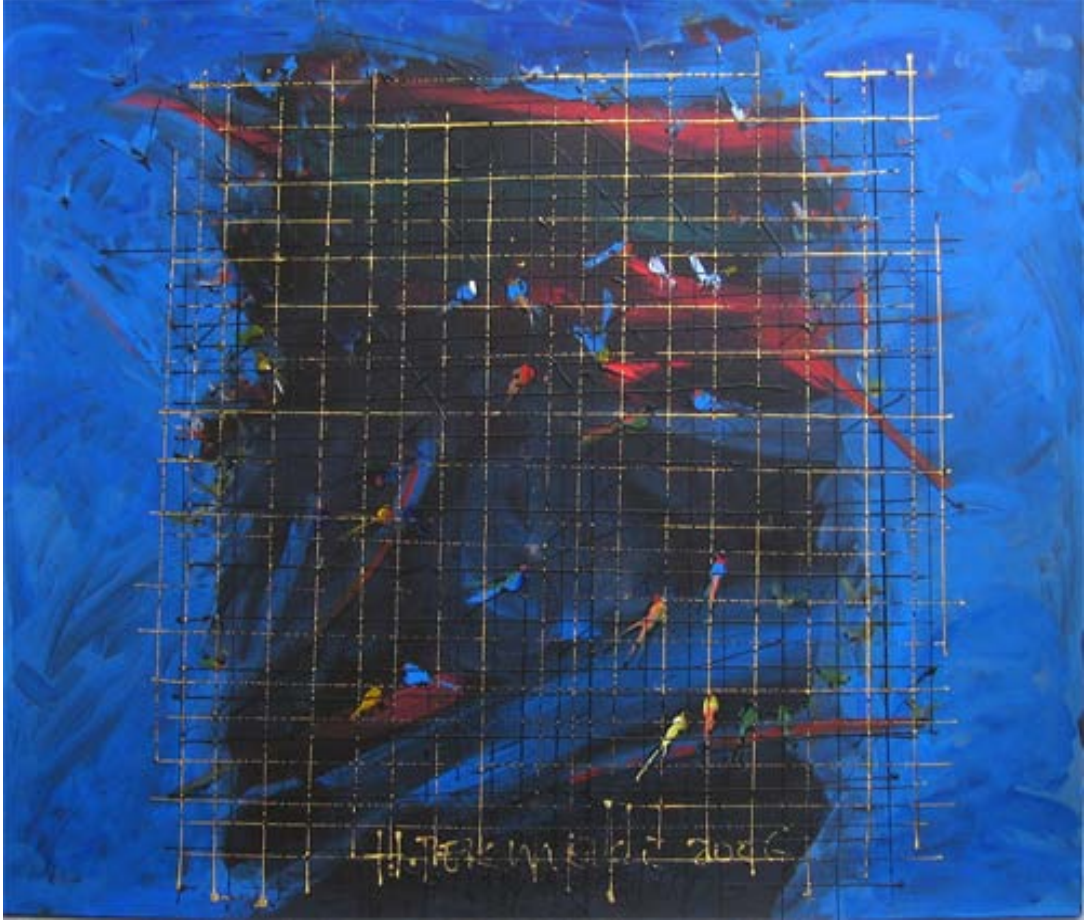
Yapıldığı Yıl: 2004

Boyutları: -

Teknik: Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

Füzenle yapılmış desen çalışmasında sanatçının klasik desen çalışmalarına da ağırlık verdiği anlaşılmaktadır.

Katalog No: 37

Resmin Adı: Kuşlar

Yapıldığı Yıl: 2005

Boyutları: -

Teknik: Tuval Üzerine Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

Sanatçının bu eseri Almanya'da sergilenmiştir. Özgürlüğün konu edildiği resimde kuş imgesi kullanılmıştır.

Katalog No: 38

Resmin Adı: İnsanlar Üzerine

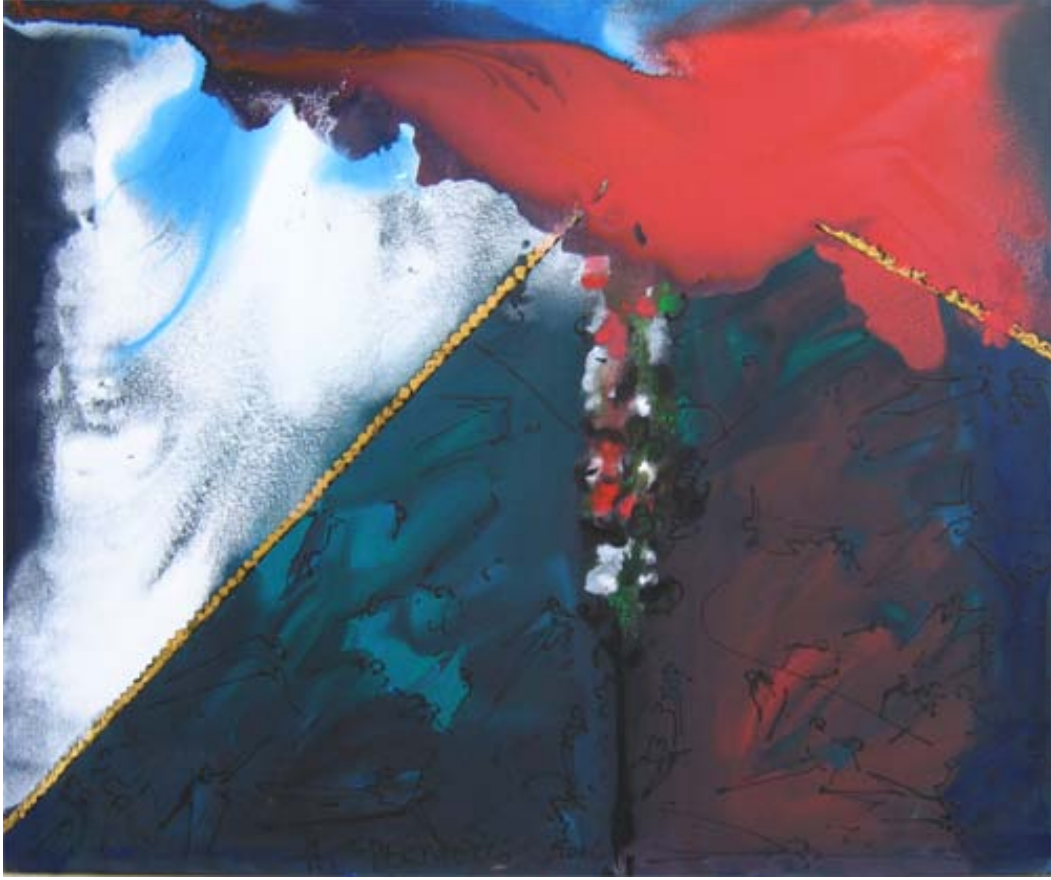
Yapıldığı Yıl: 2005

Boyutları: 120x100 cm

Teknik: Tuval Üzerine Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

Sanatçının bu çalışması Almanya'da sergilenmiştir. Soyutlanmış eserde kontrast renkler kullanılarak çarpıcı bir kompozisyon elde edilmiştir.

Katalog No: 39

Resmin Adı: Yaşam Üzerine

Yapıldığı Yıl: 2006

Boyutları: 100x120cm

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçı son yıllarda bu güne kadar kullandığı renk ve kompozisyonların dışına çıkmıştır. Çalışmalarında yıldız kullanarak aynı konuları farklı anlatımlarla işlemiştir.

KatalogNo: 40

Resmin Adı: -

Yapıldığı Yıl: 2007

Boyutları: 60x80 cm

Teknik: Tuval Üzerine Akrilik

Müze/Galeri: -

Bu eserde yağlıboya yerine akrilik tercih edilmiştir. Simgeler önceki çalışmalarında kullandıkları ile aynıdır.

Katalog No: 41

Resmin Adı: Kuşlar Üzerine

Yapıldığı Yıl: 2007

Boyutları: 80x120

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Sanatçının 2007 yılında yapmış olduğu çalışmalarında cromalı ve farklı renklerle kompozisyonlar denediği görülmektedir.

Katalog No: 42

Resmin Adı: -

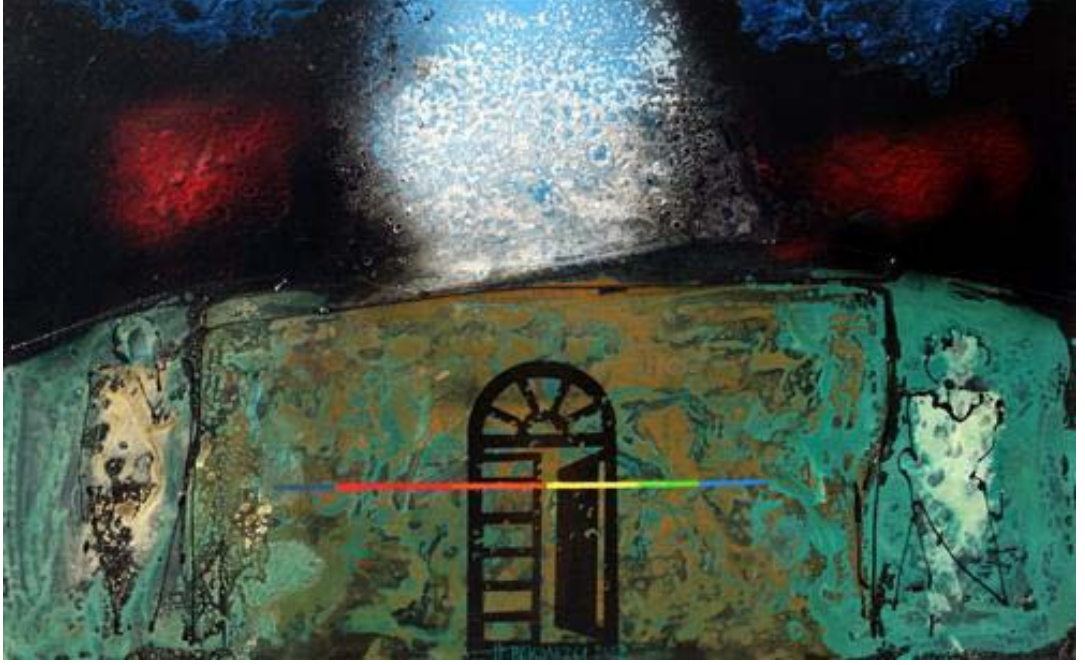
Yapıldığı Yıl: 2008

Boyutları: -

Teknik: Tuval Üzerine Karışık Teknik

Müze/Galeri: -

2008 yılında yapılmış olan bu eser sanatçının her anlamda yenilikler yaşadığını ve renk kompozisyon anlayışını değiştirdiğini gözler önüne sermektedir.

Katalog No: 43

Resmin Adı: -

Yapıldığı Yıl: 2008

Boyutları: -

Teknik: Tuval Üzerine Yağlıboya

Müze/Galeri: -

Katalogdaki son eser sanatçının bundan sonraki çalışmalarının bugüne kadar olan çalışmalardan farklı olacağını ipuçlarını vermektedir. Renk, kompozisyon ve sembollerde tamamen üslup değişiklikleri olmuştur.

4. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Hasan Pekmezci, eğitimciliğinin yanı sıra, aktif sanat hayatı, ürettiği eserler, aldığı ödüller ve açtığı/katıldığı sergiler ile ayrıca, ülkemizde birçok şehirde kurulan Güzel Sanatlar Eğitimi Fakültelerinde, sınav jürilerinde görev alarak Türk resim sanatında önemli bir yere sahip olan değerli bir sanatçı – eğitimcidir. Birçok ödül ile pekiştirdiği sanat yaşamında ülkemizi yurt dışında da en iyi şekilde temsil etmiştir.

Sanat eğitiminin gelişmesi yönünde yoğun çaba harcayan Pekmezci, resme olan tutkusu, eğitimciliği ve yetiştirdiği çok sayıda sanatçı ile Türk resim sanatına ve gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Pekmezci resim yaparken bir taraftan da sürekli düşünmüş, araştırmış ve birikimlerini yazmıştır.

Sanatçı kişiliğinin yanında eğitimciliği ile de ön plana çıkan Pekmezci, sanat eğitiminin sadece okul eğitimi ile sağlanamayacağını ve onu destekleyen, besleyen dinamiklerin bulunması gerektiği görüşünü ileri sürmektedir. Sanatı, değişen yaşam koşullarına uyum sağlamada, yeni durumlara yeni, yaratıcı çözümler üretmede, bireyin ya da toplumun genel eğitiminde mihver saymış, sanat yolu ile eğitim anlayışını savunmuştur.

Pekmezci, toplum-insan-eğitim-sanat dörtgeninde oluşan bu olguların ve kavramların birbirleri ile olan etkileşimini doğru amaçlarla, planlı, programlı bir şekilde yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda toplumumuzun, yerinde saymadan hep ilerleyeceğini, yeniliklere açık bir hal alacağını, böylece toplumsal olarak çok iyi niteliklerle donatılacağımızı belirtmektedir.

Pekmezci, hızla çoğalan sanat eğitimi bölümlerinden ziyade büyük şehirlerde donanımlı okulların geliştirilmesinden yanadır. Ülkemizdeki sanat eğitiminin iyileştirilmesi yönünde düzenlenen panel ve konferanslara katılarak ideal sanat eğitimi konusunda fikirlerini bildirip çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye’de resim iş eğitimi (batılı anlamda tuval resmi ve kurumsallaşma) tarihi II. Meşrutiyet’e kadar uzanan bir dönemi kapsar. İslamiyet’te tasvir yasağı olmamasına rağmen toplumda yaygın olan tasvir yapımındaki çekinceler, minyatürün gelişmesine neden olmuştur. II. Meşrutiyet’ten bugüne resim eğitimi konusunda değişim ve gelişim söz konusudur fakat çağdaş ve gelişmiş ülkelerdeki kadar hızlı gelişme ve değişim söz konusu olmamıştır.

Sanat eğitimi, yeni bir tanım olarak sanat ve bilim çevrelerince benimsenmiş görünse de, terimin, kavram ve kapsam olarak tam yerine oturduğu söylenemez. Çünkü bugüne kadar bu terim yerine ya da alanı belirlemeye yönelik kullanılan terimler oldukça fazladır (resim-iş, sanat öğretimi, sanat yoluyla öğretim, estetik eğitim, güzel sanatlar eğitimi, plastik sanatlar eğitimi sanata doğru eğitim, temel sanat eğitimi vb.). Sanatın eğitimiyle ya da sanatı konu alan eğitimle ilgili olarak oldukça fazla denilebilecek sayıdaki bu kavramlar, zaman zaman kavram kargaşalarına da zemin hazırlamakta ve zihinleri karıştırmaktadır. Sanat eğitiminin örgün ve yaygın eğitim içerisindeki tanımını şöyle yapmak mümkündür:

“Kişinin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmek, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir seviyeye ulaştırmak amacıyla yapılan eğitim faaliyetlerinin tümü. Sanat eğitimi; kişiye estetik yargı yapabilme konusunda yardımcı olmayı amaçlarken, yeni biçimleri hissedip, eğlenmeyi ve heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirmeyi öğretir. Demek ki sanat eğitimi, sanatçı yetiştirmeye değil; yetiştirmek durumunda olduğu her kişiyi yaratıcılığa yöneltip, onun bilgisel, bilişsel, duygusal ve duygusal eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir” (Özsoy 2005a: 23).

“Sanat Eğitimi”nin yeni sayılabilecek bir alan ve kavram olmasından kaynaklanan bu karışıklığa; kavramı tanımlamaya çalışan kişi ve kurumlar, iletişim eksikliği, terminolojik metot eksiklikleri ve nihayet yabancı kaynaklardan yapılan çevirilerdeki kavram ve terim çeşitlilikleri sebep olmaktadır.

Çağımızda eğitim, bilim ve sanatın işbirliğine dayandırılmalıdır. Sanatın da, bilimin de amacı; insana hizmet etmek ve yeniyi keşfetmektir. Sanata ve duyguların

eğitimine önem veren okul ya da eğitim sistemlerinde, duygular eğitilirken, zihinsel yeteneklerin, düşüncenin ve zekânın da geliştiği gözlenmektedir. Sanat, duygu ve düşünce arasındaki iç içe geçmiş bağlantıyı vurgularken, öğrenme ve gelişim sürecinin de etkin bir yardımcısıdır.

Sanat eğitimi, her yaştaki birey için gereklidir ve insan hayatında önemli bir yer tutar. Sanat eğitimi; bireyin yaratıcı güç ve potansiyellerini eğitmek, estetik düşünce ve bilinci örgütlemek için gereklidir. Sanat, bireyin sosyal ilişkilerini ayarlamasını, işbirliği ve yardımlaşmayı, doğruyu seçme ve ifade edebilmeyi, bir işe başlayıp bitirme sevincini tatmayı, üretken olmayı sağladığı için gereklidir. Sanat eğitimi, gözlem yapma, orijinalite, buluş ve kişisel yaklaşımları destekler, pratik düşünceyi geliştirir. Olayları, olmadan da beyinde gerçekleştirebilme gücünü artırır. Bireyin el becerisini geliştirir ve sentez yapmasına yardımcı olur.

Sanat ile ister ürün vererek, ister seyrederek, dinleyerek, okuyarak olsun ilgilenmek, sadece duyguları ve duyarlılığı harekete geçirmekle kalmamakta, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle bütün zihinsel süreçleri canlı tutmak mümkündür. Var olmayı ortaya koyabilme yetisi, hem sanatsal hem de bilimsel mesleklerdeki kişilerin eğitimsel başarılarına katkıda bulunmaktadır. Sanat eğitimi, hayal gücünü çalıştırarak, dramatize edip canlandırarak, güçleri geliştirecek yaratıcı çabayı yönlendirmek için gereklidir.

Sanat eğitimi rastlantısal olarak kimi yönelişleri, kimi becerileri ya da yetenekleri ortaya çıkarabilirse de, sanat eğitiminin salt temel amacı bunlar değil; hayatı değerli kılmak ve ondan zevk almayı sağlamaktır. Yani sanat eğitimi; insanı hedef alan ve onun mutluluğu için, insan anlayışına uygun nesiller yetiştirmeyi amaçlar. Sanat eğitimi; her bir sanat eserinin hedeflediği seyircide, dinleyicide, okuyucuda estetik kaygı meydana getirmeyi; zihnin bir boyutu olan sanatsal zekânın beslenmesi ve geliştirilmesini, bununla birlikte ona, insan ve insana bağlı değerleri iletmeyi hedefler. Sanatsal anlatımı, onun özel dilini kullanan kişi, aynı zamanda bu dil yardımıyla geçmiş ve çağdaş sanat eserlerine değer yargısıyla ulaşabilir.

20. yüzyılın başından bu yana sanat eğitimi kavramı genel anlamda güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Toplumu çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarabilmek ancak çağının dinamikleri karşısında ayakta durabilecek, yaratıcı ve toplumsal bilinç sahibi duyarlı bireyleri yetiştirmekle gerçekleştirilebilir. Bunun en kestirme ve en ekonomik yolu da insanın duyarlılık ve yaratıcılık eğitimi anlamına gelen sanat eğitimi gerçekleştirilecek eğitimcileri yetiştirmektir.

Okullarda sanat eğitimi konusunda hep bir tutarsızlık söz konusudur. İnci San'a göre, "Sanat eğitimi konusunda geçmişle bugün arasında bir karşılaştırma yapıldığında sorunlarda en çarpıcı benzerlik kuram ile uygulamanın birbirini tutmamasıdır. Yazılan, söylenenler ve okullarda uygulananlar birbirinden farklı olmuştur. Örneğin, "Cumhuriyetin onuncu yılında sanat eğitimi için şöyle denilmektedir. 'Bugünkü pedagojik görüşlere göre resim insana doğanın verdiği bir anlatım aracıdır. Bu aracı bir çeşit dil gibi kullanma yetisini olanaklar elverdiğince yükseltmek eğitimin bir gereğidir.'" Ancak bugün bile kimi okullarımızda bu doğrultuda sanat eğitiminden söz edilememektedir (San 1980: 18).

Ülkemizde görsel sanatların, küçük bir kesimin ilgi alanına girdiği bilinmektedir. Bunun nedenleri bu sanatların çoğunluğun yaşam düzeyinin üzerinde olmasının yanında toplumumuzdaki sanat eğitiminin eksikliğidir. Aslında bu eksiklik sanat üreticisinin nitelik ve niceliğini olduğu gibi sanat tüketicisinin de yetişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Eksik sanat eğitimi alarak toplumda önemli görevlere gelmiş insanlar için büyük sanat eserleri dahi bir değer ifade etmez. Bu nedenle uygar bir toplum yaratma çabasının en önemli şartı sanat eğitimidir. Ancak yaratıcı insan amaçlamayan, geleneksel, tutucu eğitim yöntemlerinde ısrar eden ülkelerde sözü edilen amaçları gerçekleştirecek sanat eğitiminin gelişmesi çok zordur. Bunu başarmak için, okullarımızda sanatı kendine özgü ilkeleriyle bir eğitim disiplini olarak gerçek yerine oturtmak ve gerekli öğretimi yapmak zorunludur. Geleceğin çağdaş uyumlu araştırmacı üretici sanatsal yaşamdan daha çok pay alan etkin bireylerini amaçlayan sanat eğitiminin başarısı da alana özgü ilkelerin uygulanmasına bağlıdır.

Günümüzde çağdaş sanat eğitimi, sanattaki düzenli bir öğretimden birçok yarar sağlandığını onaylamaktadır. Sanatın bilim, dil ve matematik gibi öğretilebileceğini belirtirken, sanat öğreniminin dünyayı bilinçli olarak anlamak için esas olduğunu da hatırlamak gerekmektedir. Sanat eğitimine dair literatürde; sanatın yaratıcılığı arttıracığı, kişisel gelişimi genişleteceği, okula devamı düzene sokacağı, okuma becerisini yükselteceği ve beynin sağ tarafını uyaracağı ileri sürülmektedir. Ayrıca görsel okuryazarlık ve estetik karar vermede de sanat eğitiminin etkisi büyüktür (Özsoy 2005a: 27).

Sanat eğitiminin amaçlarının başında sanatın evrensel dilini kullanabilme gelir. İnsanın sanatsal düşünce yoluyla kendini dışa vurması büyük önem taşır. Bireyin kendi öznel evrenini tanıması ancak kendi dışındaki nesnel evreni tanımasıyla olasıdır. Bu yolla kazanılan deneyimler kişinin kendini anlatmasında önemli olabilir ve kişiyi özgünleştirebilir. Goethe, eğitilmişliği bağımsız yaşam olarak nitelerken en değerli kişilik eğitimi yolunun sanat olduğunu vurgulamaktadır. Sanatın kişiliği geliştirmesinde üç yönden kuşatıcı bir etkisi vardır;

- Yaratma süreciyle bir değer üretmenin gururunu yaşama
- Kendisini dışa vurarak var olmanın bilincini duyumsama
- Kendisiyle dış evrendeki nesneler arasındaki ilişkilerin düzeniyle ilgili yasaların gizini keşfederek yaşamının hazzını duyumsama (Gençaydın 2002: 5).

İnsanoğlu ilkel dönemlerde bile sanatsal eylemlerde bulunmuştur. Sanat akımlarının dünya üzerinde hızla yayılması ve aynı etkileri yaratması insanın sanat yoluyla bir gelişim sürecine yöneldiğini düşündürülebilir. Bu durumda sanatın gerekliliğini insanlık kendiliğinden oluşturmuştur denilebilir.

Endüstri Devrimi ile birlikte başlayıp gittikçe artan bir ivme ile sanat ve iş eğitiminin teknoloji ile yakınlığı gözden kaçmamıştır. Ülkemizde de Cumhuriyetin kuruluş yıllarında genellikle yurt dışına gönderilen eğitimci, sanatçı ve sanat

eğitimcileri ile varılmak istenen hedef genelde eğitim, özel de ise sanat eğitiminin sağlam temellere oturtulmasıdır. Edilgen değil etken, tüketen değil üreten bir nesil ve böylece sanatsal kişiliğini kanıtlamakla birlikte ekonomik bağımsızlığın tadını çıkaran bir kuşak amaçlanmıştır. Bu hedeflerinden dolayı Cumhuriyetin ilk yıllarında Dewey, Stiehler ve Frey gibi yabancı bilim adamlarının bilgi ve deneyimlerinden faydalanma girişimlerinde bulunulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında sanat eğitimcilerine hazırlattırılan programlar ve bu doğrultuda yapılan uygulamalarda sanat eğitiminin sosyolojik bir eksikliği tamamlayacağına inanılarak bu gereksinimin bir devlet politikası haline getirildiği görülmüştür. Bu tür çabalara, bugün bile günümüz şartlarına uyarlanıp yeni versiyonları ile uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. “Yaşam Boyu Sanat Eğitimi” sloganı ile sanatın çok yönlü gerekliliğine duyarlılık oluşturulabilir. Bireylerin temel hak ve özgürlükleri ile yaratıcılık ve yeteneklerini dikkate alan demokratik bir eğitim politikası, ancak içerisinde sanat eğitiminin de bulunacağı çağdaş ve çok yönlü eğitim öğretim programları aracılığıyla gerçekleştirileceği ileri sürülebilir (Özsoy 2005b: 30).

Ülkemizdeki sanat eğitimi sürecine bakıldığında, dünyadaki gelişmeleri çok geriden ve ağır takip edip, uyguladığı görülmektedir. Burada olumsuz etken olarak; toplumun inançları doğrultusunda, insan resmetmeye karşı olumsuz tavırlar ve bunun içten içe bugün de devam etmesi gösterilebilir. Bunun dışında sanatın hayatımızı sadece süsleyen bir unsur olarak yaşamımızda yer alması, sanatın ülkemizde ağır aksak ilerlemesine dünyadaki baş döndüren gelişmelerin gerisinde kalmasına en önemli engel olarak yerini almıştır.

Elbette ki bütün bu süreçlerle birlikte Cumhuriyetten yakın döneme kadar olan gelişmeler önemlidir. Daha sonraki yıllarda ve günümüzde bunun ötesine geçilmediği gibi, köklü gelişmelerin üzerinden onca yıl geçmesine rağmen; bizim eğitimcilerimizden yeni gelişimleri takip edecek atılım ve projelerin gerçekleştirmediğini ve sanat eğitimine gereken önemin verilmediğini gözler önüne serer.

Eğitimi, çağdaş, gelişmiş araçlarla zenginleştirip, düşünceyi geliştirici metotları kullanıp, öğrencilere kendi kültürleri dışındaki kültürleri de tanıtip, dünya ile rekabet edecek nesiller yetiştirecek güce ulaşmalıyız. Çünkü bugün, ulusların varlığı ve çıkarları, kendi ulusal sınırları dışına taşmış, küreselleşmiştir. Kültür ve sanatın evrenselliği artık ulusların da aynı evrensel çatı altında toplanmasını sağlamıştır. Eğitime getirilecek her değişiklik, yararı, zararı ve olması gereken dikkate alınarak ele alınmalı ve bu alanı doğru tanıyan, deneyimli uzmanlarla iş birliği içinde olunmalıdır. Bu tutum, her yıl değişen koşullar dikkate alınarak gözden geçirilmeli ve öğretmenler sık sık yenileyici kurslarla geliştirilmelidir. Çünkü eğitimde başarısızlık, genellikle öğrenciden değil, öğretmenden kaynaklanmaktadır.

Gerek teknik, gerekse sanat ve estetik bağlamda, bilgi çağında gelişen iletişim olanaklarının zenginliği ve çağdaş entelektüel düzeydeki yeni bilgilenme kaynaklarının çoğulluğu, bilgiye kolay erişimin doğal sonucu olarak, özgürlüğün ve özgünlüğün sanat eğitimindeki rolünü vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya koymaktadır.

Genel eğitim uygulamaları, kurallı ve sistematik bir yaklaşımla, örgün ve yaygın biçimde yürütülmeye çalışılırken, güzel sanatlar eğitiminin özgün yönleri kabul edilmekle beraber, genel eğitim dizgesi içerisindeki yeri göz ardı edilmiştir. Bu bağlamda, günümüze kadar çözülmüş olması gereken güzel sanatlar alanındaki sanat eğitimi problemi, uygulanan eğitim modeli kapsamında halen çözüm beklemektedir. Her şeyden önce güzel sanatlar alanında, çağdaş ve nitelikli sanat eğitimi verme konusunda- bilgi çağına uyarlanmış biçimiyle- bireysel açıdan özgürlüğün ve özgünlüğün ortaya çıkması için durum değerlendirmesine gereksinim vardır.

Bilgi çağında, sanat eğitimi alan sanat öğrencisinin, sanatsal gelişim kaynaklarını ve onları oluşturan nedenleri iyi araştırarak bu güne kadar “gelenen aşamanın da üstünde bir seviyeye gelmek için çaba sarf etmek gerekmektedir.” Bu konuda adres, araştırma ve geliştirme merkezleri ve sanat eğitimi veren öğretim ve eğitim kurumlarıdır.

Bilgi çağının olduğu kadar, çağdaş sanatın da yorumunu yapabilecek, çağdaş sanat eğitimi sürecinde, konu ile ilk derecede ilgili tüm birim ve bireylerin teknoloji ile buluşturulması temel ilke olmalıdır. Güzel sanatlar alanında; sanat eğitimi verme “arayışı”, bilgi çağının ve bilincin ürünüdür. Bilgi çağında, çağdaş sanat eğitimi için, sanatın ve sanatçının dilini anlayan, teknolojiye sempati ile yaklaşımda bulunan, onlardan gelecek mesajları çözümleyebilecek, teknoloji donanımlı “hocaların hocası” konumunda olan sanat eğitimcilerini yüksek düzeyde araştırma ve geliştirmeye geçişin sağlanması gerekir. Bilgi çağını takip etme alışkanlığını kazanmış insan, doğal olarak en son gelişmeleri göz önünde bulundurarak yeni araç gereçleri tanımayı, tanıtmayı, ilk öğreneni ve öğreteni olmayı ister. Bu nedenle çağcıl gelişimlere açık bir sanat eğitimcisi için teknolojik araç-gereçlerle işbirliği kaçınılmaz bir durumdur.

Bilgi çağında, sanat eğitiminde, çağın gereği olarak, gelinen aşamayı aşmak için yeniden yapılanma girişimlerine gerek vardır. Ancak bu “yeniden yapılanma” girişimlerinde bulunurken; etki ve yetki kullanımına açık birimlerin, konuyu aceleye getirmemesi gerekir. İyi irdelenmiş ve sanat eğitiminin çağa uyarlanmış özelliklerini yaşayarak öğrenen kurum yetkililerinin görüşlerinin dikkate alınması önemlidir. Türkiye; ekonomik, coğrafik, kültürel farklılıkların olduğu bir yerdir. Gelişimini tamamlamış ülkelerin, bilgi çağının gereği olarak sanat eğitiminde uyguladığı-uygulayacağı modeller, mutlak olarak gelişim ve değişim sürecinde yeniden yapılanmayı gerektirecektir. Ancak gelişim sürecini devam ettirmekte olan ülkelerde, kendi ihtiyaçlarına uygun sanat eğitimi ilkelerinin belirlenmesi gerekliliği vardır.

Türkiye’de, sanat eğitimi ve eğitimcilerini, gerektiği düzeye erdirmek başlıca ilkelere biri olmalıdır. Çünkü sanat eğitimi uygulamaya koyan, birinci derecedeki bireyler, sanat eğitimcileridir. Sanat eğitimcisi olmayan yerde sanat eğitiminden söz edilemez. Bununla beraber, sanat eğitimi, çağdaş kılacak ilk yönlendiriciler de sanat eğitimcileridir. Ancak sanat eğitiminin gerekliliğine içtenlikle inanmayanlarca düzenlenen eğitim politikaları ve buna koşut olarak

eskimiş veya gerçek anlamda -irdelenerek- yenileştirilemeyen eğitim politikaları bağlamında; sanat eğitimi hak ettiği yere bir türlü oturtulamadığı gibi, sanat eğitimcileri de pek çok yönden dikkate alınmamışlardır. Bilgi çağının gereği olarak, sanat eğitimi, özel öğretim yöntemleri kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Yaratıcı tasarım-uygulama yanında, diğer bilimsel alanlarda da gereken araştırma-geliştirme çalışmalarında bulunan sanatçı öğretim elemanları, olumsuzluklarla karşı karşıya bırakılmışlardır. Fen Bilimleri ve Matematik alanındaki çalışmalara daha fazla finans sağlanması bu olumsuzlukların başında gelmektedir.

Kendini algılamaya başlayan bireyin eğitimi ile birlikte başlayan sanat eğitimi, hayat boyu sürecek olan estetik beğeni, sanatsal bakış, duygu ve düşüncelerimiz arasındaki bağları kurmamıza yardımcı olan vazgeçilmez yapı taşı olması yanında; eğitim sistemi içinde zihinsel yeteneklerin ve zekânın gelişimine katkıda bulunduğu yadsınamayacak bir gerçektir.

Eğitim sisteminde değişimler yaşanırken ortaya çıkan yeni gereksinmelere göre; Anadolu'da Eğitim Fakülteleri kurulması gündeme gelmiştir. Kurulan fakültelere de gün geçtikçe yenileri eklenmektedir. Bu tablo dışarıdan güzel görünmekle birlikte birçok problemi bünyesinde barındırmaktadır. Hızla çoğalan Güzel Sanatlar Eğitimi fakülteleri; akademik kadronun ve fiziki koşulların yetersizliği, Anadolu'daki şehirlerin kültürel ve sanatsal etkinliklerin uzağında olması gibi problemler yaşamaktadırlar.

Akademik kadro, en önemli sorunlardandır. Deneyimli hocaların büyük şehirlerde yaşaması ve köklü üniversiteleri tercih etmeleri büyük kentlerdeki, kültürel ve sanatsal faaliyetlerle içice yaşamak istemeleri sonucunda Anadolu'da yeni kurulan bölümler bu kadrolardan yararlanamamaktadır. Bu sebeple genç akademisyen kadroların yeni açılan fakültelerde yetiştirilmesi gereği doğmaktadır. Fakat mezun öğrenciler akademik eğitime başlamak için başarıları gereken ALES gibi sınavlarda karşılarına çıkan konularla ilgili lisans düzeyinde bir eğitim görmemektedirler. Eğitim gördükleri alan güzel sanatlardır. Sonuçta Güzel sanatlarda eğitim görerek bu alanlarda uzmanlaşan öğrenciler Sayısal ve Sözel

derslerden sılandıktan sonra tekrar kendi alanlarında Yüksek Lisans ve Doktora yapabilmektedirler. ALES'i (Akademik Lisansüstü Eğitim Sınavı) geçme zorunluluğu birçok mezunun takıldığı aşama olup akademik kadroların zenginleşememesinin önemli nedenlerinden biridir.

Aynı zamanda Enstitü'nün kuruluşunda mezun olan öğrencilerin yurt dışında eğitime devam etmeleri yurda döndüklerinde alanlarında önemli gelişmelere yol açmıştır. Bugün yurt dışında eğitim o dönemle kıyaslandığında oldukça azdır. En azından fakülteden mezun öğrencilerin çok azı yurt dışına kendi imkânları ile gitmektedir. Kaldı ki bugün resim öğretmeni olarak mezun olan adaylar mesleklerine başlayabilmek için bile sınavlara girmek zorundadır.

Yetersiz Fiziki Koşullar; birbiriyle zincirleme devam eden yetersizlikler fiziki koşullarda da kendini göstermektedir. Teknik detayları bilen bir kadro olmadığından donanımlı stüdyo ve atölyeler de kurulamamaktadır. Özellikle desen derslerinde model olmayışı resim atölyelerinde araç gereçlerin eksik olması da öğrencilerin yetersiz koşullarda eğitim aldıklarını göstermektedir.

Bütün bunlara ek olarak, en önemli eksiklik Anadolu'daki küçük şehirlerin büyük şehirlerdeki kültür sanat etkinliklerinden yoksun olmalarıdır. Elbette büyük şehirlerdeki kültür ve sanat faaliyetlerinin yoğunluğu ve kültürel imkânlar küçük şehirlerde bulunmayacaktır. Güzel sanatlar öğrencilerinin bu faaliyetlerin uzağında olması ise dağarcıklarının şehir imkânları ile sınırlı kalmasına sebep olacaktır.

Güzel Sanatlar Eğitimi bölümlerinde yaşanan bir diğer sorun ise, programlardaki ders ağırlıklarıdır. Enstitünün kurulduğu yıllardaki programlara bakacak olursak teorik ve sanatsal derslerin sadece kültürel birikime yönelik olması, uygulamalı atölye derslerinin ağırlıkla verilmesi, beceri sahibi, alanına hâkim eğitimciler yetişmesini sağlamıştır.

Günümüzdeki bölümlerde ise öğrencilerin el becerilerini ve hünelerini geliştirecek uygulamalı atölye derslerinin yetersiz olması ve fakülteler arasında bir

standartın olmaması önemli sorunlardan biridir. Sanat eğitimi veren köklü fakültelerde metal, ahşap, alçı, seramik, tekstil, grafik, heykel gibi alanlarda uygulamalı eğitim verilirken taşra fakültelerinin çoğunda bu atölye dersleri verilmemektedir.¹ Sonuç olarak pratik uygulamalarla örtüşmeyen teorik bilgilerle mezun sanat eğitimcileri yetiştirilmektedir.

Bu durumda “Yetenek Eğitimcileri” diyebileceğimiz öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde; “ana sanat dalında en iyi olma”, “alanıyla ilgili kültürel birikim”, “alanına ait özel eğitim metotları” gibi üç ana başlık altında Güzel Sanatlar Eğitimine yönelik yeni programlara gidilmelidir.

Bu başlıklar değerlendirilecek olursa yapılacak yetenek sınavları sonrasında ilgi duyduğu ana sanat dalında eğitim alan öğrencinin başarılı olma olasılığı yüksektir. Bundan sonraki önemli adımlardan biri sanat eğitimcisinin kültürel birikimidir. Bu birikim sanat alanında verilecek derslerle oluşturulabilir (Sanat tarihi dersleri ve güncel sanat etkinlikleri vs.).

Eğitim metotları konusunda ise; Sanat Eğitimine yönelik Özel Eğitim Metotlarının ağırlıklı olarak verilmesi genel eğitim metotları ile ilgili takviye edici kısmi bir program izlenmesi gerekmektedir.

20. yüzyılın eğitim görüşünde sürekli değişim ve gelişim ilke edinilmelidir. Sanat eğitiminde olanı koruyarak idare edici yaklaşım yerine yaratıcı düşüncenin önünü açan, değiştiren, yenileyen davranışın geliştirilmesi toplumsal bir gereksinimdir. Şimdi ulusal sanat eğitimi politikamızı oluşturmaya her zamankinden daha çok ihtiyacımız vardır. Çağdaş düşünce ışığında salt biçimsel değişikliklerle yetinmeden değişimin kalıcı ve kökten olmasına özen gösterilmelidir. Bunun için kuramsal çalışmalardan yola çıkmak mümkündür.

¹ Son on yıl içinde uygulanması öngörülen ortak programa rağmen Anadolu'daki birçok Resim İş Eğitimi Bölümünün, bu programa çeşitli sebeplerden uymadığı, programı ancak büyük üniversitelerin uyguladığı bazı üniversitelere yapılan ziyaretlerle anlaşılmıştır.

EKLER

EK-1

HASAN PEKMEZCİ İLE YAPILAN SÖYLEŞİ METNİ

Hocam isterseniz sizi tanıyarak başlayalım. Yaşam öykünüzü kısaca anlatır mısınız?

H.P: Benim gibi yetişen bir kuşağın yaşam öyküleri birbirine çok benzer. Köy çocuğuyum. Orman köyü olduğu için tarım alanları çok sınırlı ve bu yüzden yoksulluk sınırında bir köyde doğdum.

5-6 yaşlarında annemi ve ardından iki kardeşimi kaybetmekle olumsuz koşullar altında başladım hayata.

Yetkin, iyi yetişmiş, bilinçli ilkokul öğretmenimin sahiplenmesi ile öğretmen okulları sınavlarına girdim, bütün müracaat işlemlerini takip eden öğretmenimdi. Beni okutmak istemeyen aileme karşı evlerine alarak sınavlara gitmeme yardımcı olan ve onların evlerinden sınavlara gittiğim aydın bir insan olan bakkal Ahmet amcaların sahiplenmesini hiç unutmadım bu zamana kadar. İvriz Öğretmen Okulu yatılı sınavlarını kazandım 1958’de. Bu başarı aynı zamanda hayatımı yönlendiren, biçimlendiren bir başarılar zincirinin başlangıcıdır benim için. Çok iyi bir eğitim kurumunda, çok nitelikli eğitimciler elinde eğitim gördüm; daha doğrusu kimliğim biçimlenmeye başladı bu okulda. Sanata, resme yönelmem bu okulun bana sağladığı kazanımlarımdan biridir. Yine bu okul ve bu okulun eğitimcileri beni üst eğitim aşamalarına hazırladılar. Bu aşamalara gidebilmem için maddi-manevi destek oldular.

Bu yoğun ilgi, sahiplenme ve destek ile 1962 yılında İstanbul Çapa Öğretmen Okulu bünyesinde hizmet veren ÇAPA RESİM SEMİNERİ sınavlarını kazandım. İki aşamalı ve çok sayıda öğrenci içinden seçilerek yapılan bu sınavı kazanmak da İstanbul gibi bir kentte ve Çapa gibi çok boyutlu ve çok güçlü bir okulda okumamın yollarını açtı.

Bu okulda da Türk eğitiminin-sanat eğitiminin, sanatının saygın isimlerinin öğrencisi olma şansını buldum.

İstanbul sanat ortamında, sanatın anlamını ve önemini özümlemek başlı başına bir kazanımdı. Bu okulda sınıf arkadaşım Şükran (Atay) Pekmezci ile birlikte okuduk. Böylece hayatımızın başka bir boyutunun temelleri de bu okulda başlamış oldu. Bizi sosyalleştirmek ve tutarlı çağdaş kimlikler içinde yetişmemizi sağlamak için özverili çalışmalar yapan, yeri geldiğinde anamız-babamız; yeri geldiğinde arkadaşımız olan eğitimcilerin öğrencisi olma şansını bulduk. Sanatın bütün dallarını, edebiyatı, şiiri, öyküyü burada özümledik. Ünlü edebiyatçıların ressamların öğrencisi olma bilinci içinde donandık. Yediğimizi, içtiğimizi, harçlığımızı, yüzümüzün renginin solukluğunu takip eden bir eğitimci tipinin atmosferi altındaydık. Bu eğitimci modeli bizim idollerimiz oldu. Çağdaş Türkiye'nin, Atatürk Türkiye'sinin çağdaş bireyleri olmanın ne demek olduğunu daha önce öğrenmeye başladığımız İvriz kültürü üstüne burada pekiştirmeye başladık.

Çapa Öğretmen Okulu'nu bitirince Urfa'ya atandım ilkokul öğretmeni ve müdürü olarak. Şükran Atay da Çankırı'nın uzak köylerinden birine ilkokul öğretmeni olarak atandı.

1965 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü kazandım.

O günün okullaşma koşulları içinde bizim için eğitimde tek yüksek eğitim şansıydı bu okul. Çok ünlü ressam-eğitimcilerin öğrencisi oldum. Sanatı geniş boyutları ile yaşamın vazgeçilmez dinamikleri arasında olması gerektiğini burada özümledim.

Mezun olunca da Türkiye'nin en önemli öğretmen okullarından biri olan Arifiye Öğretmen Okuluna resim öğretmeni olarak atandım. Önce okuduğum İvriz öğretmen Okulu ve Arifiye Öğretmen Okulu 1954'te kapatılan 21 Köy Enstitüsü gibi Türk eğitim sisteminin yüz akı kurumlarından ikisidir. Kapatılmaya rağmen geleneğini devam ettirme çabası içinde köyden aldığı gençleri kimlik ve kişilik içinde yetiştirir. Yaşamın çok boyutlu sorumluluğunu ve yurtseverlik duygularını verir. Çok yönlü, çok boyutlu düşünmeyi, yurttaşlık bilincini, bilgiyi, beceriyi, başarıyı, yaratıcılığı ar namus meselesi olarak kabul eder.

Bu amaç içinde yetiştiğim gibi bu amaç içinde öğrenci yetiştirme fırsatını bana Arifiye Öğretmen Okulu öğretmenliğimin deneyimleri verdi. Çok başarılı ve onur duyduğum eğitimcilik dönemini burada yaşadım. Üstelik tek başıma değil, 1970'ten itibaren eşim Şükran Pekmezci ile birlikte paylaşarak.

Bir şey daha kazandım bu kurumlarda hem öğrenci ve hem de öğretmen olarak: Bu ülke bizleri bir amaç için yetiştirdi. Bu amaç da bize ailelerce güvenilerek teslim edilen çocuklarımıza, gençlerimize öncelikle çağdaş insan olma, bu ülkenin kendine güvenli, kimlikli, yaşamı sorgulayabilen bireyi olma bilincini kazandırmak. Bilgi şöyle ya da böyle kazanılabilir. Ama sayılan bu nitelikler, şöyle böyle kazanılamaz. Bunun için bu özelliklere sahip eğitimci olma sorumluluğu gereklidir. Bu sorumluluk durup dururken olmaz, eğitimcinin kendini sürekli sorgulaması ve yenilemesi ile örnek oluşturmaya bağlıdır. Bir eğitimci örnek oluşturmuyorsa, öğrencilerine model olamıyorsa eğitimciliğinin gereklerini hakkıyla yerine getiremez.

Eğitimci öğrencisine alanı ile ilgili olduğu kadar alan dışı tavırları ve kişiliğiyle de model oluşturmalıdır.

Türk eğitim sisteminin temel sorunlarından biri eğitim sistemi içinde öğretmen yetiştirmede meydana gelen zafiyetler nedeniyle işte bu model oluşturmada gerekli başarıyı gösterememesidir. Eğitimcinin sadece dersini veren, alanını öğreten bir eleman durumuna getirilmiş olmasıdır.

Biz bu alanda şanslı kuşaktanız. Kimliğimizi sorgulayan, cevherimizi ortaya çıkarmayı amaçlayan, eğilimlerimize saygı duyarak onları geliştirmemize yardımcı olan, sorunlarımıza aile büyükleri gibi çözümler arayan-bulan eğitimciler ve eğitim kurumlarında yetişmiş olduğumuzdan.

Bu nedenle bize verilenleri bu topluma ve bu toplumun çocuklarına, insanlarına geri dönüştürme sorumluluğumuz bugün bile devam etmektedir. Yaşamımız öncelikle bunun üzerine inşa edilmiştir: Bu ülkeye, bu ülkenin öğrencilerine, eğitim kurumlarına hizmet etmek, öte yandan kimliğimizi ortaya koyan sanatsal çalışmalarımızla da topluma ve bu ülke sanatına verebileceklerimizi vermek.

Bir sanat dalı olarak resmi seçmeniz nasıl oldu bilinçli bir tercih miydi yoksa tesadüflerin de etkisi oldu mu?

H.P: Resim alanını seçmemde en önemli etken yetiştiğim okullar ve bu okullardaki eğitimcilerdir. Yukarıda değindiğim gibi alanında yetkin, öğrenci psikolojisini çok iyi bilen eğitimci öğretmenlerim sayesinde yöneldim resim alanına. Bu seçim başka alanlarda da olabilirdi. Örneğin spor olabilirdi, edebiyat olabilirdi, çünkü bu

alanlarda da başarılıydım ve model olarak seçeceğim öğretmenlerim vardı. Resim ağır bastığı için bu alanda önüm açıldı.

Benim kuşağımın pek çok köy çocuğu kendi cevherini bu okullarda keşfetmiştir, daha başka bir anlatımla öğretmenlerinin yönlendirmesiyle ne olup olmayacağını, hangi alanlarda başarılı olacağını keşfetmiştir. Resim, müzik, beden eğitimi, matematik, fen, edebiyat alanlarında sivrilen, akademik çalışma yapan pek çok arkadaşımız vardır bu yüzden.

Sanat eğitimi aldığınız dönemden bugüne maddi şartlarda büyük değişiklikler olduğu muhakkak, aldığınız sanat eğitimi nitelik ve nicelik olarak bugünle karşılaştırır mısınız?

H.P: Bizim sanat eğitimi aldığımız dönemlerde her şeyden önce sanat eğitiminde devamlılık vardı. Ben bunu çok önemişiyorum: Sanat eğitimi birbirini izleyen, devamlılık eğitimidir. Bu nedenle yönelme yaşı olan en geç 13-14 yaşlarından başlayarak birbirini kopuksuz takip eden, her aşamasında sistemli yükselmelere fırsat yaratan bir sistem içinde eğitim. Öyle sonradan ve yönelme yaşı geçtikten sonra akla gelen bir alan değildir sanat eğitimi alanı. Bugün özellikle güzel sanatlar alanında eğitim bu yüzden çok temelsizdir. Sonradan ekleme bir eğitimle sanat eğitimi beklenen amaca ulaşamaz. Bu nedenle bunca sanat eğitimi kurumumuza, bunca mezunumuza rağmen ortada yeterli sayıda sanatçı bulunamayışının nedeni başka yerlerde aranmamalıdır. Örneğin benim ve eşimin aldığı sanat eğitiminden kısaca bahsedeyim: İlkokuldan sonra öğretmen okulu birinci sınıfta resim öğretmenimin beğenisiyle ve ilgisiyle resmin ne olduğunu öğrenmeye başladım. Üç yıl elit öğrenci olarak, ilgi odağı öğrenci olarak resim çalıştım, diğer derslerimin öğretmenleri bile bu derslerinde bana hoşgörü ile yaklaştılar.

Bu okulun orta kısmından lise kısmına geçerken beni İstanbul Çapa Öğretmen Okulu Resim Semineri'ne gönderdiler. Bu seminer benim gibi resme veya müziğe ilgi duyan öğrenciler için özel olarak planlanmış bir okuldu. Özel sınavlarla girilen bu okulda özel eğitim alındığı için sanat alanında kazanımların çok olduğu bir okul. Nitelikli sanatçı-eğitimciler, İstanbul sanat ortamı gibi.

Eşim Şükran Pekmezci de Çankırı Ortaokulunu bitirince Konya Kız Öğretmen Okulu'nu kazanmış. Konya Kız Öğretmen Okulu'nun birinci sınıfının ilk günlerinde

resme seçilen ve Çapa'ya gönderilenlerden. Ortaokulda resme yoğun ilgisi var. Bu ilgi yeni okulunun ilk günlerinde yeni öğretmenlerince keşfedilebiliyor. Hemen Çapa'ya seçiliyor, sınavlara girip kazanıyor. Bu örnek bile eğitimcilerin niteliğini, öğrenci denen temel varlığa verdikleri önemi, onun kimliğine, cevherine saygıyı gösterir. Kısa bir sürede bile öğrencisini okuyabilen, onun önünü açacak fırsatları yaratabilen bir eğitim ve eğitimcilik anlayışı.

Bu Çapa eğitimi bitmiyor: Üç yıllık çok tutarlı bu eğitimden sonra o günün koşulları içinde bu alanda Akademiden sonra tek eğitim kurumu olan Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü var. Sınavla bu okulda eğitim gördüm. Yine çok yetkin eğitimci-sanatçıların öğrencisi olarak. Benden iki yıl sonra eşim Şükran Pekmezci de yeni açılan İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde eğitim gördü.

Böylece ilk günlerden keşfedilen bir alanda birbirini izleyen, birbirini geliştiren bir eğitim dizgesi var.

Bugünün temel sorunlarından birincisi bu anlattığım sistem değişikliği. Eğitimde aşamalar-kademeler arasında anlaşılmasa bir kopukluk var. Eğitimci öğrenciyi tanımak için neler yapabiliyor, onun önünü açmak için ne gibi olanaklara sahip; bugün asıl sorgulanması gereken bu. Üzüntü ile belirtmek gerekir ki bunlar bugün yok. Eğitimde birbirini geliştiren ve çok ileriye götüren devamlılıktan söz edilemez.

Bunlar olmayınca sanat tutkusu ve sanat tutkusunun getirdiği yoğun kendini yetiştirme ve sanatçı kimliği yaratma çabası da oluşmuyor. Sonradan eklenen ve günün yaygın beyin yıkama ortamı içinde kısa sürede birçok şeyler olmayı amaçlayan bir acelecilik. Tabanı, temeli olmayan ve özümlemeyen bir sanat anlayışı. Bu yapaylık doğal seyri içinde kendisi olamayan, bu nedenle de aktarmacı, özentili bir yönelimi de temsil ediyor.

Maddi değişiklikler çok gelişti günümüzde. Biz bir kartpostal, bir reproduksiyon parçası bulduk mu bayram ederdik. Şimdi çok çeşitli kitap-kaynak var bu da yetmezse internet ortamında sınırsız bilgiye ulaşma olanağı. Atölyeler, boyalar, teknolojik fırsatlar her şey var. Ancak temel malzeme olan insan ögesi bunları yeterince kullanabiliyor mu ya da hangi amaçlar ve hangi birikim adına kullanıyor asıl sorgulanması gereken bu.

Döneme de ışık tutacak birkaç anekdot, hatıra anlatmanız mümkün mü?

H.P: İvriz Öğretmen Okulu’nda ilk günlerde bir resim dersinde resim öğretmenimiz Mehmet Karaman bir konu verdi bize. Köy yaşamı ile ilgili. Köyden gelen çocuğa başka ne verebilirdi ki. Ben bir orman ve ormanda bir kurt resmi yaptım. Yemyeşil bir alanda kırmızı bir kurt. Öğretmenimiz aralarda gezip resimlere, çalışmalarımızın gidişine bakıyordu, benim resmimi gördü ve yanıma geldi: Birden yanıma gelince ben korku ve çekinme içinde kaldım. Yandan şöyle bir yüzüme baktı, babacan haliyle “ne kadar güzel bir resim bu” dedi.

Bu sözcükler hala kulaklarımdadır 50 yıl geçtiği halde.

Benim için inanılmaz bir motivasyondur bu sözcükler. Çok olumsuz bir ortamdan gelmişim. Yaptığı hiçbir şey beğenilmeyen, itilip kakılan, sık sık dövülen, horlanan bir çocuk ve sevgisiz bir ortam.

Burada yeni okulunda-yuvasında yaptığı bir şeyler hemen beğenilen bir çocuk düşünün. Bir resim yapıyor ve azarlanmadan, hırpalanmadan beğeni sözcükleri ve gülen bir yüz görüyor.

Resim ve sanat ondan sonra, o gün bu gündür benim hayatımın vazgeçilmezleri oldu. Aynı şey bir başka boyutuyla sanat tutkusu anlamında Eşim Şükran Pekmezci için de geçerli. Çankırı gibi küçük bir ortamda resim ilgisi yönlendirmesi başlıyor. Konya Kız Öğretmen Okulu’nda kısa bir süre içinde çok nitelikli öğretmenlerinin yönlendirmeleri ile İstanbul Çapa Öğretmen Okulu’na.

Benim fen ve matematik derslerim alabildiğince zayıftı.

Ama sanata ilgimi bilen ve değerlendiren öğretmenlerim başarısız olduğum bu alanlarda bana hoşgörü gösterdiler hep. Bu dersleri önüme engel olarak koymadılar; koysalardı zaten okuldan atılırdım ve okumam mümkün olamazdı. Çünkü o dönemlerde bir sürü zayıfla sınıf geçme, borçlu geçme gibi oyunlar yoktu. Köye geri gönderilir, yok olur giderdim. Öğretmenlerimin alanıma desteğine ilişkin çok çeşitli anılarım vardır.

İstanbul Öğretmen Okulu’nda matematik öğretmenim Tevfik Aras Bey yazılılardan hep zayıf aldığım için beni sözlü yaparak geçerli not vermenin yollarını arardı. Bunun için de bütün sınıfı “Hasan’ı sözlü yapacağım, siz dışarı çıkın” diye koridora çıkarır, sınıfta sadece ikimiz kalırdık ve beni tahtaya kaldırarak özel sözlü yapardı. Bütün sınıf da kapı deliklerinden bizi merakla izlemeye çalışırdı. Zaman içindeki

değerlendirmelerime göre, öğretmenimin buradaki amacı kalabalık sınıf ortamında başarısız olup arkadaşlarımda içinde mahcup duruma düşmemi önlemektir; kimliğimi zedelememektir. Ayrıca “sözlüde başarılı oldu” diyebileceği bir gerekçe yaratmaktır. Onun yardımları ve destekleri ile bir şeyler yapmaya çalıştığım bu sözlüden aldığım notlarla da sınıfımı başarılı olarak geçme fırsatı yarattı.

Bu örnek bana hep rehber olmuştur. Bir iki ders yüzünden hiçbir öğrencinin hayatıyla oynanmaması gerektiğini öğrendim. Onun başarılı alanları varken, başarısız yönünü ön plana çıkarmanın yanlışlığını kavradım. Her öğrencinin başarılı olabileceği bir alan mutlaka vardır ve iyi bir eğitimci bunu keşfeder düşüncesinden şaşmadım, hiç de yanılmadım. Bütün eğitimciliğim boyunca bu ilkeleri titizlikle korudum. İnsanların yapabilecekleri alanda onurlandırılmaları, yapamayacaklarının sıkıntısından daha çok mutluluk yaşatır. Eğitimin amacı insanları mutsuz etmek değil, mutlu etmenin yollarını bulmaktır. Eğitim sistemini bu dizge çerçevesinde geliştirmektir.

Resim sanatını öğrendiğiniz hocalarınız ile dönem arkadaşlarınızdan ve onların dönemlerine etkilerinden bahsedebilir misiniz?

H.P: Okuduğum her okulda, çalıştığım her okulda okulumu evim gibi gördüm, sahiplendim. Bütün arkadaşlarımı kardeşim gibi, bütün öğretmenlerimi annem-babam gibi bildim. Bu nedenle her öğretmenimden mutlaka bir şeyler kaptım. İyi bir gözlemci olarak kendilerinden öğrenecek bir şeyler mutlaka buldum. Bu nedenle burada isimlerini belirteceğim öğretmenlerim bütün diğer öğretmenlerimi temsil eden isimler olarak görülmeli. İvriz Öğretmen Okulu’ndan öğretmenlerim Mehmet Karaman, İsa Başlıoğlu ve Namık Sevinç Arkun, Ömer Cambazoğlu, Nevruze Atilla-Göksel, Behire Tolay;

İstanbul Çapa Öğretmen Okulu Resim Semineri’nden; İlhami Demirci, Selahattin Taran, Enver Naci Gökşen, Muzaffer Danışman, Ekrem Zeki Ün.

Gazi Eğitim Enstitüsü’nden; Adnan Turanî, Turan Erol, Mustafa Tömekçe, Kayıhan Keskinok, Hidayet Telli, Mürşide İçmeli, Nevzat Akoral, Hamza İnanç öğretmenlerimizden çok şeyler öğrendim, arkadaşlarım da öğrendi. Bu nedenle her birinden kendi kimliğimiz, kişiliğimiz ve öğrenme tutkumuz doğrultusunda farklı farklı değerler kazandık.

Benimle beraber pek çok arkadaşımızın yaşama, sanata, eğitimciliğe bakış açılarımız geliştirdi.

Sanatın yaşamın temel disiplinlerinden biri olması gereğini özümledim. Bu kazanım, yaşamımızın hiçbir döneminde sanattan kopmayışımızın temel nedenidir. Sanatın bir özentisi, bohem işi olmadığını, kültürel birikimle ve toplumsal sorumlulukla beslendiğini kavradım.

Bu eğitim süreci içerisinde onların bizlere bilerek doğrudan veya dolaylı olarak verdiklerini, vermek istediklerini yeterince alabilenler belli yerlere geldiler. Alamayanlar elenip gittiler.

Olumlu-olumsuz sayılabilecek her örneği çok iyi değerlendirerek yaşamımıza katmayı ilke edinmenin çok büyük yararlarını gördüm. Olumsuzluklardan yılmamayı, her olumsuzluğun bile bir deneyim olarak kazanç haneme yazılabileceğini küçük yaşlardan itibaren kavramayı öğretti okuduğumuz okullardaki eğitim sistemi. Bu sistem, Köy Enstitüleri geleneğinin bütün engellere rağmen devam etmesinin; atmosfer ve iklim olarak bizi sarıp sarmalamasının örneğidir. Kimliğimizi oluşturan, cevherimizi keşfetmemize zemin hazırlayan bir sistem. Mücadeleciliğimizi, tutkularımıza sahip çıkma bilincini buralarda kazanmamızı bizim kuşak için büyük bir şans olara görüyorum.

Bir örnek vermek istiyorum bu alanda:

1966 yılında başka bir atölyenin hocası olan Turan Erol Bey hocamızı atölyemize davet ettik, resimlerimizi eleştirmesi için.

Sırayla resimlerimizi eleştiriyor, bir başkasına geçiyordu, sıra bana geldi. Duvara astığım resmime şöyle bir baktı ve “bu ne” dedi. Yüz ifadesinden resmimi beğenmediğini anladım, yine de açıklamaya çalıştım.

“Yok” dedi, “istediğin ve düşündüğün gibi olmamış, çünkü bu kayıklar kayık değil, ceviz kabuğu”.

Nasıl üzıldüm; elim ayağım titredi, beğeni görmeyince bozuldum.

Günlerce onu düşündüm: “Acaba hocam neden böyle dedi? Ben ne gibi hatalar yaptım da böyle bir izlenim yarattım?” Kayıklarım neden kabuk gibi olmuş?”

Günler sonra keşfettim hatalarımı. Benim kayıklarımın denizle, suyla bir ilişkisi yoktu. Denizi, kayıkları ve bunların birbirleriyle ilişkisini, bağlantısını yeterince özümlememiştim. Kayıklarımın en azından belli bir yerlerine kadar suyun içine batışı

gibi incelikleri araştırmamıştım, anlamamıştım, anlatamamıştım. Üstelik bu basit bir fizik kuralıydı. Yaptıklarım yüzeyseldi, işin özüne gizine inme gereği duyulmamıştı. Yeniden günlerce kayık çizdim, deniz ve kayıklarla ilgili resimleri inceledim. Yanlışlarımı kavradım böylece.

Bugün ne zaman resim yapmaya başlasam, daha doğrusu her resim yapmaya oturduğumda, Turan Erol Bey Hocamızın yıllar önce söyledikleri gözlerimin önüne geliverir. Resme aldığım elemanların resmin diğer elemanları ile ve resim yüzeyiyle ilişkisini, doğal ve organik ilişkisini sorgularım.

Bir şeyleri vermek ve verenin kapasitesi-yetkinliği kadar onu alacak olanların kapasitesi, açlığı ve yetkinliği de önemlidir.

Dönem arkadaşlarımızdan Hayati Misman, Vedat Can, Erol Kınalı, Zeki Serbest, Nuri Odabaşı var. Bugün hepsi sanatla iç içe. Türk resim sanatında yerleri olan insanlar.

Günümüz sanat eğitimi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

H.P:Günümüz sanat eğitimi belli eğitim dizgelerinden yoksun. Kopuk kopuk ve sonradan ekleme. Hele hele yukarıda saydığım iklim-atmosfer yok. Yapay bir eğitim ortamı. Emanet her şey. Öğrencinin-eğitimcinin gözlerinin saatte veya dışarıda, kulaklarının zilde veya akıllarının başka başka alanlarda olduğu bir emanet sistem. Eğitim değil kandırmaca oyunu. Bu oyunu Milli Eğitim de biliyor, politikacılar da, anne ve babalar da. Ama kimse üzerine düşeni cesaretle ortaya koyamıyor. Kandırmaca oyunu devam ediyor böylece.

Bu karmaşa içinde güzel sanatlar eğitimi de nasibini almak zorunda. İdealist insanlar, eğitimciler istedikleri kadar çabalsınlar sonuç pek fazla değişmiyor. Güzel sanatlar öğrenciliği başka bir âlem, lise bittikten sonra açıkta kalmamak için “bari resim-heykel, seramik olsun” diye gelenler öyle çok ki.

Peki, lise bitinceye kadar neredeydiniz, neler yaptınız? Sorusunun çoğu zaman yanıtı yoktur.

Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri var bugün. Ama onlar da üniversite sınavları gibi ağır bir barajdan geçmek zorunda oldukları için iki arada bir derede kalıyorlar. Sanat alanlarına yeterli zaman ve tutkulu çalışma ayıramıyorlar. Bu nedenle çoğu Güzel Sanatlar Liselerinden, Fakültelerin özel yetenek sınavlarına girenlerin kazanamadığı

görülmektedir. Ayrıca bu okullar en yakınlarındaki Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri ve Sanatla ilgili yüksek okullarla sıkı işbirliği; program ve eğitim birliği içinde olması amacı ile kurulmuşlardır. Buna rağmen bugün çoğu lise bu tür bir yaklaşımdan kopuk durumdadır. Çoğu okullarda öğretmen kadroları kariyere ve niteliğe göre değil, ölçütsüzlük içinde atanmaktadır.

Bütün teknolojik ve medyatik olanaklara rağmen sanat eğitimi alanında istenen randımanın alınamaması; bu olumsuzlukların yanında ailelerin, güzel sanatlar alanını yeterince tanınamaları, toplumsal sanat kültürünün gelişmemesi, siyasal yönetim kadrolarının bu alana bakış açıları her geçen gün gittikçe olumsuzlaşmaktadır.

İdeal bir sanat eğitimi için önerileriniz nelerdir?

H.P: İdeal bir sanat eğitimi anaokulunda başlar, ortaokul birinci sınıftan itibaren yönlendirmeler söz konusudur. Ailelerin bu alana bakışı sanatsal eylemlerin çocuklarının kimliğine gerekliliğine inanmalarına bağlıdır. Sanat etkinliklerinde okulun, öğretmenin, çocuklarının arkasındadırlar. Bundan sonraki eğitimin her aşamasında çocuğun bütün ağırlığını diğer derslerin yanında dengeli biçimde sanat eğitimi, sanat kültürü ve sanat uygulamalarına ayırmasına fırsat yaratır.

Zorla matematik, zorla fen, zorla üniversite test sınavları, barajlar, puanlar yerine; bunların yanında öğrencinin sevdiği, kendini ortaya koyacağı alanlarda özgürce kendini ifade fırsatı yaratılır.

Resim, müzik, heykel, seramik, edebiyat, şiir, öykü, roman olarak öğrencinin yaşamına sokulur. Duyarlık eğitimi içinde öğrenci kimlik ve kişilik geliştirir. O zaman böyle bir uygulama ile ne kadar başarılı sonuçların alındığı görülecektir. Öğrencinin;

- Ben kimim?
- Yaşama nedenim nedir?
- Hayat denen karmaşık ilişkiler denkleminde yerim, yurdum neresidir?
- Yeteneklerimi, iç cevherimi nasıl geliştirebilir, en üst düzeylere çıkarabilirim?
- Yaşamı anlamlandıracak güne ve geleceğe izler bırakmayı insanlık görevi sayacak bir birikimi nasıl sağlayabilirim?

- Yurt, ulus sevgisi konusunda bireysel ve toplumsal sorumluluğumun bilincinde miyim?

sorularına yanıt arayacak ve bulacak bir eğitim sistemi çok zor değildir. Geçmiş iyi incelendiğinde görülecektir ki, bu ülke aydınları, eğitimci düşünürleri bu konularda dünyaya örnek oluşturacak kurumlar oluşturmuşlar, yoktan var etmişlerdir. Yeter ki bu alanda tutarlı-inançlı politikalar üretebilecek politik oluşumlar gerçekleşsin. Akılcı, çağdaş, yurtsever insanlara görevler verilsin.

Söyleşimizi eğitim dönemlerinizden bir anınızla noktalayabilir miyiz?

H.P: Unutulmayan anılar yaşanmışlıkların özümlemesi anlamına gelir. Anı zenginliği de bu özümlemenin dozunu gösterir, önemini ve kalıcılığını artırır.

Bu nedenle ben anılara çok önem veririm eğitim hayatımda. Hem öğrenci olarak hem de eğitimci olarak. Gazi eğitime gelmeden önceki okul yaşamımız olan Öğretmen Okulları da yatılı ve etkileşimin çok olduğu bir eğitim ortamıydı. Bu nedenle her aşamasını severek yaşadığımız eğitim yıllarımız zengin anılarla doludur. İlkokul bitiminden başlayarak uzun yıllar süren bir eğitim yaşamı. Nitelikli eğitim kurumları, donanımlı eğitimciler.

Örneğin, Kuğu Gölü Balesi’ni izleme isteğiyle kışın en yoğun, en soğuk günlerinden birinde akşamdan Opera binasının önünde sıraya girme ve bütün gece ayazda kar içinde ayakta bekleyerek sabah saat 10.00’da açılan gişeden bilet alabilme irademizi özellikle vurgulamak isterim. Bu grubun elebaşı bendim. Resim Bölümü öğrencisi için “senin neyine Kuğu Gölü Balesi” denebilecek bir gerekçe gösterilebilir. Resimle ilgili olsa neyse denebilir. İşin ilginç yanı, Kuğu Gölü’nü Resim Bölümünden 30’dan fazla öğrencinin izlemesi ve Müzik Bölümünden de ancak 3-4 kişinin. Çünkü biz sanatın salt kendi dar kalıpları içinde olabilecek bir kazanım olmadığını, alabildiğine geniş açılardan, geniş birikimle mümkün olabileceğinin bilinci içinde yetiştirildik o dönemlerde: Eğitimci hocalarımızın yönlendirmeleri ile. Müzik neredeyse orada olabilmek, Tiyatro neredeyse orada olabilmek. Sadece tiyatroya denkleştirebilirdik paralarımızı. Yol parası bulamadığımız çok olurdu. (AST) Ankara Sanat Tiyatrosu’nun bütün oyunlarını kaçırmadan izleyebilmenin yollarını arardık bu yüzden. Kızılay’a kadar yürüyerek gidip, geri dönmek bunlardan biriydi. Başka

üniversitelerin özel günlerinin afişlerini yaparak harçlık derlemek bunlardandı. Toplantı ve konferansları kaçırmamak başka çabalarımızdan biriydi: Başta Gazi Eğitim olmak üzere, Dil Tarih'te mi, Siyasal'da mı, ODTÜ'de mi? Sıraya koymak ve izlemek bütün hedefimizdi. Kimleri izlemedik bu çabalarla? Başta İsmet İnönü olmak üzere, Yakup Kadri, Tokerler, Çetin Altan'lar, Sadun Arenler, Avcıoğulları, Osman Nuriler, Soysallar, M. Rauf İnanlar, Âşık Veyseller. Ozanlar, yazarlar, çizerler. Hele hele sanat alanından: Her gün yanlarında bulunmaktan gurur duyduğumuz, onlardan bir şeyler kapmak için yarış ettiğimiz kendi hocalarımız; İstanbul'dan, Malik Aksel, İlhami Demirci, Selahattin Taran; Ankara'dan Adnan Turanî, Turan Erol, Mustafa Tömekçe, Hidayet Telli, Veysel Erüstün, Nevzat Akoral, Kayıhan Keskinok, Hamza İnanç, Muammer Bakır yanında Ankara sanat ortamının ustaları Arif Kaptan, Orhan Peker, Melahat ve Eşref Üren, Refik Epikman, Cemal Bingöl, Şefik Bursalı, Nüzhet İslimyeli, Aslan Gündaş, Naciye İzbul, Mehmet Yücetürk, Ömer Hatipoğlu, Münip Özben, İsmail Altınok, Sühendan Fırat, Fethi Arda, O.Zeki Oral ve adlarını sayamadığımız niceleri.

Resim, müzik, tiyatro, edebiyat, siyaset, ekonomi. Kültürel birikim, kolay sağlanacak ucuz bir şey değil. Her şey gibi emek ister, alın teri ister, çaba ister, tutku ister. Her başarının altında bu zenginliğin bulunması bu yüzdendir.

EK-2**FOTOĞRAFLAR**

Hasan Pekmezci Paris'te.

Pekmezci ve eşi Rusya gezisinde.

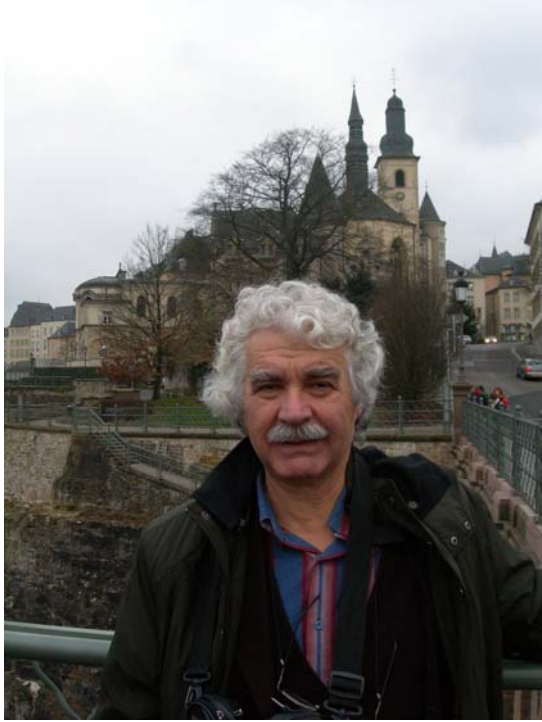
Rusya’da Nazım’ın Mezarını ziyaret.

Hasan Pekmezci, Şükran Pekmezci ile Renoir’ın bir tablosu önünde Louvre Müzesinde.

Paris gezisinden bir detay.

Hasan Pekmezci yurt dışı gezilerinden birinde.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1985). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Alakuş, A. O. (2006). *2000'den Bugüne Görsel Sanatlar Eğitimimizin Genel Bir Görünümü*. Ankara: Milli Eğitim Dergisi Sayı;160.
- Altunya, N. (2006). *Gazi Eğitim Enstitüsü*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Arseven, C.E. (1998). *Sanat Ansiklopedisi IV. Cilt*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Artut, K. (2001). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Art Decor. (1997). *Kitlelerin ve Kuşların Ressamı Hasan Pekmezci*. Ekim İstanbul.
- Asomedyay. (2002). *Eğitime Gönül Veren Sanatçı Hasan Pekmezci*. Şubat Ankara.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1932). *Resim Muallim Mektebi*. İstanbul: Kanaat kütüphanesi.
- Baynes, K. (2000). *Toplumda Sanat*. İstanbul: YKY Çeviri: Yusuf Atılgan.
- Berk, N. (1972). *Elli Yılın Türk Resim ve Heykeli*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bingöl, C. (1972). *Resim Nasıl Yapılır, Nasıl Öğretilir*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.

- Çam, N. (1994). *İslam'da Sanat Resim ve Mimari*. Ankara: E. İletişim Ajans.
- Deliduman, C. (1999). *Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunları ve Sanat Öğretmenliği*. Ankara: Milli Eğitim Dergisi Sayı:142.
- Erbay, M. (1997). *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Erol, T. (1980). *Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*. İstanbul: Tıglat Sanat Galerisi
- Ethem, H. (1970). *Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu*. İstanbul.
- Etike, S. (1995). *Sanat Eğitimi Yazıları*. Ankara: İlke Yayınevi.
- (2001). *Cumhuriyet Dönemi Resim Eğitimi*. Ankara: Güldiken Yayınevi.
- Erzen, N. (1990). *Çağdaş Avrupa'da Sanat Eğitimi*. Ankara: TED Yayınları.
- Gençaydın, Z. (2002). *Sanat Eğitimcisi Yetiştirmede G.E.E. Resim İş Bölümünün Yeri ve Bugünkü Durumu Üzerine*. Sanat Eğitimi Sempozyumu Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
- Giray, K. (2000). *Cumhuriyet Dönemi Türk Resim Sanatından Örnekler*. Ankara: Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü.
- Gombrich, E.H. (1992). *Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitapevi 4.Baskı
Çeviri: Bedrettin Cömert.
- Gökaydın, N. (2001). *Çağdaş Eğitime Bakış*. Milli Eğitim Dergisi Sayı:153 - 154.

İpşiroğlu, N. ve M. (1989). *Sanatta Devrim*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

İpşiroğlu, M.Ş. (1971/2005). *İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Kehnemuyi, Z. (1977). *Çocuğun Resim Eğitimi*. İstanbul: Redhouse Yayınevi.

Kırısoğlu, O. T. Ve Stokrocki, M. (1998). *Orta Öğretimde Sanat Eğitimi Sorunları* Ankara: YÖK Yayınları.

Kırısoğlu, O. T. (2001). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Kurtuluş, Y. (2000). *Resim Dersi Öğretim Programının Çağdaş Sanatsal Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi*. Ankara: Milli Eğitim Dergisi Sayı:148.

Lenoir, B. (2001). *Sanat yapıtı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Çeviri: Aykut Derman.

Lhote, A. (2000). *Sanatta Değişmeyen Plastik Değerler*. Ankara: İmge Kitapevi Çeviri: Kaya Özsezgin.

Milliyet Sanat. (1993). Haziran Sayı,313.

Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu. (1992). Tarih Vakfı İstanbul: Yurt Yayınları.

Özdemir, S. (1995). *Öğretmen Yetiştirmede Amaç Kayması*. Çağdaş Eğitim Dergisi 163.

Özer, B. (1997). *2000 Yılına Doğru Sanat Kavramının Tanımı ve Kapsamı*. 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumu.

Özsoy, V. (1992). *Sanat Eğitiminde Müze ve Okul İşbirliği ve Müzeye Dayalı Bazı Öğretim Yöntemleri*. Milli Eğitim Dergisi Sayı:153 -154.

(2000). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Gündüz Yayınevi.

Özsoy, V. (Ed.). (2005a). *İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Görsed Yayınları.

(2005 b). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi*. Ankara: Görsed Yayınları.

Read, H. (1974). *Sanatın Anlamı*. Ankara: Umran Yayınları Çeviri: G. İnal N. Asgan.

(1981). *Sanat ve Toplum*. Ankara: Umran Yayınları Çeviri: G. İnal N. Asgan.

Renda, G. ve Erol, T. (1980). *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*, Cilt 1. İstanbul: Tıglat Sanat Galerisi.

Renda, G. Ve İnalçık, H. (2004). *Osmanlı Uygarlığı II*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

San, İ. (1980). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Tan Yayınları.

Sanat Çevresi. (2003). Kasım Sayı; 301 Sayfa; 64 – 67.

Sanat Eğitimi Sempozyumu. (2001). Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Ankara: Gündüz Yayıncılık.

Saydam, H.İ. (2006). *Hasan Pekmezci 'nin Günümüz Türk Resmindeki Yeri*. (Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, 2006). (YÖK No: 189191).

Tansuğ, S. (1986). *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tansuğ, S. (1988). *Sanatın Görsel Dili*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Telli, H. (1990). *Türkiye’de Resim İş Öğretimine Genel Bir Bakış*. Ankara: Ted Sempozyum.

Tolstoy, L.N. (2006). *Sanat Nedir?* İstanbul: İş Bankası Yayınları Çeviri: Mazlum Beyhan.

Turanî, A. (1977). *Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı*. Ankara: İş Bankası Yayınları

Tükel, U. (1997). “*Otto Dix*” Maddesi. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul.

Uçan, A. (1988). *İnsan ve Müzik. İnsan ve Sanat Eğitimi*. Ankara: Evrensel Müzikevi Yayınları.

Ünver, E. (2002). *Sanat Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Yetkin, S.K. (1968). *Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri*. Eğitim Fakültesi Dergisi 125-129.

Yüksel, S. (2002). *Ankara’da Sanata ve Eğitime Adanmış Yaşamlar*. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı.

www.hasanpekmezci.com